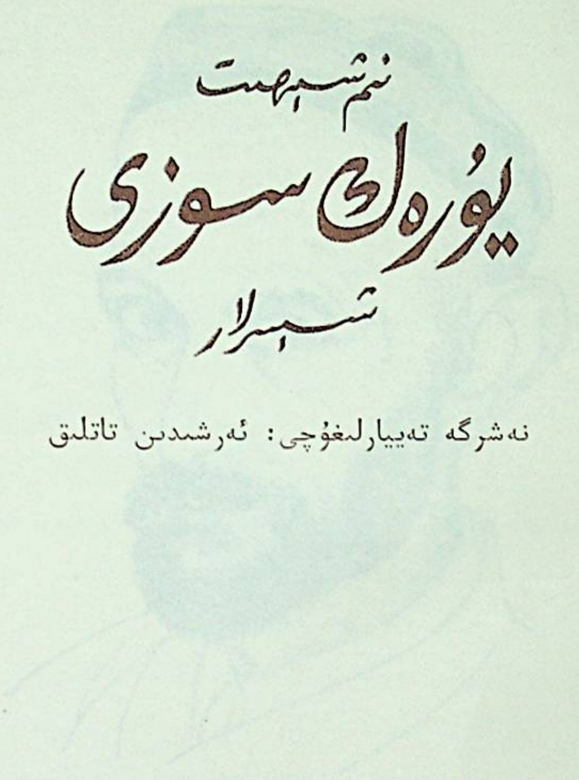

نىمشېھىت

يۈرەك سۆزى

شېئىرلار

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەرشىدىن تاتلىق

مىللەتلەر نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

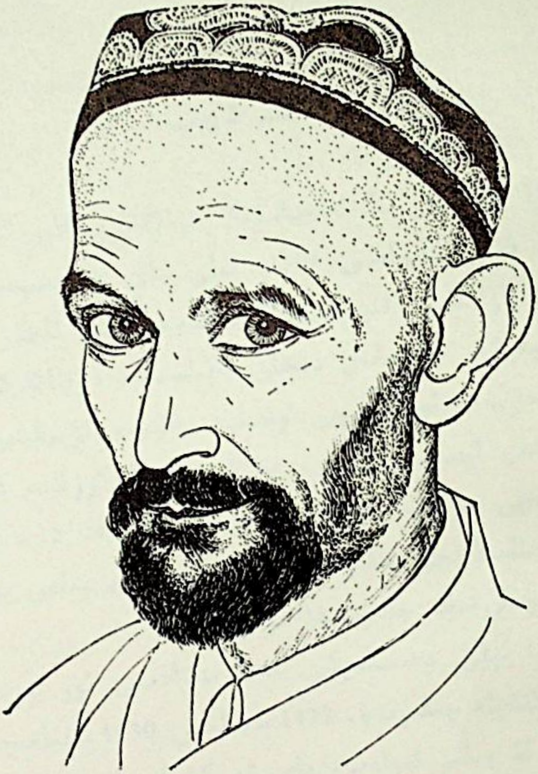

نىم شېھىت

كەڭ كىتاپخان جامائەتچىلىكىگە تونۇلغان شائىر "نىم شېھىت" ئەرمىيا ئېلى سايرامى 1906 - يىلى باي ناھىيىسىنىڭ سايرام يېزىسىغا قاراشلىق "تىزەك قاغا" كەنتىدە، ئېلى ئاخۇن ئىسىملىك مەرىپەتپەرۋەر كەمبەغەل دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇ ئېلى ئاخۇننىڭ ئوتتۇرانچى ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭدىن كىچىكى ئابدۇقادىر ئېلى ئىدى. بۇ ئىنىسىمۇ كوزگە كورۇنگەن مائارىپچى بولۇپ، 1945 - يىل 9 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئوت يۈرەك ئىنقىلاپچى شائىر لوتپۇللا مۇتەللىپ بىلەن بىر قاتاردا گومىنداڭچىلارنىڭ جادۇسىدا توغرالغان.

ئەرمىيا ئېلى دەسلەپكى خەت ساۋادىنى ئۆز يېزىسىدىكى دىنىي مەكتەپتە چىقىرىدۇ. 1922 - يىلدىن 1930 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، ئۇ بىلىم ئىزلەپ، باي ۋە كۇچار ناھىيىلىرىنىڭ مەدرىسلىرىگە كىرىپ ئوقۇيدۇ. 1930 - يىلى ئۇنىڭ خەلق قوشاقلىرى رىتمى ۋە شەكلى بىلەن يېزىلغان «بازار ۋە مازار» ناملىق تۇنجى شېئىرلار توپلىمى ئۆزىنىڭ دوستلىرى ھەم خەلق ئىچىدە يازما ھالدا كەڭ تارقىلىدۇ. كېيىن شائىر بىلىم ئىزلەپ، ئاتا-ئانىسى ۋە ئۇرۇق-تۇققانلىرىنىڭ راسلاپ بەرگەن خىراجىتى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىلەن قەشقەرغە بېرىپ، بىلىم ۋە مەرىپەت تەلەپكارلىرىنىڭ بىر قىسمى بىلەن ئۇچرىشىپ تونۇشىدۇ. ئۇلارنىڭ سەمىمى ياردىمى بىلەن ئاتاقلىق جامە "خانلىق مەدرىس"كە ئوقۇشقا كىرىدۇ. ئۇ بۇ يەردە تىرىشىپ ئوقۇيدۇ ۋە شېئىر يېزىش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. بۇ جەرياندا ئۇ ئۇستازلىرى ۋە ساۋاقداشلىرى ئارىسىدا يۇقۇرى هورمەت بىلەن قوللاشقا سازاۋەر بولۇپلا قالماي، كەڭ خەلق ئارىسىدىمۇ تونۇلۇشقا باشلايدۇ. مانا شۇ چاغدا شائىردا تۈرلۈك ئىجتىمائى تېمىدا جۈملىدىن ھەجۋى تېمىدىمۇ شېئىر يېزىش ھەۋىسى پەيدا بولىدۇ. بۇ ھەۋەس دەۋر- نىڭ تەرەققىياتى ۋە تەلىۋىگە ماسلىشىپ كۈندىن-كۈنگە ئۇسۇپ ۋە كۈچىيىپ بارىدۇ. ئۇ قەشقەردە پەلسەپىۋى پىكىرگە باي «مادارا ئەئزەم» (چوڭ ياراشتۇرۇش) ناملىق شېئىرلار توپلى- مىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىدۇ. بۇ توپلامدا شۇ چاغدىكى مىللى زۇلۇم ۋە ئىجتىمائى تۈزۈمنىڭ بەزى تەرەپلىرى (ئاساسەن بايلىق بىلەن كەمبەغەللىكنىڭ پەرقى ھەم ئۇنىڭ مەنبەلىرى) خېلى گەۋدىلىك ئېچىپ بېرىلگەن. شۇنىڭدىن كېيىنلا شائىر «ئەنۋارۇلھۇدا» (ھەقىقەت نۇرلىرى) ناملىق ئىشقى قەسىدىنى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى 100 بەت ئەتراپىدا بولۇپ، كېيىنكى كۈنلەردە شائىرنىڭ قولىدىكىلىرى گومىنداڭچىلار تەرىپىدىن مۇسادىر قىلىنىپ كەتكەن.

1933 - يىلى قەشقەردە يۈز بەرگەن پاراكەندىچىلىك ۋە تەرەپبازلىق ئۇرۇشىدا شائىر يارىلىنىپ دوختۇرخانىدا يېتىپ

قالدۇ. ئۇ ئوق تەككەن يېرى بىرئاز ياخشىلىنىشى بىلەنلا دەرھال دوختۇرخانىدىن چىقىپ، نىم شېھىت (يېرىم جان) دىگەن ئەدىبىي تەخەللۇس بىلەن يەنە ئۇتتۇرىغا چىقىدۇ. بۇ چاغلاردا ئۇنىڭ تېنى ئاجىزلىشىپ كەتكەنلىكتىن قەشقەردىن بايىغا قايتىپ كېلىپ، باي ناھىيىسىنىڭ "قىزىيە "دىگەن تاغلىق كەنتىدە يېڭى-دىن قۇرۇلغان پەننى باشلانغۇچ مەكتەپتە مۇئەللىمچىلىك قىلىدۇ.

1936 - يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدىنى ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى «ئاقسۇ ئۇچۇرى» ناملىق گېزىت چىقارغاندا "نىم شېھىت" شۇ گېزىتنىڭ تەھرىرلىك خىزمىتىگە يوتكەپ كېلىنىدۇ. ئۇ 1945 - يىلغىچە بولغان 10 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئىچىدە شۇ گېزىتنى چىقارغۇچىلار قاتارىدا مەسئۇل مۇھەررىرلەردىن بىرى بولۇپ ئىشلەيدۇ. 1943 - يىل 9 - ئايدا شائىر ئاقسۇ گېزىتخانە-سىغا، گومىنداڭچىلار تەرىپىدىن سۈرگۈن ھىساۋىدا، يوتكىلىپ بارغان ئوت يۈرەك ئىنقىلاۋىي شائىر لوتپۇللا مۇتەللىپ بىلەن تونۇشىدۇ. ئۇلار بۇرۇن گېزىت يۈزىدىلا بىر بىرى بىلەن تونۇشقان بولسا، ئەمدى خىزمەتداش، سەپداش بولۇپ، ئاكا-ئۇكىلاردەك چىقىشىپ، قېرىنداشلاردەك ھەمكارلىشىپ قول تۇتۇشۇپ بىللە ئىشلەيدۇ.

شېئىرلىرىدا يېڭى-يېڭى پىكىر، ئىلغار مەزمۇنلارنى ئىپادىلەپ كەلگەن شائىر بۇ مەزگىللەردە خەلق ئاغزىدا رىۋايەت تەرىقىسىدە كەڭ تۇردە تارقىلىپ يۈرگەن «مىڭ ئوي ۋە پەرھات-شىرىن» توغرىسىدىكى ماتېرىياللارنى توپلاپ ئۈگىنىپ، تەتقىق قىلىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مەشھۇر «مىڭ ئۆي ۋە پەرھات ـ شىرىن» داستانىنى يازدۇ ۋە بۇ داستاننى ئاقسۇ گېزىتىدە ئېلان قىلىپ، كەڭ جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتۈردۇ. بۇ داستان ئۆزىگە ئۇيغۇر كىلاسسىك شائىرلىرىنىڭ داستانچىلىق شەكىل ۋە ئۇسلۇپلىرىنى ئۈلگە قىلغان، ئۇنىڭ تىلى، ئوخشىتىشلىرى، ۋەقەلىكلىرى خەلق ئارىسىدىكى رىۋايەتلەر بىلەن بېيىتىلغان جانلىق خەلق تىلى بىلەن بەدىئىلەشتۈرۈلگەن. ئۇنىڭ ئىچىدىكى "غەزەللەر" ئىخچام ۋە لىرىكىلىك، چۈشىنىشلىك ۋە يېقىملىق بولغانلىقى ئۈچۈن كەڭ ئاممىنىڭ ياقتۇرۇپ ئوقۇشىغا ئېرىشكەن ئىدى. ئوت يۈرەك شائىر لوتپۇللا مۇتەللىپ بۇ داستاننىڭ ۋەقەلىك ھەم بەدىئىي ئالاھىدىلىكىگە ئالاھىدە يۇكسەك باھا بېرىپ ئۇنى "نادىر ئەسەر" دەپ ئاتىغان. شۇڭا ئۇ بۇ ئەسەرنىڭ گېزىت يۈزىدە ئۈزۈلمەي ئېلان قىلىنىپ ئاما بىلەن يۈز كۆرۈشۈشىگە كوپ كۈچ چىقارغان ئىدى.

شائىر "نىم شېھىت" بۇ داستاندىن كېيىن، خەلق ئارىسىدىكى رىۋايەتلەرنى يىغىپ ئۆگىنىپ، يۇغۇرۇپ «لەيلى ـ مەجنۇن»نى ئوپېرا قىلىپ يېزىپ سەھنىلەشتۈردۇ. بۇ ئەسەر لوتپۇللا مۇتەللىپنىڭ «غېرىپ ـ سەنەم»، «تاھىر ـ زوھرە» ئوپېرالىرى بىلەن بىر قاتاردا ئاۋال ئاقسۇدا، كېيىن شۇ ۋىلايەت تەۋەسىدىكى بەزى ناھىيىلەرنىڭ سەھنىلىرىدە ئوينىلىدۇ. شۇنىڭغا ئۇلاپلا «مىڭ ئۆي ۋە پەرھات ـ شىرىن» داستانىنى سەھنىلەشتۈرۈشكە كىرىشىدۇ. بىراق شۇ ۋاقىتتا ئۇ ئېغىر ئۆپكە ۋە مىگە ئاغرىقىغا گىرىپتار بولۇپ قالىدۇ. دوستلىرى ئۇنى شۇ چاغدىكى ئاتالمىش ئاقسۇ

ۋىلايەتلىك دوختۇرخانىغا ئېلىپ بېرىپ تەكشۈرتكەندە، باش دوختۇر داۋالاشتىن باش تارتىپ: "بۇ ئادەمنىڭ كېسىلى ئېغىر، قىرىق كۈنگە يەتمەي ئۆلىدۇ، بۇنى دەرھال ئۇرۇق - تۇققانلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بېرىڭلار!" دەپ ھوكۇم قىلىدۇ. ئاقسۇ گېزىتخانىسى داۋالىنىشتىكى چىقىمدىن قېچىپ، شائىر "نىم شېھىت"نى ئىشتىن بوشىتىۋېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن شائىر نىم شېھىت قولىدا بار مال - مۈلۈكنى سېتىپ ئۇنىڭ پۇلىغا ھارۋا كىرا قىلىپ، ئۆزىنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتى "تىزەك قاغا" كەنتىگە قايتىپ كېلىدۇ. بۇ 1945 - يىلىنىڭ ماي ئايلىرى ئىدى. لېكىن ئۇ...... ئۆلمىدى...... بارغانسېرى ياخشىلاندى...... ياشىدى...... يازدى......

1944 - يىل 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى نىلقىدىن پارتلىغان ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋى بارغانسېرى كېڭىيىپ، ئۇنىڭ قوراللىق قىسىملىرى "قىبرىيە" ئارقىلىق بايغا - جەنۇپقا چۈشىدۇ. شۇ يىلى 17 - ئاۋغۇست كۈنى مىللى قوشۇن باي ناھىيىسىنى گومىنداڭچىلاردىن ئازات قىلىدۇ.

شائىر "نىم شېھىت" ئەرمىيا ئېلى ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئاشۇ قوشۇننىڭ تەركىۋىگە كىرىپ، "قوماندانلىق ئىشتاپ"نىڭ تەشۋىقات ۋە مەدىنى ئاقارتىش ئىشلىرىغا مەسئۇل بولۇپ ئىشلەيدۇ.

1945 - يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى مىللى قوشۇننىڭ ئاقسۇغا چۈشكەن قوراللىق قىسىملىرى بۇيرۇقفا بىنائەن يەرلىك قوشۇننى باشلاپ ئاقسۇ كونا شەھەرنى بوشىتىپ، ئىلىغا قايتقاندا، شائىرمۇ

قولىغا ئالغان ملىتىغى بىلەن قەلىمىنى كوتىرىپ، ئۇلارغا قوشۇلۇپ غۇلجىغا چىقىپ كېتىدۇ. ئۇ غۇلجىدا مىللى قوشۇن باش قوماندانلىق ئىشتاۋى تەشكىل قىلغان "تارىخ يېزىش" ئىشخانىسىدا ئىشلەيدۇ. ئىلى، چوچەك ئەتراپىدا ئۇرۇش بولغان يەرلەرنى كوزدىن كەچۇرۇپ، خەلق قەھرىمانلىرى ۋە باشقا ۋەقەشۇناس كىشىلەر بىلەن سوزلىشىپ، شۇ يەرلەردە بولغان خەلق ئۇرۇشى ھەققىدە ناھايىتى نۇرغۇن خام ماتىرىياللارنى توپلايدۇ ۋە رەتلەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا داۋاملىق شېئىر ۋە ماقالىلار يېزىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىكنى كەڭ تۇردە تەشۋىق قىلىدۇ.

1948 ـ يىل 1 ـ ئاۋغۇست ئىلىدا "شىنجياڭدا تېچلىق ۋە خەلقچىللىقنى ھمايە قىلىش ئىتتىپاقى" قۇرۇلىدۇ، شائىر بۇ "ئىتتىپاق"نىڭ كېڭەش ھەيئەت ئەزاسى ۋە ئۇنىڭ نەشرى ئەپكارى بولغان «ئىتتىپاق» ژورنىلى تەھرىر ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلىنىدۇ ۋە ئۇ بۇ يەردە «پەرھات ـ شىرىن» داستانىنى قايتىدىن تولۇقلاپ يېزىپ چىقىپ ئىلى گېزىتىدە ئېلان قىلىدۇ، كېيىن ئۇنى يازغۇچى زۇنۇن قادىرىنىڭ تەشەببۇسى ۋە ئۇزىنىڭ خىراجىتى بىلەن ئايرىم كىتاپچە قىلىپ 3 مىڭ نۇسخا باستۇرۇپ تارقىتىدۇ. ئارقىدىنلا «لەيلى ـ مەجنۇن» ۋە «پەرھات ـ شىرىن»نى قايتىدىن ئوپېرالاشتۇرۇپ ئىشلەپ، ئىلى سەھنىسىدە ئاممىغا بىلەن يۈز كورۇشتۇرىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ئۇ يەنە نۇرغۇن شېئىر ۋە ماقالىلارنى ئېلان قىلىدۇ ھەم «ئېلان مۇڭگۇزى»،

«رەممال» قاتارلىق خەلق چوچىگىنى ئىشلەپ ئىلان قىلدۇ.
ئۇ خەلقنىڭ ئازاتلىغىنى تەشنالىق بىلەن تەلپۈنۈپ كۈتكەن-لەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ بۇ تەشنالىقنى «سەپەردىكى يارىمغا» دىگەن شېئىرىدا بۇنداق مىسرالار بىلەن ئىپادىلەيدۇ:

تاڭ ۋاقتى يېقىنلاشتى،
جانان ئەمدى تېچلانسۇن!
شپەرەك پېشىن قىسىپ،
يەر ئۇيگە بېغىشلانسۇن!
. . . .
كېلىشكگە مەن تەشنا،
چۈنكى مەن ساڭا ئاشنا؛
پاك ۋىجدان بىلەن ياشنا!......
ئەل يولۇڭغا ئاتلانسۇن!......
. . . .
نىم شېھىت نىمە بولدى!
ئۇزىچە بۇگۈن كۈلدى؟
كۈتكەن چاغ يېقىن قالدى......
باشقىلارمۇ جانلانسۇن!......

ئۇ 1949-يىلىنىڭ 1-ئوكتەبىرىنى ھەر مىللەت كىشىلىرى بىلەن بىر قاتاردا غۇلجىدا تەنتەنە بىلەن كۈتۈۋالدى، شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىجتىمائى ئىسلاھات ۋە سوتسىيالىستىك ئىنقىلاپ ئىشلىرىغا ئاكتىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاۋاز قوشۇپ، پارتىيە سىياسىتىنى ئېغىز ۋە قەلەم ئارقىلىق ئاممىغا قىزغىن تەشۋىق قىلىپ تۇردى.

ئۇ 1952-يىلى 1-قېتىم ئۈرۈمچىدە ئېچىلغان ئۆلكىلىك ھەر مىللەت، ھەر ساھەدىكىلەرنىڭ خەلق ۋەكىللەر كونفېرېنسىيىسىگە ۋەكىل بولۇپ قاتناشتى. ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ شائىر داۋاملىق تۈردە ئۆلكىلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى، سىياسى كېڭەشنىڭ ئەزاسى بولۇپ كەلدى. 1957-يىل مايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى ۋە يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزالىقىغا سايلاندى. ئۇ كوزگە كورۇنگەن جامائەت ئەربابى، كەسپىي جەھەتتىن خېلى پىشقان، ئۆزلۈگىدىن ئىرىشىپ ئۆگىنىپ چېنىققان ژورنالىست، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆز ئالدىغا ئالاھىدە ئۇسلۇپ شەكىللەندۈرگەن داڭلىق شائىر ئىدى.

لىن بياۋ ۋە "4كىشىلىك گۇرۇھ" زورلۇق-زومبۇلۇق قىلغان يىللاردىمۇ مەشھۇر شائىر قەلىمىنى تاشلىمىدى. بەلكى ئۇ زور غەيرەت ۋە يۈكسەك ماھارەت بىلەن ئىشلەپ، «يۈسۈپ-زىلەيخا» داستانىنى ۋە «گور ئاغزىدىن يانغاندا» دىگەن شېئرى رومانىنىڭ 1مىڭ 500 كوپلېتىنى يازدى. ئۇ كېيىنكى كۈنلەردە شېئرى رومانغا يانداپ 300 دەك رۇبائىمۇ يازدى. شىڭ شىسەي ۋە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ قانلىق تېرورلۇغىنىڭ ۋارىسلىرى بولغان لىن بياۋ ۋە "4 كىشىلىك گۇرۇھ"نىڭ دەھشەتلىك زىيانكەشلىكىگە ئۇچراپ، ئۇنىڭ يۈرىگى 1972-يىل 8-ئاينىڭ 22-كۈنى ئېچە-

نىشلىق هالدا هەركەتتىن توختىدى......ئوتتەك قىزغىن يۈرىگى سوۋۇدى...... نۇرلۇق كۆزى ئارمان بىلەن يۇمۇلدى...... كىرپىكلىرى كىرىشتى...... ئوتكۈر قەلىمى يېزىشتىن توختاپ قولىدىن چۈشتى......

بىرقانچە ئونلىغان ئىلمىي ۋە تارىخىي ماقالا، لىرىك شېئىر، داستان، ئوپېرا، شېئىرىي رومان، رۇبائىي قاتارلىق ئەسەرلەرنى ئومرىنى سەرپ، كىرپىگىنى قەلەم، قېنىنى سىيا، ساپ قەلبىنى سەھىپە قىلىپ يېزىپ چىقىپ، خەلققە تەقدىم قىلغان ئەدىبنىڭ غۇنچە بويى، مۇلايىم ۋە كەمتەر جىسمى، ئۆللۇق چىرىيى مانا شۇ كۈندىن باشلاپ بىزنىڭ ئارىمىزدىن مەڭگۈگە غايىپ بولدى......

1979 ـ يىل 3 ـ ئايدا ئۇنىڭ نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ئۇنىڭ بىزگە قالدۇرۇپ كەتكەن ئۆلمەس بەدىئىي مىراسلىرىنىڭ بىر قىسمىمۇ بىز بىلەن قايتا يۈز كۆرۈشۈش پۇرسىتىگە ئىگە بولدى. بۇ توپلام ئەنە شۇنىڭ دەسلەپكى مېۋىسى بولۇپ، تېخى ئۇنىڭ ئىجادىي ئەمگەكلىرىنىڭ ھەممىسى ئەمەس، بۇ توپلامدىكى شېئىرلار ئاساسەن، مېنىڭ تەييارلاپ بېرىشىم بىلەن نەشر قىلىنغان «ۋەتەن مۇھەببىتى» ۋە «شېئىرلار» ناملىق مەخسۇس توپلاملارغا كىرگەن شېئىرلاردىنلا ئىبارەت. بۇلار ئۆز ۋاقتىدا گېزىت، ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنغان.

شائىرنىڭ ئۆز قولىدا قالغان بارلىق ئەسەرلىرىنى يىغىپ ئۆز رېتى بىلەن نەشرگە تەييارلاش خېلى ئۇزاق مۇددەتلىك

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئىزدىنىش تەلەپ قىلىدىغان قىيىن ئىش. 1962 ـ يىلى 11 ـ ئايدا شائىر "نىم شېھىت" ماڭا يازغان بىر پارچە سالام خېتىدە: "مېنىڭ باللىرىمنىڭ ئىچىدە مېنىڭ كەسپىمگە قىزىقىپ قولىغا قەلەم ئېلىشقا تەمشەلگەنلىرى ھازىرچە يوق. بايدا مەن يازغان ئەسەر-لىرىمنى كورسىتىپ پىكىرلەشكىدەك كىشى تېخىمۇ يوق ...... مېنىڭ يېشىم ئۇلغىيىپ قالدى. يېزىلىپ پۈتكەن ئەسەرلىرىمنىڭ ئۆز ۋاقتىدا ئاما بىلەن يۈز كورۈشەلمەي قېلىشىدىن خېلىلا ئەنسىرەيمەن......" دىگەن ئىدى. مەن ئۇنىڭغا ئۆز ۋاقتىدا جاۋاپ يازالمىغان ئىدىم. بۈگۈن مەن سىزنىڭ كىچىك سەپداشلىرىڭىز-نىڭ بىرسى سۈپىتىدە، سىزنىڭ ئەۋلاتلىرىڭىزغا ۋە كەڭ كىتاپخان دوستلارغا ۋەدە بېرىمەنكى: "ئەي تالانتلىق شائىر، سىز خاتىرجەم ئارام ئېلىڭ!......مەن سىزنىڭ ئەدىبىي مىراسلىرىڭىزنى تېپىپ ئۇنى ئاما بىلەن يۈز كورۈشتۈرۈشكە بېلىمنى چىڭ باغلىدىم......"

ئەرشىدىن تاتلىق

1979 ـ يىل 10 ـ ئاي.

مۇندەرىجە

ئومۇر خاتىرەمدىن 1
بىلىم ئىشقىدا 9
باي ناھىيىسىنىڭ ھەسرەتلىك ساداسى 13
بۈيۈك جۇڭگو 15
قىزىم يىغلىماڭ! 18
ئۇنۇتما 26
گېزىت 34
ئوقۇغىلى كەتكەن ئىنىمغا خەت 37
ئىلىمگە ئىلھام 40
ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاپ............................. 42
ياشلاردىن ئىلتىماس 45
ئىلىم ئۆگەن 47
ھەپسىدە كەتكەن دوستۇم ل. مۇتەللىپكە 48
ئالدىدا 54
جىنايەتتىن شىكايەت 61
ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە 66

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

دوستلۇرۇمغا 69
«ئويغان»! 75
ۋەتەن مۇھەببىتى........................ 78
قەۋرىدىن ئاۋاز 80
خاتا 85
جاۋاۋىم 88
غەلەت 93
ئالدىدا 96
خەت 100
قەلەمنىڭ تۇۋسى 102
ئايرىلدىم 106
غەزەل 110
سەپەردىكى يارىمغا 113
ئالدىدا 118
رەھبەر خاتىرىسىگە........................ 124
مەكتەپ ئىلھامى 128
لەززەت ئالغاندا 130
بىر دىلبىرىمگە 141
ئۇسسۇل 146
قىيىقچى بوۋاي پاك (باللادا) 151
قىز 159
مۇھەببەت سەۋداسى 168

چىقسام ناگا ئىشىككە.. 171
بەخت تويى 177
ئالدىدا 179
مۇھەببەت ئىپادىسى 185
سىغىندىم.. 188
ئۇچرىشىش.. 195
ئۇنتۇلماس 22 ـ دېكابىر 198
ئېچىلغاي گۈلۈم 202
سوتسىيالىستىك ۋەتەن قۇرىمىز 205
تومۇر يورغا 207
ئايدىڭ كېچە 211
تارىم قىزى 213
كورگەزمىدىن خاتىرە.. 216
شاھيار دىخنىنغا 223
كورگۈم كېلۇر.. 228
بىر نومۇر (ئېيتىشىش) 232
ھورۇن بىلەن رەنا (ئېيتىشىش).. 234
يېڭى شىنجياڭىم مېنىڭ 236
يۇرەك سوزى 237
بىزنىڭ جەڭچىگە 241
ئەسلەيمەن.. 245
داغ قوندۇرمايمەن يۇزۇڭگە.. 247

ئۇيغۇر كىتاب تورىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغقى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

تەرجىئى بەند
250................................
شېرىن («پەرھات ـ شېرىن» داستانىدىن پارچە)
256.................
رۇبائى ۋە پارچىلار
259................................

ئومۇر خاتىرەمدىن

دەۋر ئېلكىدە بۇ جانىم،
بۇلبۇل بىناۋا بولدى.
سەيرى ئەتمەكىكە جانىم،
شەيدائى ھاۋا بولدى.

بىر مىڭ ئۈچ يۈز ئەللىككە،
قوشتۇق يەنە ئىككىنى،
بۇ يىل يۇرتىمىزدا —
چوڭ پۈتمەس بالا بولدى.

قەشقەر يېڭى شەھرىدە،
دۈشمەن بىلەن جەڭ قىلماق،
باش ۋەكىلنىڭ ئەمرى دەپ،
مىلتىقنى ئاتا بولدى.

سوقۇش بولدى ئۇن ھەپتە،
قانلار ئاقتى ھەر سەپتە،
مەن ئالدىدا، ئوڭ سەپتە،
ئەسكەردىن جۇدا بولدى.

يوق بولدى ماڭا سىددىق①،
قولۇمدا ئىككى مىلتىق،
گەر كەلسە يېقىن دۇشمەن،
دوكرەكنى يارا بولدى.

جەڭ ئوتى قىزىپ كەتتى،
ئەقلىمۇ ئېزىپ كەتتى،
سوقۇشمۇ؟ تاماشامۇ؟
ئىش ئەمدى خاتا بولدى.

پەيشەنبە كۈنى كەچتە،
سائەتمۇ ئىدى بەشتە،
سارالڭ لەڭزىگە ئەگىشتە،
دۇشمىنىم ئاتا بولدى.

---

① سىددىق — ئىشەنچلىك، راستچىل، ھەقىقى دوست.

تەككەن ئىدى گەردەندىن،
ئوتۇپ چىقتى دەنداندىن①،
پارچىلىۋەتتى ئىڭگىمنى،
جاندىن ئايرىلا بولدى.

ئوق تەگدىيۇ، ھوش كەتتى،
دوستلارغا خەۋەر يەتتى.
"ئولگەن" دەپ گۇمان ئەتتى،
گورگە ئۇزۇتا بولدى.

جىنىڭنى ئالارمەن دەپ،
قابىز② كەلدى بىر ياندىن.
ھەق ئېيتتى "جېنى تۇرسۇن"،
دەپ رەھمى ئىندا بولدى.

ھەقنىڭ يارلىغى يەتتى،
قابىز پەيلىدىن قايتتى.
يېنىمدىكى دوستلارغا،
جېنىمدىن سادا بولدى.

---

① دەندان ــ چىش.
② قابىز ــ قەبزى قىلغۇچى، جان ئالغۇچى، ئەزرائىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىن
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئەگ ئاخىرقى ئۆمرۈم دەپ،
(ئاللەللاھ)نى ياد ئەيلەپ،
ختقىرىغان نەپەس يۈردى،
ئۆلگىنىم خاتا بولدى.

دىللاردىن بولۇپ ۋۇلقان،
ياسىن، پاتىھە قۇرئان،
بېغىشلاپ ماڭا شۇ ئان،
شەپقەتلەر ياغا بولدى.

دوستلار دىللىرى زارى،
قىنىم توختىماي جارى،
ھەركىمنىڭ سۈيەر يارى،
شۇندا ئارىلا بولدى.

ئارىدا ھايال بولماي،
كوتەردى مالال بولماي،
تىزلىك بىلەن دوختۇرغا
يەتكۈزۈپ ئادا بولدى.

جېنىم بولدى ۋەيرانە،
كەلتۈردى شىپاخانە،

ھەقنىڭ ئەمرى شۇنداق دەپ.
سەۋرى بىلەن ياتا بولدى.

گەژگەمدىن تەككەن ئوق،
ئۆڭگەرچەك ئىدى يۈرتۈق.
شۇڭلاشقا بەرگەن سۇ،
كارنايدا تۇرا بولدى.

يۈرەك ئورتىنىپ كەتتى،
تەندە ماغدۇرۇم پۈتتى.
ئەجەل شەرۋتى ئەمدى،
راستلاردىن داۋا بولدى.

دوختۇرلار بولۇپ ھەيران،
ئىزدىنىشىپ ئامال ھەر يان،
تاپىماستىن بىزەر دەرمان،
قارىشىپ تۇرا بولدى.

ئۆزدىلەر ئۈمت جاندىن،
سوزلەشمەكتە ھەر ياندىن،
"بىچارىنىڭ تۆپرىغى
غۇربەتتە قالا بولدى".

شۇ ئارىدا بىر دوختۇر،
كوپ جىددى جەھەت ئەيلەپ،
ماشىنىغا سۈت ئېلىپ،
كارنايغا قۇيا بولدى.

سۈت بەرگەچ بىرئاز ئارام،
غەم-قايغۇ بولدى تامام،
دورا بىلەن شەرۋەتتىن،
روھىم ياشىرا بولدى.

باغرىم بولدىلەر بەريان،
دەردىم ئىدى يۈز چەندان،
يوق بولغاچ توققۇز دەندان،
چاينىماي يۇتا بولدى.

كوپ ئاقتى مېنىڭ قانىم،
چىقىپ كەتتى يېرىم جانىم،
ئەمدى: "نىم شېھىت"① نامىم،
تارىختا قالا بولدى.

---

① "نىم شېھىت" دىگەن قەلەم ئىسمىم شۇنىڭدىن باشلىنىدۇ (ئاپتور).

كۆنلەرمۇ ئۇتتۇۋەدى،
ھەپتىلەر پۈتتۇۋەدى،
مەن دوختۇردا ياتقانغا،
ئىككى ئاي راسا بولدى.

سوقۇشمۇ بولىۋەدى،
ئادەملەر ئۆلىۋەدى،
كىملەر دوست ۋە كىم دۈشمەن،
بايقىماي ئاتا بولدى.

دۈشمەنلەر بولۇپ بىر ئوت،
خەلقلەرنى قىلار نابۇت،
يامۇل ئىچىدە سابۇت①
كىمگە پادىشا بولدى؟

دۈشمەنلەر چىقار ئوقتەك،
ئەسكەرلەر قاچار دۈتتەك،
خالغانچە خەقلەرنى،
ئايىماي بۇلا بولـدى.

---

① سابۇت ــ ساۋۇت داموللا ھاجى، باش ۋەكىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

يۇرتلارنى قىلىپ ۋەيران،
خەلقلەرنى قىلىپ سەرسان،
مىللىنى بۇلاپ يەكسان،
يېڭى شەھەرگە يانا بولدى.

ئارقىدىن كېلىپ ئەسكەر،
قولىدا قەلەم ـ دەپتەر،
كىم ئاش بەردى، كىم ئات دەپ؟
دۈشمەنگە يازا بولدى.

دۈشمەنگە تەرەپسەن دەپ،
ئات ـ ئۇلاق بېرىپسەن دەپ،
(دىنىڭ) دىن چىقىپسەن دەپ،
دارلارغا ئاسا بولدى.

بىرسىدىن بۇلانغانلار،
بىرسىدىن تالانغانلار،
زۇلمىدىن تولا جانلار،
زىنداندا ياتا بولدى.

ھىجرىيە 1352 ـ يىل (مىلادىيە 1933 ـ يىل)
شەئبان ئېيى، قەشقەر.

بىلىم ئىشقىدا

جاھان رەنالىرى ئىچرە بىلىمدەك بىر گۈزەل يار يوق،
بىلىمدىن ئۆزگە تۇتقان يار، بولۇر ئۇ، گاھىدا بار ـ يوق.

قارا قاشلىق تولۇن ئايلار ساڭا بىر نەچچە كۈن يولداش،
ئەگەر سەن پۇلدىن ئايرىلساڭ، سېنى تاشلايدۇ ھېچ ئار يوق.

كىرىپ نەپسىڭنىڭ كەينىگە، بىلىمدىن ئۆزگە يار تۇتساڭ،
بېشىڭغا چۈشسە بىر كۈنلەر، ئۇ چاغدا سەن كەبى خار يوق.

قۇلاق سالساڭ مۇھەببەت ئەھلىنىڭ پەريادى ـ ئاھىغا،
يۇتۇپ زەرداپ پىراقتىن دات دېمەكتىن باشقىچە زار يوق.

تەپەككۇر ئەيلىسەڭ ئىشقى ئەسەرلەرنى ئوقۇپ ھەر دەم،
قاراڭغۇ دەر يورۇق دۇنيانى ھەم ئالەم كەبى تار يوق.

يۇرۇپ مەنمۇ گۈزەل ئىزلەپ جاھالەتكە ئەسىر بولغان،
خالايىق ئالدىدا يۇرسەم، مېنىڭدەك بەلكى ئەغيار يوق.

پاراغەت ئىستىسەڭ، ئەسلا بىلىمدىن ئۆزگە يار تۇتما!
سىنىڭ قەدرىڭنى ساقلاشتا بىلىمدەك ياخشى ھەمكار يوق.

ھاياتلىقتا بىلىم قانداق كىشىنىڭ يولدىشى بولسا،
قەيەرگە بارسا باش قاتماس بىلىمدەك ئاڭا غەمخار يوق.

بىلىمسىز ساق بۇ تېنىڭ مەجرۇھلاردەك نالە ـ پەرياتتا،
جاھان ئىچرە بىلىمسىزنىڭ دىلىدەك ئەسكى بىمار يوق.

بىلىمگە ئاشنا بولساڭ ئوقۇش ئىشقىدا بول بۇلبۇل،
ئۇگەنمەككە مائارىپ باغچىسىدەك ياخشى گۇلزار يوق.

بۇ كەڭ دۇنيانىڭ قانداق پۇچمىغىغا باش تىقىپ ياتساڭ،
بىلىم تارتىپ چىقار مەيدانىغا ھېچبىر كىمگە ئەخبار يوق.

بىلىم روھىي ئۇزۇق ئىنسان ھاياتىغا ئەگەر بىلسەڭ،
بىلىمنىڭ قەدرىنى بىلگۈچى ئۆلمەس، بۇڭا ئىنكار يوق.

چاپان ھورمەتلىرى ھېچ چاغ چاپاندىن ئايرىلىپ قالماس،

كېتەر پۇلدىن يىغىلغان ھورمىتىڭ، پۇل بىرلەن ئەسرار يوق.

چاپان بىرلەن ئۇزەڭنى پاقىراتساڭ بىر بوياقچىسەن،
بىلىم ئەسرى بۇگۈن سىرلىق، چاپانلارغا خېرىدار يوق.

بۇلاردىن قولغا كەلگەن ئابروي جىنلارنىڭ چۇشى ئوخشاش،
خىيالى بۇ تىلەكتە سەن كەبى باخشىغا جىندار يوق.

گۇمان قىلما پەلەكنى ھەر قاچان بەختىڭگە چورگىلىمەس،
بۇگۇن باي، ئەرتە سەندەك ھىچ گاداي يوق، بەلكى
قەرزدار يوق.

بىلىمدىن چەتتە كورگەن دولىتىڭ جانىنىڭ جاپاسىدۇر،
جاپا قىلماققا جېنىغا بىلىمسىزدەك سەتەمكار يوق.

بىلىمدىن ھەممە ئىش مەيدانىغا چىققان ئەسىردۇر بۇ
بىلىش لازىم بىلىمسىزلەرگە بۇ ئەسىردە خېرىدار يوق.

بىلىمدىن باتىنىڭ① نۇرلانمىسا، كوڭلۇڭ قاراڭغۇ تۇن،
قۇياش نۇرىغا مۇنكىر② شەپەرەڭلەرگە مەدەتكار يوق.

① باتىنىڭ — ئىچكى دۇنيارىڭ.

② مۇنكىر — بۇ يەردە ئوچ، قارشى دىگەن مەنىدە.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

زىمىننى توپ قىلىپ ئوييناشنى سەن چاخچاق، گۇمان قىلما!
ھەقىقەتـــتۇر بۇگۇن ھەر ئىـــش، "كەمەك"تەك① جادى-
ئەييار يوق.

ئەجەپلەنمە بۇلار كوكسى بىلىم نۇرىدا نۇرلانغان،
شۇنىڭچۇن كوكتە، سۇدا، تاغ، دېڭىزدا يۇرسە دىشۋار يوق.

بىلىمدىن تاغنى باغ قىلماقتا ھېچقانداق جاپا كورمەس،
ھەسرەتتىن قان يۇتار نادان كىشىلەردەك جاپاكار يوق.

جاھىللار كوڭلى تۇن ئوخشاش، ئۇنى پەرق ئەتكىلى بولماس،
قارا تۇنگە شەپەرەڭدىن بولەك ئەسـلا تەلەپـكار يوق.

ئوزەڭ ھەم "نىم شىپەت" بۇ پىكرىڭنىڭ تەستىقى بول قۇربان!
بىلىمدىن يۇز ئورۇگەنلەر كەبى قاتتىق گۇناكار يوق......

1936 - يىل فېۋرال، باي.

---

① "كەمەك" — قەدىمقى ئىران شاھلىرىدىن جەمشىتنىڭ ئەييارى.

باي ناھىيسىنىڭ ھەسرەتلىك ساداسى

كەل ئەي بادى سابا① ئەرزىمنى ئاڭلا! بىناۋا بايمەن.
نىتەي ھەسرەت بىلەن قان يىغلىماققا مۇپتىلا بايمەن.

بۇ شىنجياڭ تۇپرىغىدا مەنمۇ بىر كىشىلىك ئورۇن ئالغاچ،
تاۋارىخ سەھىپىسىگە يېزىلىشقا ئاشنا بايمەن.

دەرىخا دەردۇ-ھالىم سورىغىلى ھېچبىر كىشىم يوقتۇر،
ئېنىڭچۇن ھېچبىر گېزىتلەردە ئېتىم يوق، بىۋاپا بايمەن.

ھەمىشە خىزمىتىم كوپكە يېتىشلىك، ئات كوتەرگەنمەن،
يېرىدىن، ئويىدىن ئايرىلغان يىتىملەرگە ئاتا بايمەن.

---

① بادى سابا — سۇبھى شاملى، تاڭ شاملى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تېخى ھەر نەۋنى مەدەنگە مېنىڭ ساندۇقلىرىم تولغان،
زېمىن ۋە تاغۇ-سۇلار كەڭرىلىكتە پۇر باھا بايمەن.

تاپاخور① ئەيلىمەككە مەندە ئوتتۇز جايدا مەكتەپ بار،
مائارىپقا ئانە ئەيلىگەن كۆندە راسا بايمەن.

ئېچىلدى مەندىمۇ دارىلمۇئەللىم ئىككى يېرىم ئاي،
قىرىق بەش تەن مۇئەللىمنى قىلغان ئەلگە ئاتا بايمەن.

ئوقۇشقا ياردەم ئەيلەپ چىقاردىم نەچچە مىليون پۇل،
گېزىتكە يازدۇرالماستىن ئوتتۇپ كەتكەن خاپا بايمەن.

ئانە پۇللۇرۇمنىڭ كوپرەگى ئالتۇن-كۈمۈش پۇلدۇر،
بۇ پۇللار نامىنى ھېچ كورمەيىن، كوڭلۇم قارا② بايمەن.

گېزىتتە نەشرى ئەتمەكتىن جاھانغا پاش ئەمەس مەقسەت،
ۋە لېكىن، ئەل قاتارىدا ئېتىم يوق بىر ئاتا بايمەن.

ماڭا«شىنجياڭ»،«يېڭى ھايات»،«ئىلى»،«چوچەك خەۋەرلىرى»

---

① تاپاخور — پەخىرلەنمەك.
② قارا — بۇ يەردە"گۇمان"مەنىسىدە.

يەنە «ئاقسۇ ئۇچۇرى»دا① ئورۇن يوق بەك خاپا بايمەن.

سەۋەپ كىمدىن، قەيەردىن ماڭا ھىچكىم بىر ئورۇن بەرمەس،
ئىنىڭچۇن، ئۇيقۇدىن بېشىم كوتەرمەستىن ياتا بايمەن.

1936 ـ يىل ئىيۇل، باي.

بۇيۇك جۇڭگو

بۇيۇك جۇڭگو سىنىڭ بەش مىڭ يىللىق ئۇزۇن تارىخىڭ بار،
كۇمۇش سۇلار، ئالتۇن تاغلار ھەددىسىز ئورمان باغلىرىڭ بار،
تۇرلۇك مەدەن، نېفىت، كومۇر، ھىچ تۇگىمەس بايلىغىڭ بار،
يەر شارىنى تويغۇزغۇدەك كەڭرى مۇنبەت تۇپرىغىڭ بار.

خۇاڭخې دەريا، جۇجياڭ بىلەن ياڭزىجياڭنىڭ شەربەت سۇيى،
تامچە ئىچسەڭ كەتمەس ئۇنىڭ لەززەتلىرى ئومۇر بويى،
جانغا راھەت، تەنگە قۇۋۋەت خېيلۇڭجياڭنىڭ تاتلىق سۇيى،
خەلقىڭ ئۇچۇن ئابى ھايات ئېقىن دەريا سۇلىرىڭ بار.

---

① قوش تىرناق ئىچىدىكىلىرى شۇ چاغدىكى گېزىت ناملىرى.

گەر تەۋرەنسە تاغنى يوتكەپ باشقا جايغا تاغ قىلغىدەك،
سۇيى ئۇلۇغ دەريالارنى ئېتىپ-توسۇپ توختاتقىدەك،
يەردە يۇرۇپ، سۇدا ئۇزۇپ، كوكتە ئۇچۇپ نام ئالغىدەك،
باتۇر يۇرەك توت يۇز ئەللىك مىليون نوپۇس ئەللىرىك بار.

ئويناقلىشىپ يايراپ يۇرگەن تاغلىرىمدا كىيىكلىرىك،
سېنى كۇيلەپ سايراپ تۇرغان چىمەنلىكتە بۇلبۇللىرىك،
ئازات-ئەركىن ئۇزۇپ يۇرگەن سۇدا ئالتۇن بېلىقلىرىك،
مىليون سىرلار يوشۇرۇنغان قاتلام-قاتلام جايلىرىك بار.

بۇنى كورۇپ چىدالماستىن كوپتىن بېرى تەييارلىنىپ،
بار-يوقنى راسخوت قىلىپ، قول-پۇتقىچە قوراللىنىپ،
غالجىرلىغان پەيلى بۇزۇق يىرتقۇچلىرى راست تالىنىپ،
ئۇزىنى ئاتتى لۇگۇچياۋغا شۇم ئاياقلىق ياپون پاكار.

شۇنىڭ بىلەن سۇزۇك هاۋا-يورۇقلۇقنى باستى تۇمان،
بۇلاپ-تالاپ، قىرىپ-چېپىپ، سۇ ئورنىغا ئېقىتتى قان،
شۇنداق بىرئاز ئىلگىرىلىدى، دەسلەۋدە ئېتىلىك بوران،
ۋاقتىنچىلىك بىرقانچە جاي توردا بولۇپ قالدى شىكار.

دۇشمىنىڭگە يول قويۇشتى ساڭا ئوگەي ساقلانىدىلا،
ئەينەككە داغ ئورنىتىشتى ۋەھشىلەرچە شۇ ئاندىلا،
ئادەم سۇرەت، چېقىر كوزلۇك، سېرىق كوينەك ئاپەت-بالا،

ئىنسانلارنى ھايۋانلاردەك قۇللاشتۇرۇش مەقسىدى بار.

بوش كەتمىدى كوكنى يېرىپ، لوگوچياۋدا ئېتىلغان توپ،
سەندىن بۇيرۇق بولدى بىزگە:
— قارشى تۇرغىن، قوزغالغىن قوپ!
قانغا قان، جانغا جان، تۇر ئورنىڭدىن! بولۇپ توپ-توپ،
ھەممە بىردەك قوزغال قارشى، تاغنى تەۋرەت ھەم كوكنى يار!

دەرھال كۈرەش باشلىدۇق بىز، دۈشمىنىڭگە قارشى تۇرۇپ،
ئازاتلىق دەپ پۈتۈن خەلقنى بىر نىيەتكە ئۇيۇشتۇرۇپ،
ئالدىنقى سەپ، ئارقا سەپتە گاڭ-پولاتتىن قورغان قۇرۇپ،
دۈشمىنىڭنى گۇم قىلىشقا قەتئىي كۈرەش ۋەدىمىز بار.

سۇندۇرالماس كۈچىمىزنى شەرقنىڭ ياۋۇز چايانلىرى،
تىز پۈكمەيمىز قانچە بولسا زەھەرلەشكەن پىلانلىرى،
تېخى مەھكەم بىرلەشتۇردى بىزنى ئۇنىڭ زىيانلىرى،
چوقۇم يېڭىمىز بىزدە ئۇلۇغ خەلق كۈچى-يولەنچى بار.

خەلقىمىزنىڭ قانلىرىنى ۋەھشىلەرچە ئىچتىڭمۇ،
گۈزەل ئاۋات شەھەرلەرنى بومبا بىلەن يىقتىڭمۇ،
يەر-ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىپ، زەھەر تەمىن تېتىتىڭمۇ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پەقەت گەپ بىر، باش ئەگمەيمىز بىزدە بۈيۈك تايانچى بار.

شۇ نىيەتتە، شۇ كۈرەشتە ئالتى يىلغا قەدەم باستۇق،
كۈرەش قىلىپ، غالىبىيەت مەنزىلىگە يېقىنلاشتۇق،
چىداملىق روھ، غەيرەت بىلەن تۇتقۇنلۇقتىن يىراقلاشتۇق،
چوقۇم يېڭىپ چىقىش ئۈچۈن بىزدە قەتئىي ئىشەنچى بار.

1942 ـ يىل ماي، ئاقسۇ.

قىزىم يىغلىماڭ!......*

قىزىم بۇ چاغ يىغلايدىغان زامان ئەمەس،
قىز يىغلىسۇن، ئوغۇل كۈلسۇن ھېچكىم دېمەس.

* 30 ـ يىللاردا ئىلغار ۋە ئىنقىلاۋىي ئىدىيەلەرنىڭ تۈرتكىسى ھەم تەسىرى ئارقىسىدا شىنجاڭدا ئاياللار ئەركىنلىكى، نىكاھ ئەركىنلىكى قاتارلىق ھەركەتلەر بىلەن بىر قاتاردا خوتۇن-قىزلارغا زامانىۋى پەننى مەكتەپلەرنىڭ ئىشىكىمۇ ئېچىلىشقا باشلىغان ئىدى، شائىر بۇ شېئىرىدا ئوقۇش يېشىدىكى قىزلارنى پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي بىلىم ئېلىشقا، كونىلىقنى تاشلاپ جەمىيەتتە ئۆزىنىڭ رولىنى ئاڭلىق ھالدا جارى قىلىشقا ئۈندەيدۇ.

تۇگەپ كەتكەن يىغلايدىغان قارا يىللار،
شەپقەت تۇزىن تېتىمىغان تۇزسىز دىللار.

دەرۋەقە ئۇ چاغدىكى تۇزاقچىلار،
قىزغا قىيىن، ئۇزىگە ئويۇن مازاقچىلار.

خوتۇن ـ قىزنى ئۇ بىھايا "قانۇن" بىلەن،
يىغلىتاتتى ئويدە تاپقان "زاكۇن" بىلەن.

ئوغۇللارغا "ئېزىش" يولىن ئۇگىتەتتى،
تاپتىن چىقسا، خەۋپلىك نىشان كورسىتەتتى.

قىزىم سىزدەك ئاياللارنىڭ دەردىمۇ ھەم،
يالغۇز ئانا ئۇستىگە يۇكلەيتتى غەم.

ئېغىر تۇرمۇش ئاستىدىكى قىز ـ ئاياللا،
ئۇلاق بېقىش، تىزەك تېرىش، ئىش بىلانلا؛

مەشغۇللىنىپ مەكتەپ يۇزىن كورمەس ئىدى،
تۇرمۇش خەۋپى ئۇنى خوشال قىلماس ئىدى.

ئانا سۇتى تېخى تەنگە سىڭمەستىنلا،

يېشى ئۇنىڭ ئۇن ئۇچلەرگە يەتمەستىنلا.

"توھمەت يېشى" بىر ـ ئىككىنى قوشار ئىدى،
تار قەپەزگە ئۇ قىز دەرھال چۈشەر ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ قىز باغدىن ـ باققا قاچقان،
بەزىلىرى جاندىن تويۇپ، تاققا قاچقان.

ياكى ئاتا قىزغا بىرئاز رەھمە قىلغاي،......
ياكى ئانا بېرىپ ئۇنىڭ ھالىن سورىغاي......

ياكى يىگىت دىلىن بىرئاز يۇمشاتسىچۇ،
ياكى "قانۇن" ئۇندا بىرئاز يول تاپسىچۇ.

ئالغان يىگىت پۇل خەجلىگەن، قىلمايدۇ غەم،
يۇرت ـ مەھەللە توي ئۆيىنىغان، ئۇرمايدۇ دەم.

قانداق قىلسۇن تۇت تەرەپكە باشنى ئۇرۇپ،
تىنماي يىغلار يۈرەك ـ باغرى قانغا تولۇپ.

ئاسمان ئىگىز، يەر ئۇنىڭغا قاتتىق كەلگەن،
چىداش بەرسە جان ئۇنىڭغا تاتلىق كەلگەن.

بەزىلىرى ئاخىر جاندىن تويار ئىدى،
ناھەقتىنلا سىرتماق سېلىپ ئۆلەر ئىدى.

ياكى دەريا، كول، قۇدۇققا ئۆزىنى تاشلار
. . . .

ھەي، بولمىغۇر كوپ ئۇچرايتتى ئەھۋال مۇنداق،
كىم غەم يىسۇن؟ جاۋاپ ئاسان: "تەقدىر شۇنداق"
* * *
تۇققان ئانا قىز كەلگۇسىنى بىلەر ئىدى،
قىزغا "بەخت" خۇدايىمدىن تىلەر ئىدى.

— كوپ پۇلى بار بايغا نىسىپ ئەيلىگەي — دەر،
— قىيىنچىلىق تۇرمۇشنى ھىچ كورمىگەي — دەر.

— تويلۇغىغا كەلگەي نەچچە كالا - مالدىن،
بەتىنىگەيۇ، دۇخاۋا ھەم بۇرۇتمە شالدىن.

دولەت - راھەت كورۇپ ئۇنىڭ كوزى تويغاي،
ئىچكىرى ئويىنىڭ تورىگىلا "خېنىم" بولغاي.

رەنجى - ئەلەم، مۇشەققەتنى ھىچ كورمىگەي،

يىمەك ـ ئىچمەكتىن باشقىنى ھېچ بىلمىگەي.

نىسىپ بولسۇن ئالتۇن ساپاق، ئالتۇن ئۈزۈك،
دوپپا، قاداق، بىلىگىگە قوش بىلەيزۈك.

غۇلاچ تاتما، گۈيەك ئاسقان چۇمبەل بىلەن،
سوسەر تۇماق، ئەتلەس كوينەك ـ تامبال بىلەن.

ئۆمرى ئىچرە تاشقىرىغا بىر بار چىقسا،
دوست ـ دۈشمەننىڭ كوز ئالدىدىن توغرا ئۆتسە،

قالماس ئىدى شۇ دۇنيادا بىزدە ئارمان،
نىسىپ ئەتسۇن بۇ تىلەكنى ئىگەم راخمان.

تەقدىر يەنە بۇ ئۈمىتنى يوق قىلىدۇ،
كىمگە نىسىپ بولۇشىنى كىم بىلىدۇ؟

ئالغان يىگىت بىر تەرەپكە كېتەرمىكىن؟
قېينانىدىن ئازار كۆلپەت يېتەرمىكىن؟

ئۈچ خوتۇنلۇق ئەرگە تېگىپ قالمىغىيدى؟
گۈلدەك يۈزى خازان بولۇپ سولمىغىيدى؟

بۇنداق ئۇيلاپ مېھرىۋان ئانا ئېغىر غەمدە،
چوڭقۇر خىيال باسقان ئۇنى ھەر قەدەمدە.

گايى تەدبىر ئۇنى كوككە ئۇلاشتۇرغان،
گايى تەقدىر غەم چولىگە ئۇلاقتۇرغان.

ھېچبىر ۋاقىت بىر ئۇمىتتە تۇرالمايدۇ،
ياكى ئۇيلاپ بىرەر تەدبىر تاپالمايدۇ.

بايلاردىن ئۇنىڭ كوڭلى خارلىنىدۇ،
يوقسۇللۇقتىن دىلى تېخى زارلىنىدۇ.

قىزىم، ئەمدى ئۇنداق زامان يىراقلاشتى،
خەلق ئۇيغىنىپ ئاڭ ـ سېزىمى تۇراقلاشتى.

ئاڭلىغانسەن بۇندىن توققۇز يىللار بۇرۇن،
يېڭى ھايات ئۇلكىمىزدە ئالدى ئورۇن.

شۇندىن بۇيان يۇقۇرقىدەك دەھشەت زامان،
گۇمران بولدى زەربە يېدى جۇت ـ شۇۋرغان.

كورگەنسەن ئوي يېنىدا كىچىك يولنى،

چوڭ قەدەملەپ ئۇتۇۋاتقان قىز ـ ئوغۇلنى.

گۇس ـ گۇس چامداپ ماڭغىنىغا قارىغانسەن،
ــ قەيەرلەرگە بارىدۇ؟ ــ دەپ سورىغانسەن.

ــ ئوقۇش ئۈچۈن بارىدۇ، قىزىم ئاڭلا!
جەمىيەتنى گۈللىتىدۇ بۈگۈن. تاڭلا!

شۇنىڭ ئۈچۈن، غەم قىلمىغىن ھالىڭىزغا،
بەخت ئىشىگى ئۈچۈق سىزدەك مىليون قىزغا.

ئۇيدە گايى بۈندىن سوزلەر قىلىشقاندۇ،
"قىز ـ ئايالنىڭ بەختى بۇ" دەپ ئېيتىشقاندۇ.

لېكىن، نەدىن كەلگىننى ئېيتتىمكىن؟
بۇ تۇرمۇشنىڭ قىممىتىگە يەتتىمكىن؟

بىلىڭ بۇ ئىش ئىنقىلاپنىڭ مېۋىسىدۇر،
سىز، بىز ئۈچۈن ھاياتلىقنىڭ جىلۋىسىدۇر.

سىز غەم يىمەڭ ھېچبىر ۋاقىت يىتىم ئەمەس،
يېڭى جۇڭخۇا پەرزەندىنى يىتىم دىمەس.

ئۆزىڭىزنى دەۋرى بالىسى، بەختلىك بىلىڭ،
بۇ ۋاقىتنى بىكارلىقنى هارام قىلىڭ!

ئېغىز گەپكە كەلگەن هامان ئوقۇڭ قىزىم،
يېڭى قۇرۇلۇش ساهەسىدە بېسىڭ ئىزىم.

ئالغا ئاتلاڭ بەلكى بىزدىن نەچچە چەندان①،
دەشت بىنەملەر بولۇپ كەتسۇن كوكۇلمەيدان.

تۇپ-تۇزلەنسۇن ئېتىزلىقلار-ئەگرى قىرلار،
گۇلدۇرلىسۇن ئېتىزلاردا تىراكتۇرلار.

بۇ هەدىيە ئولكە چىچەك مۇنچاقلىرى،
قوبۇل قىلىڭ بارلىق مىللەت قىزچاقلىرى.

1943-يىل فېۋرال. ئاقسۇ.

① چەندان — ھەسسە.

ئۇنۇتما

دوستۇم ئۇن يىل بۇرۇنقى،
كۈنلىرىڭنى ئۇنۇتما!
تاڭ ئاتقىچە يىغلىغان،
تۈنلىرىڭنى ئۇنۇتما!

مۇستەبىتلەر ئالدىدا،
ئىتتىن بەتتەر خار ئىدىڭ.
ھەقسىز ئىشلەش يېرىدە،
كېچە ـ كۈندۈز بار ئىدىڭ.

كۈنلەر بويى ئاچ يۈرۈپ،
پارچە نانغا زار ئىدىڭ.
قايناقسۇمۇ كورمىگەن،
چاغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئوقۇش يېشى ۋاقتىدا،
قىمارۋازغا قېتىلغان،
ئۇتتۇرغاننى تولەلمەي،
ئات-كالىدەك سېتىلغان.

گۇناسىزلىق "گۇنا!" دەپ،
ناھەقتىنلا ئېتىلغان،
ئېچىلمىغان غۇنچىدەك،
باللىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئېسىڭدىدۇر بۇرادەر،
تۇتقۇنلۇقتا تۇرغۇنۇڭ،
تولا يىغلاپ، "ئاھ" ئۇرۇپ،
چاچ-ساقالنى يۇلغۇنۇڭ.

كېچىپ بۇنداق ھاياتتىن،
تىرىك گوردە بولغۇنۇڭ.
قولۇڭ ئارتقا باغلانغان،
داغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئۇ كۈنلەردە دەر ئىدى:
"ئالۋاڭ دىگەن گالۋاڭغا!"

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

يېتىشمەيتتى ئون توخاڭ،
بىر تۇخۇملۇق ئالۋاڭغا.

رەھىم ـ شەپقەت قىلمايتتى،
ئاچ ـ يالىڭاچ قالغانغا.
دەرمانى يوق دەرتلەرگە،
پاتقىنىڭنى ئۇنۇتما!

قارا كۈنلەر يۈرەكنى،
زەرداپ قىلىپ ئېقىتقان.
”خوش تەخسىر!“دىن چىقسىلا،
قامچىدىن قان تېمىتقان.

مۆجۈپ زەھەر چاڭگاللار،
ئىككى پۈكلەپ يىقىتقان،
تىرىك تاپقا كەيدۈرگەن،
تونلىرىڭنى ئۇنۇتما!

دېۋەيلىشىپ تۈرۈشقان،
چاقچاق ـ زەھەر چاياندەك.
شۈنىڭ ئۈچۈن، چىرايلار ـــ
بولۇپ قالغان ساماندەك.

بىرئاز پۇرسەت تېپىلسا،
يېتىپ ئېلىش ھاياندەك،
ساق تېنىڭنى "كېسەل" دەپ،
ياتقىنىڭنى ئۇنۇتما!

غەم يۈكلىرى ئاستىدا،
بولغان بېلىڭ ئىككى مۈك،
تەييار ئىدى رۇسلانساڭ،
ئىككى پۇتقا بىر ئۇتۇك.

قورقۇنۇشتا دەز كەتكەن،
يۈرەكلىرىڭ دەككە ـ دۈك،
كامالەكتەك پۈكۈلۈپ،
يۈرگىنىڭنى ئۇنۇتما!

يەر ئاغزىنى ئاچاتتى،
باقساڭ سېنى يۇتۇشقا.
كوككە باقساڭ توۋەنلەپ،
چۈشكەن سېنى بېسىشقا.

ئىللىق شامال ـ سالقىنلار،
سېنى ئوڭدا قويۇشقا،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دەھشەت تۇمان ئىچىدە،
قالغىنىڭنى ئۇنۇتما!

بوققان زۇلۇم ئەتراپنى،
قىمىرلاشقا ماجال يوق.
ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن،
قۇتۇلۇشقا ئامال يوق.

قانات - قۇيرۇق يۇلۇنغان،
ۋاقىت يەتسە ھايال يوق.
تەقدىرىڭنى شۇنداق دەپ،
تۇرغىنىڭنى ئۇنۇتما!

ئىسسىق قاننى سوۋۇتۇپ،
جان بوغۇزغا يەتكىچە،
پۇت - قولۇڭنى بوغۇشلاپ،
كانايغا تىغ تەككىچە؛

(بىسمىللا)نى دەپ بولۇپ،
(ئاللاھۇ ئەكبەر)نى ئېيتقىچە،
"ئازاتلىق!" دەپ قوزغالغان،
چوڭ دولقۇننى ئۇنۇتما!

جاللاتلارنى يىقىتىپ،
يەر بوشۇككە بولىگەن،
كېلىپ سېنى قولتۇقتىن،
ئىككى قوللاپ يولىگەن؛

كوز يېشىڭنى تازىلاپ،
چاڭ - تۇماننى پۇلىگەن،
تىلەكلەرنى ھەل قىلغان —
دوستلىرىڭنى ئۇنۇتما!

بەختىڭگە بەك مۇۋاپىق،
دوستلارغا جانۇ - دىل ئۇ،
تېچلىقنى ئورنىتىشتا،
دۇشمەنگە ئەزرائىل ئۇ.

ساڭا ئەجەپ مۇلايىم،
ئۇنىڭغا شىر ۋە پىل ئۇ.
كويۇپ پىشار چاغدىكى —
سايىۋەننى ئۇنۇتما!

قىش - ياز دىمەي بېغىڭدا،
بىردەك ئېچىلسا گۇللەر.

ئىرپان سۈيىگە سىراپ،
بولسا گەر قىز - ئوغۇللار.

تۈزلەنسە ھارىۋاك سۈنغان،
ئۆي - دوك ئەگرى يوللار.
تۈز يولدا مەغرۇرلىنىپ،
يۈرىشىڭنى ئۇنۇتما!

ئون يىل ئىچىدە ئۆلكەم،
ئۇسۇش تەرەپكە ئۆتتى.
ئەكس تەرەققىيچىلەر —
قايتماس تەرەپكە كەتتى.

دولەتنىڭ ئارقا تىمىغا،
گاڭدىن ئىمارەت ئەتتى.
بۇ خۇرسەنلىك ئىلىگدە —
بولغان كۈننى ئۇنۇتما!

ھور - ئازاتلىق چېلىشىڭ،
يەتتە يىلغا سوزۇلدى.
باسقۇنچىلار نۇقتىسى،
ئاخىر چىرىپ ئۈزۈلدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىيكتى
www.uyghurkitap.com

تەڭ ھوقۇقسىز توختامنىڭ،
زىندانلىرى بۇزۇلدى.
تەڭلىك توختام تۈزۈلەر —
كۆڭلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ھازىر سىنىڭ چېلىشىڭ،
ئۈچ يەتتىگە ئۇلاشتى.
دۈشمىنىڭمۇ ئامال يوق،
كۈندىن - كۈنگە سولاشتى.

ئاخىرقى ئۆمرى قىستاپ،
ئەجەل ھىدىن پۇراشتى.
غالىبىيەت ئاساسىن —
قۇردۇڭ، بۇنى ئۇنۇتما!

يېقىن قالدى دۈشمىنىڭ،
گور ئىچىگە موككىسى.
يا بولمىسا باللىرىڭ،
ئۈچەي - قارنىن توككىسى.

ياكى دېڭىز قەھرىگە،
بېرىپ ئاستىن چوككىسى.

شانلىق زەپەر سەندىدۇر،
يېقىن قالدى ئۇنۇتما!

1944 ـ يىل يانۋار، ئاقسۇ.

گېزىت

ئەل ئىچرە مەشھۇر نامىدۇر گېزىت،
جېنىم ھەم تېنىم قانىدۇر گېزىت.

مەسئۇلىيىتىم تاغدىنمۇ ئېغىر،
ئىشلىمىسەم ئۇنى قانمايدۇ بېغىر.

كوزلىگەن نىشان ئاسماندىن ئېگىز،
مەنزىلىم ھاۋا قۇرۇق ھەم دېڭىز.

ئىنقىلاپ يولى ماياكىم مېنىڭ،
شامالدىن تېزدۇر ئايىغىم مېنىڭ.

ئەلگە خەۋەرچى، ئۇزاق سەپەرچى،
دۇنيادا مەشھۇر خالىس بىر ئەلچى.

ئىنسانلار ئۇچۇن مەدىنى ئوزۇق،
دۈشمەن كوكسىگە بولىمەن قوزۇق.

يىراق - يېقىننى ئاڭلىشىم بىردەك،
ياخشى - ياماننى تاللىشىم بىردەك.

قەيەرگە بارسام مۇبارەك قەدەم،
ھورمەتلەپ ئالار كورگەن ھەر ئادەم.

دوستلارغا توھپە، دۈشمەنگە خەنجەر،
بۇ دىلغا ئارام، ئۇ دىلغا نەشتەر.

كورۇشۇم ئۇچۇق، سوزلىشىم شىرىن،
ھىچ ئىش بولالماس مەندىن يوشۇرۇن.

بىرىمەن ئەلگە كوپلىگەن ئىلھام،
تۇمەنلەپ خەۋەر مىليونلاپ ئىنئام.

بۇرۇن غەپلەتكە خەلقىم پۇركەنگەن،

ئالغا بېسىشنى مەندىن ئۆگەنگەن.

باشلايمەن ئەلنى يېڭى قۇرۇلۇشقا،
بەخت - سائادەت، يېڭى تۇرمۇشقا.

ساداقەتلىكنى كۆڭلۈمدە تۇتۇپ،
پۈتۈن خەلققە ئۇنى ئوقۇتۇپ.

شۇ بىلەن خەلقنى قىلىمەن بەختلىك،
دولەت ئىچىدە تاجۇ - تەختلىك.

دىيانەت بىلەن ئاجرىتىپ تونۇش،
پۈتۈن ئىشلاردا نومۇسچان بولۇش.

تەلىماتىمدۇر، مەندىكى ھۈنەر.
ۋەتەنگە، خەلققە، يۇرتقا كويۇنەر.

1944 - يىل مارت، ئاقسۇ.

ئوقۇغلى كەتكەن ئىنىمغا خەت

چىمەنلىكتە بۇلبۇل ئەركىن سايرىشىپ كەتسۇن،
ئانا ۋەتەن قۇچىغىدا يايرىشىپ كەتسۇن،
چوغلۇق دىلغا باھار بۇلۇتى ئەتىرلەر سەپسۇن،
ئىرپان سۇيى ئەلەمزادىلەر قەلبىگە يەتسۇن،
ئوقۇش ئۇچۇن كەتكەن ئىنىم مۇرادىغا يەتسۇن.

ئىلمۇ-ئىرپان دولقۇنلىرى مەۋج ئۇرماقتا،
تەشنا لەۋلەر بەھرىلىنىپ سىراپ بولماقتا،
شۇم قۇش ئۇۋىسى بىر تەرەپتىن چۇگۇلماقتا،
ئوقۇش، ئۇگىنىش خەلقىمىزگە زورۇر بولماقتا،
قانلار يۇتۇپ شەيتان لەئىن دوزاقىقا كەتسۇن.

ئولكەم ئىدى ئون يىل بۇرۇن مەيدى ئاغرىقچان،
خەلقىمىز ھەم ھەيكەل بولۇپ قالمىغانتى قان،

www.uyghurkitap.com

شۇم بۇيىلار تېگىدە بېسىلىپ قالغانتى رەيھان،
بولمىغان نان ياكى تەندىن چىقمىغان بۇ جان،
تازىلانغان بۇ ئىللەتلەر قايتىپ كەلمىسۇن.

ئۇ كۇنلەردە قۇرۇق سوڭەك گەۋدىلىك دىخان،
چۇنكى، خەلقنىڭ كوپى كېسەل، قالغىنى نىمجان،
ئەڭ يۇقۇرى دورا بولۇپ "كىرگۇزەتتى جان،
يالپۇز بىلەن يۇمغاقسۇت، ئارپا بىدىيان......"
كورمىسۇن كوز، ئىبرەت ئۇچۇن قۇلاق ئىشتىسۇن.

ئۇزاق ئوتمۇش مۇدھىش ئىدى شۇنداق بەك يامان،
ھالسىز بەدەن، قانسىز چىراي سارغايغان سامان،
كوزنىمىزگە تار كورۇنگەن كەڭرى بۇ جاھان،
ئېست، بىزنى ئەزگەن ئىكەن شۇم دەھشەت زامان،
كۇلى ئۇچسۇن كوككە مەڭگۇ، ئەمدى كەلمىسۇن.

زۇلۇم شۇنداق چەككە يەتكەن، مەن ئىدىم بىتاپ،
تۇيۇقسىزدىن ئەلدىن كەلدى "ئويغان!" دەپ خىتاپ،
ئەل ئويغاندى، جانلار ئازات بولدى بىھساپ،
ياڭرىدى دىل، خەلق قۇردى بىلىمگە ئىشتاپ،
دىدى خەلقىم چىن كوڭلىدىن: "ھورلۇك ياشىسۇن!"

جاھالەتنىڭ ئىشىگىنى چېقىپ تاشلىدى،
ئوقۇش ئۈچۈن ھەممىمىزگە كەڭ يول باشلىدى،
خەلقىمىز شات، دۈشمەنلەرنىڭ كۆزىنى ياشلىدى،
نادانلىقنىڭ تورلىرىنى يىرتىپ تاشلىدى،
بۇ يول بىلەن بارلىق خەلقىم مەقسەتكە يەتسۇن

ئوقۇ ئىنىم، مىنۇت چېغىڭ بوشقا كەتمىسۇن!
جەمىيەتنىڭ كۈتكەنلىرى بىكار كەتمىسۇن!
ھورۇنلۇقتىن ساڭا كېيىن ئەلەم يەتمىسۇن!
خىجىللىقتا يەرگە پېتىپ، بېشىڭ قاتمىسۇن،
تىرىشچان بول! خەلق ساڭا رەخمەتلەر ئېيتسۇن.

جەمىيىتىم ئايرىدى ساڭا بىر بولۇم خىزمەت،
مۇمكىن ئەمەس ئورۇندىماي، ئاڭا قىل دىققەت!
قايتماس روھ بول! كۈرەش ئۈچۈن توپلىغىن غەيرەت،
مەيۇسلەنمە، تاغ-داۋاندىن ئاتلا، قىل جۈرئەت،
ئالى غايەڭ خانتەگرىدىن ئۈستۈنرەك بولسۇن.

مەخسۇس ئەمەس بۇ ئېيتقىنىم ئىنىمغا تامام،
قولاق سالسۇن ئوقۇش ئۈچۈن بارغان خاسىئام،
تەسرلەنسۇن بارچە مىللەت پەرزەندى ئۇكام،

ئۇيغۇر كىتاب تورىخانىسى
www.uyghurkitap.com

ياش يۈرەكلىنىڭ قىرى ئاكاڭ يوللايدۇ سالام!
ئەل خىزمىتى كوكۇللەرگە يىلتىزلار تارتسۇن.

1944 ـ يىل ماي، ئاقسۇ.

ئېلىمگە ئىلھام

يۈرەكتە داغى ھەسرەت، دىلدا ئازاتلىق تەمەنناسى،
نەدۇر ئازات دىسەم، كوكسۇمدە بار "قۇللۇق"نىڭ تامغاسى.

ھاياتىم ھالال ئەمگەك ۋەتەن ھەم ئەردى مىراسىم،
كىلىپ بىر مۇتىھەم قىلماقتا خوجايىنلىق دەۋاسى.

ھالال رىسقىمنى ئەركىنلىكتە مىننەتسىز يىيەلمەيمەن،
تۇرالمايدۇ بىر تۇخۇمغا تەڭ ئۇن توخامنىڭ ھەممە ئەزاسى.

ئەگەر بىركىم زۇلۇمدىن مىڭ تۇمەنلەپ زارلار قىلسا،
چاتاق يوق تىخى ئاشماقتا ئۇنىڭ سەيلى ـ تاماشاسى.

يىگۈزمەي تارتىۋالغان پۇل ۋە ماللار زادى كىمنىڭكى؟......
ۋە يا ئەمگەك بىلەن تاپقانمۇ گومىنداڭنىڭ ئىپلاسى!

زۇلۇمنىڭ قامچىسىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆتەرگەن يوق،
بۇ سوزنىڭ ھەقلىقىغە شاھىدىم ئىنسانى دۇنياسى.

قەبىھ دۇشمەنگە قارشى سەن كۇرەشكە چىقمىساڭ ئەسلا،
يۇز ئەللىك يىل ئۇمۇر كورمەككە بارمۇ تەگرى ئىمزاسى؟!

قورال تۇتماي، كۇرەش قىلماي، پەقەت ئەركىن ياشىيالمايمەن،
جاھان بازارىدا شۇنداقلا ئازاتلىقنىڭ سوداسى.

قارا قاش ئورنىغا ئەمدى قىلىچنى ياخشىراق سۇيگىن،
ھايات ئۇ، ھەرگىز ئولمەيدۇ، كۇرەشكە بولسا ئىخلاسى.

ئېلىڭ، يۇرتۇڭ، ھاياتىڭ ھەمدە ئەۋلادىڭنى قايغۇرماي،
قوساق تويغانغا شۇكرى ئېيتساڭ، بولۇرسەن ھەممىگە ئاسى.

كېسىپ-چاپ دۇشمىنىڭنىڭ باشىنى قويما يۇرتۇڭدا!......
بۇڭا تەكلىپ قىلۇر قەلبىڭدە ۋىجدانىڭنىڭ شولاسى.

ئۇ بەتبەخلەرنى ئىنساپقا كېلىۋر دەپ ئويلىما ھەرگىز،
كۈرەش قىلماق بۇ كۈندە بولدى ھەممە ئىشنىڭ ئەلاسى.

دىلىڭغا ئەسلا نۇقسان يەتمىسۇن تۈرلۈك گۇمانلاردىن،
گۈلۈگنى سولدۇرمىسۇن ھەرگىز ئۇلارنىڭ پىتنە ـ ئىغۋاسى.

ئەگەر ئۆلسەڭ شېھىتسەن، ھايات قالساڭ ئېتىڭ غازى،
بۇدۇر ھەقنىڭ كالامى، نىم شېھىتنىڭ ساڭا ئىماسى.

1945 ـ يىل نويابىر، غۇلجا.

ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاپ

كوزۇڭ ئاچ، دەۋرى غەپلەت ئۆتتى، كۈرەش ئەمدى جانانىڭ،
دىمەك، كۈرەش بىلەن كەلدى يۈرەكتە دەرتكە دەرمانىڭ.

ئۇزۇن يىللار قارا زۇلمەت تۇمان ئاستىدا زارلاندىڭ،
ئېنىقكىم كويىقاپقا كەتكۇسدۇر ئەمدى شەيتانىڭ.

ئېسىڭدە بارمۇ؟ "دىن" شۇ دەپ، سەنمىنجۇيىغا باش ئېگىپ،
شۇڭا بېغىشلىغان شېئرىڭ، ماقالا، ھەممە يازغانىڭ.

ئەگەر "يېڭىلىپ" ۋەتەن، مىللىتىڭ ھەققىدە گەپ قىلساڭ،
گۇمان يوق يەتتە يىل زىنداندا ياتماق بولدى جەريانىڭ.

زىيالى دەپ تونۇلغان مەيلى ياشلار، مەيلى دىخانلار،
خىيانەتكار دىگەن نامدا بۇزۇلدى لالە ـ رەيھانىڭ.

ناماز ئۇرنىغا ھەر كۇن ئىككى نوۋەتتىن قەسەم ئىچتىڭ،
ئېسىڭدىن كەتمىگەندۇ، شۇم ياغاچ ئالدىدا تۇرغانىڭ.

قاراپ باق، ئۇچ يۇز ئاتمىش كۇن پەقەت تىنماي مىدىرلايسەن،
يەنە ئاخىر قۇرۇق قالغان قولۇڭ، يانچۇق ۋە پۇلدانىڭ.

تەشەككۇر ئېيتىسەن مىڭ بار، ئوغۇل بالا يۇزىنى كورسەڭ،
بىلىپ قوي! ئاڭا ئالۋانچى تۇغۇلغان قىز ۋە ئوغلانىڭ.

ساڭا مەھكۇمىيەتنى ھەق ئەزەلدىن تەقدىر ئەتكەنمۇ؟
ئاڭا تەقدىم ئېتىلگەنمۇ چىرايلىق ھور ۋە غىلمانىڭ؟

تولۇق تەسۋىر قىلىشتا ئول لەئىنلەر زۇلمىنى بىر ـ بىر،
يېزىپ پۇتمەس ئەگەر ھەرقانچە بولسا ئىلمۇ ـ ئىرپانىڭ.

ئەزەلدىن ئاقىۋەت بۇ هارام تۇرمۇش ساڭا خاسمۇ؟
سائادەتمۇ جەھەننەم ئىتلىرىغا بەرگەن ئالۋانىڭ؟

بۇنىڭدىن بىر يىل ئاۋال "ئويغىنىڭلار!" دەپ سادا بولغان،
نىدىن هازىرغىچە غەپلەتتە بولدۇڭ، يوقمۇ ۋىجدانىڭ؟

دىلىڭدا قورقۇنۇشتىن باشقىمۇ خىسلەتلىرىڭ بارغۇ؟
تۇرۇپ بىر تەۋرىنىپ باققىن، قالمىسۇن كوڭلۇڭدە ئارمانىڭ!

پۈتۈن ئەل "هورىيەت!" دىسە، تېخى غەپلەتتە ئۇخلامسەن؟
ئولۇمدىن قورقما هەرگىز مۇكەممەل بولسا ئىمانىڭ.

تېخىچە "ئۇژمە پىش، ئاغزىمغا چۈش" دەپ ياتقىنىڭ ئۇيات،
قايان كەتتى ئۇزۇن يىللاردا يىققان هەمدە تاپقانىڭ.

كوتەر بېشىڭنى غەپلەتتىن، نەزەر سال هەممە ئەتراپقا!
كوڭۇلدە تىلىگەننى قىلغىن، ئەمدى كەلدى دەۋرانىڭ.

ۋەتەندىن ساڭا بۇيرۇق نىم شېھىتنىڭ قەلىمى بىرلا،
قوبۇل تۇتساڭ ساڭا رەخمەت قىلۇر هەر دەمدە ئىمانىڭ.

1945 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا.

ياشلاردىن ئىلتىماس

شانلىق ۋەتەن قارا كۆنىڭ يەرگە پاتتى،
پاك يېرىگە سائادەتنىڭ تېڭى ئاتتى.

ئىش يۈزىگە چىقتى بىزنىڭ ئويلىغانلار،
مەيۈسلىكتە قارا ئويدە كۆيلىگەنلەر.

كېرەك ئەمدى بۇ نېمەتنىڭ قەدرىنى بىلىش،
لايىق ئەمەس بۇڭا تېخى مەغرۇرلىنىش.

ئالدىمىزدا تېخى ئۇلۇغ كۇرەشلەر بار،
قالغانلارنى قۇتقۇزماسلىق بىزلەرگە ئار.

ئەي ۋەتەننىڭ مىراسخورى ياش ئىنسانلار،
تەلمۈرمەكتە بىزگە ئەينە نۇرغۇن جانلار.

بىر مىنۇتلۇق پۇرسەتنىمۇ قىممەت بىلىڭ،
قورقۇنۇچنى ئۇزىڭىزگە هارام قىلىڭ!

چۈنكى، ۋەتەن سىزگە مىراس، ئىشلەڭ بۈگۈن،
ئىش يۈرمىسە، تەس بولىدۇ ئەتە ـ ئۈگۈن.

ئۇرنەك ئېلىڭ ئاتىلاردىن، بۈگۈن پۇرسەت،
پايدا بەرمەس ئەتە قىلغان قايغۇ ـ هەسرەت.

ئانىڭىزنىڭ بەرگەن سۈتى هالال بولسۇن،
هاياتلىقنىڭ غەزىنىسى جامغا تولسۇن.

خىزىر كەلسە، ئابى هايات "يوق!" دەپ تۇرماڭ!
شەيتان كەلسە، ئىسمى ئەئۇزەم ئىستەپ يۈرمەڭ.

دىمەك، دوستقا توهپىلەرمۇ بۇرۇن بولسۇن،
دۈشمەنگىمۇ ئەجەل ئوقى تەييار تۇرسۇن!

ياش ئەۋلاتلار قولىدادۇر ئىش ئاساسى،
قوبۇل قىلىڭ نىم شىهىتنىڭ ئىلتىماسى.

1946 ـ يىل فېۋرال، چوچەك.

ئىلىم ئۇگەن

ئىككى دۇنيادا سائادەت ئىزلىسەڭ ئۇگەن ئىلىم،
بۇ دۇنيادا تاپقانىڭنىڭ ھەممىسىدىن ئۇستۇن ئىلىم.

ئىلىمدا تەڭ بولمىغاندىن ھورمىتىگە باقمايىن —
يېڭىلىپ قالدى خىزىرنىڭ ئالدىدا مۇسا كىلىم.

دۇنيادا بىلىملىك بولماقنى ئەگەردە قىلساڭ تىلەك،
ئۇگىنىشنى تاشلىما ئاقاردى دەپ "چاچ - ساقىلىم".

گەر جەھەننەمدىن ھەزەر قىلماقچى بولساڭ بار ئۇقى!
مەرىپەتلىك بولغان ئادەمنىڭ بولۇر قەلبى سەلىم.

ئىلمۇ - ئىرپان باغچىسىدا يايرىغىن باغۋەن بولۇپ،
ئۇيۇلۇپ غەپلەتتە ئېيتما سەن: "قېتىپ قالدى تىلىم".

سەن بۇ دۇنيادا نادانلىقتىن ھىدايەت تاپمساڭ،
"ئاخىرەتتە قۇتقۇزار" دەپ ئويلىما "تاپقان مىلىم".

بولما مەغرۇر ئالتى كۈنلۈك دولىتىڭگە ئىلىمسىز،
بىر كۈن ئايرىلساڭ بولۇر ھالىڭ سىنىڭ تۇزسىز شىلىم.

مەرىپەتنىڭ تۇخۇمىدىن بولسا دىلىڭدا زەررىچە،
ھەر قەيەرگە بارساڭ ئىقبالغا چىقار بارلىق ئىلىم.

1946 ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا.

ھەپسىدە كەتكەن دوستۇم ل. مۇتەللىپكە

ئەي كاج پەلەك، نىمە ئىدى جاھان؟
قانلار يۇتۇشقان تۇمەنلىگەن جان.

قاراڭغۇ مۇدھىش، زىندان ئىچىدە،
يورۇقلۇق كورمەي كۈندۇز ـ كىچىدە.

يۇرەكتە ھەسرەت پىغان قايىنىغان،
تاماق ئۇرنىغا زەھەر چايىنىغان.

يىراق ئۇ، زالىم ئىنسانىيەتتىن،
يۇمۇلغان كوزى ھەققانىيەتتىن.

كىم"ھەقىقەت!" دەپ پىدا قىلسا جان،
ئاقتۇرغان ئۇنىڭ كوزلىرىدىن قان.

ئىشلەش يولىدا كەتسە دەرماندىن،
كويۇنۇپ ئىشلەپ كەچسىمۇ جاندىن.

بارى بىر تىيىن ئۇنىڭ ئالدىدا،
ھەممە خىزمىتى قالغان دالدىدا.

قانچە كويۇنۇپ ئىشلىسە كىشى،
پەقەت باھارغا ئوزگەرمەس قىشى.

قايغۇ-ئەلەمگە يۇرەكلەر تولغان
سىرتقا چىقالماي، كارناي بوغۇلغان.

قانچىلار تويۇپ تۇغۇلغىنىغا،

ئەركىن ھوقۇقتىن بوغۇلغىنىغا.

دىسە قاي بىراۋ: خـۇدايا پانا......
يازار بويىـنىغا يوغان بىر گۇنا......

دەرت سىغدۇرالماي، ئۇرتەنسە جىـگەر،
سىغماي ئىچىگە ئاھ......دىسە ئەگەر.

دىلو ئىچىگە چـۇشەر بىر ۋاراق،
قىلار ئۇنىڭدىن ھەر تۇرلۇك سوراق.

يەتتە قات ئۇيدە، قاراڭغۇ تۇندە،
چوڭراقلا تىنسا يالغۇز بىر بەنـدە.

ئەتىسى شۇڭگەن سوراققا ئالغان،
بىچارە خەلقىم شۇ ھالغا قالغان.

ھەر بىر كىشىدە كىرام، كاتىبىن①،
ئىككىدىن ئارتۇق بولمايدۇ لىكىـن.

---

① كىرام ــ كىـرامەن، كاتىبىن ــ پەرىشتە ئىسمى، ئۇلار ئىككى مۇردە تۇرۇپ، ياخشى ـ يامانىنى يازارمىش.

جۇيجاڭ ۋە شۇڭگەن قويغان ئىشپىيون،
ھەر بىر كىشىدە بولغان سەككىز ـ ئون.

كىرام، كاتىبىن يازسا ئېيتقاننى،
ئىشپىيون يازغان دىلدا ياتقاننى.

ئاھ......ۋەتەندىشىم، ئاھ......قېرىندىشىم،
نەدە سەن بۈگۈن "قاينام ئۇركىشىم"؟

سەن ئەمەسمىدىڭ خەلق غەمخورى،
ھىكمەتلىك ئىدى سوزۇڭنىڭ بىرى.

كوكلەشكە يېتىپ، زىمىستان بېغىڭ،
كەلگەن ۋەتەنگە راست ئىشلەش چېغىڭ.

بۈگۈن بۇ باغدا كورمەيمەن سېنى،
كۈرەش قويندا كۈيلەيمەن سېنى.

سىغدۇرالمىدى سېنى بۇ جاھان،
ئاسرىيالمىدى ئۇ كاج، شۇم زامان.

تۇتقۇنغا بەردى سېنى قاي بەندە؟

خەلققە، ۋەتەنگە ئاسى شەرمەندە.

ياش يازغۇچىلار بۇلبۇلى ئىدىڭ،
خەلق بېغىنىڭ بىر گۈلى ئىدىڭ.

ئەركىن ھاياتقا پۇرسەت كەلگەندە،
غەمكىن بۇلبۇللار سايراپ، كۈلگەندە.

كاشكى سەن ئەمدى بىللە بولساڭچۇ؟......
شېئىر بېغىدا سايراپ تۇرساڭچۇ؟......

ئەل ۋە يۇرتۇمغا ئەركىنلىك تىلەپ،
پۇرسەت كۈتەتتىڭ قەلەمىڭ بىلەپ.

قايتماس ئىرادەڭ ئەلگە تىلەكداش،
بەخت ئىزلەشتە يۇرتقا مەسلەكداش.

ئەي ۋەتەندىشىم، ياتمىغىن مەيۇس،
سېنى زىنداندا قويمايمىز مەھبۇس.

تىلەكداشلىرىڭ ئۇنتۇلماس سېنى،
تۇتقۇنغا چۈشتۈڭ قانداق نەس كۈنى؟

نه بولسا-بولسۇن، ئاخىر چىقارسەن،
دۈشمەن بېشىنى گورگە تىقارسەن.

ئەگەر قېنىڭنى سوۋۇتسا زۇلۇم،
يوللىغان بولسا مۇبادا ئۆلۈم.

يەنە شۇندىسەن بەختسىز ئەمەس،
كۈرەش ئىرادەڭ ھەرگىز تەۋرىمەس.

تېخى ئۇ چاغدا ئىنتىقام غەزەپ،
ئوتلۇق يۈرەكنى قوزغىتار بىزەپ.

زۇلۇم مەسلىگى ھەرقاچان خاراپ،
ھەممە ئەتراپنى ئالسىمۇ ئوراپ.

سەندەك كۈرەشچان قەھرىمانلاردىن،
قانچە مىڭنى قىلسىمۇ قىرغىن.

كۈرەش روھىمىز ھەرگىز توختىماس،
قانلىق ئىنتىقام ھەرگىز ئۇخلىماس.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

تاكى ۋەتەنگە ئالمساق ئىرىك،
بېرىمىز قۇربان، قالمايمىز تىرىك.

ئاۋال ۋە ئاخىر ئۇشبۇدۇر تىلەك،
قايتماس ئىرادە ئانت بىرەر يۈرەك.

ۋەدىگە ۋاپا نىم شېھىتقا خاس......
ۋەتەن ئىشقىنى جاندىن ئايرىماس.

1946 ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا.

ئالدىدا

ۋەسلىدىن ئۆزگە كېرەكمەس ماڭا جانان ئالدىدا.
ئارزۇيۇم سەن ئىرۇرسەن تەن بىلەن جان ئالدىدا.
بىر گۈلى رەنا ئىرۇرسەن باغۇ ـ بوستان ئالدىدا.
تا زىيارەت قىلمىسام مەن سېنى ئىمكان ئالدىدا،
يۈزلىرىم شەرمەندە بولسۇن تاڭلا سۇبهان ئالدىدا.

دۇنياغا تەڭ ئەيلىمەيمەن تاغلىرىڭىنىڭ تېشىنى،
سېنى دەپ تاشقا قوشارمەن دۇشمىنىڭنىڭ بېشىنى،
سەن ئۈچۈن دەريا ئېقىتسام شۇم رەقىپلەر يېشىنى،
مۇمكىن ئۇلغايمۇ كورۇشكە ئايغا ئوخشاش قېشىنى؟
قارا بەختىم ئاق بولاردى شۇندا راخمان ئالدىدا.

سەن ئىدىڭ دۇنيادا بىر ھوسنى گۈزەل نازۇك بەدەن،
ئىككىمىزدە باغلىنىش گوياكى ئەردى جانۇ ـ تەن،
ئاھ.....گۈزەل يار ئۈيىنغان قەشقەر، كۇچار، ياركەن، خوتەن،
نىملەر بولدى ئىكىن ئىپلاس ئاياقتا پاك ۋەتەن؟
سەن ئۈچۈن كوزگە كورۇنمەس قانچە قۇربان ئالدىدا.

سۇلىرىڭ ئابى ھاياتتۇر ئەي گۈزەل يارىم سېنىڭ،
تۇتىيادۇر تۇپرىغىڭ، كوزۇمگە دىلدارىم سېنىڭ،
جانغا جاندۇر ئۇندا ئوسكەن بارچە غەمخارىم سېنىڭ،
ئايرىلىش تىلدى يۇرەكنى كوزى خۇمارىم سېنىڭ،
ئورتە نۇر كويۇگدا قەلبىم چەرخى كەيۋان① ئالدىدا.

ئاۋالدا سەن ئىدىڭ جەننەتكە ئوخشاش بىر ماكان،
ئەركە ئويناپ ئوسكەن ئەردىم قىسمىغان بۇ كەڭ جاھان.

---

① چەرخى كەيۋان ــ چاقتەك ئايلانغۇچى پەلەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

خۇش پۇراقلىق گۇل ــ چېچەك تاللاپ ئۇپەردى باغۋان،
ئابرويلۇك ساقلار ئەردىم مەن بولۇبان پاسىۋان،
دۇشمىنىڭ كوز تىكمەس ئەردى شىر غىرران① ئالدىدا.

باغدا گۇل، شاخىدا بۇلبۇل، نىمتىك شۇكرىن ئوقۇر،
تاك سەھەر تورغايلىرىك تەسبىھ ئوقۇپ، قانات قاقۇر،
بەلكى قۇشلار بارچىسى مەدھىك بىلەن يەرنى چوقۇر،
چۇنكى، خەۋپسىز يەر، ھاۋا، تاغ، چول ۋە سۇ، دوك ھەم چوقۇر،
ئەركىلەپ ئۇسكەن ئىدىم شاھزادىدەك خان ئالدىدا.

مەن ئۇ چاغدا سەندىن ئايرىلماقنى ئەسلا كۇتمىگەن،
ئېھتىيات قىلغىن رەقىپتىن دىسە، ھەرگىز پۇتمىگەن،
چۇنكى، ئىسسىق ــ سوغاق ئۇ كۇنلەردە بېشىمدىن ئوتمىگەن،
ئارغىماقىمنى ئەپەندى قەۋرىدە ئۇركۇتمىگەن،
باشقا قامچا تەگمىگەندى يولدا كارۋان ئالدىدا.

بال، شېكەردىن بەلكى شىرىندۇر كۇمۇش رەڭ سۇلىرىك،
تاغلىرىڭدا يايرىشىپ ئەركىن ئوسەر ئاھۇلىرىك،
چىنقىپ ئەردى رەقىپكە قارشى قول ــ بازۇلىرىك②،

---

① شىر غىرران ــ قورامىغا يەتكەن شىر.

② بازۇ ــ بىلەك.

ساڭا تەسىر يەتكۈزەلمەس ئەردى ھىچ جادىلىرىڭ،
سەلتەنەتلىك شەۋكىتىڭ بولغاچقا ئىنسان ئالدىدا.

ماختىناردىم سەن كەبى بىر نازىنىنىڭ يارى دەپ،
يارىنىڭ كوكرىگى تەككەن سازىنىڭ بىر تارى دەپ،
ساڭا باغلانغان مۇھەببەت ھەممىدىن يۇقارى دەپ،
خاھ گۇلۇم، خاھ بۇلبۇلۇمغا قىش ۋە ياز باھارى دەپ،
كوكۈلۈڭ بويىن ئۇپەردىم لالە-رەيھان ئالدىدا.

دىلبىرىم، ئاھۇ كوزۇم، خۇرشىد يۈزۈم، شىرىن سوزۇم،
ھوسنى ئەپلاكىڭدا① تۇققان ئەردى تەلەي يۇلتۇزۇم،
لەۋلىرىڭدىن قىزغا نۇردى باغدا پىشقان تال ئۈزۈم،
قاشلىرىڭ مېھراپ قىلىپ سەجدە قىلاي تەنھا ئۆزۈم،
چوڭ گۇناكار بولسىمۇ دىن بىرلەن ئىمان ئالدىدا.

ۋادەرىخا قايسى كۇندۇر، شۇم رەقىپ باستى ئاياق،
سەن كەبى ھور نازىنىنلەر ئۈستىگە سالدى تاياق،
مەن قۇچاغىڭدا تۇرۇپ تارتتىم ئەجەپ دەردى پىراق،
نىمەتىڭ لەززەتلىرىدىن ئايرىلىپ قالدىم يىراق،
بىر تىلەمچىدەك قىسىلدىم كۆزدە خامان ئالدىدا.

① ئەپلاك — پەلەك، ئاسمان.

يىغلىدىم شۇندىن بۇيان تۈن ـ كېچىلەر بىدار بولۇپ،
رەھىمسىز ئۆگەيگە قالغان قىز ـ يېتىمدەك خار بولۇپ،
ھەۋزى كەۋسەرنى① كېچىبان تامچە سۇغا زار بولۇپ،
تارلىشىپ كەتكەن جاھانغا سىغمايىن بىمار بولۇپ،
بوينى باغلانغان مۈشۈكتەك ساڭدا چاشقان ئالدىدا.

شۇنداق ئۆمرۈم ئۆتكەن ئەردى ئۆرتىنىپ ھەم كۆل بولۇپ،
ئات ـ ئىشەكلەر ئورنىدا دۈشمەنلىرىڭگە قۇل بولۇپ،
"ئاللا ئەمرى شۇمىكىن" دەپ، ساتسا بەلكى پۇل بولۇپ،
ئۆتكەن ئۆمرۈم ئەسلىسەم ياشىم توكۇلۇر كول بولۇپ،
موللىنىڭ ئىمانى بولدۇم خۇددى شەيتان ئالدىدا.

ئاقىۋەت قوغلاندى بولدۇم، بىر يولى تارتتىم پىراق،
شۇم رەقىپنىڭ تەلىيى ئۆك كەلدى مەن بولدۇم يىراق،
جانغا تويغان خۇددى بىر پەرۋانىمەن، سەنبىر چىراق،
كۈنمۇ ـ كۈن ئارتتى ساڭا كوڭۇلدە بولغان ئىشتىياق،
تامچى سۇغا زارى بولدۇم بەھرى ئۇممان② ئالدىدا.

مەيلى مەن بارغۇنچە يىرتقۇچلۇق بىلەن خەلقىمنى ئات،

---

① ھەۋزى كەۋسەر ـــ كەۋسەر كولى، شەرۋەت كولى.
② بەھرى ئۇممان ـــ ئۇممان دەرياسى.

مەيلى مەھبۇپ بېشىدا قانلىق قىلىچىڭ پاقىرات،
مەيلى ۋەھشىلىك بىلەن ئادەمچىلىك ئاڭىنى يوقات،
ئىنتىقام ئالغۇم سېنىڭدىن تا ــ جېنىم تەندە ھايات،
ھېچقاچان ئادەم يېڭىلمەس ۋەھشى ھايۋان ئالدىدا.

ئۇلگۇنۇم ياخشى نىگارىمدىن تىرىك ئايرىلغىچە،
ئۇچارمەن ساڭا بېقىپ تاكى قانات قايرىلغىچە،
كۆرىشىم قايتماس، رەقىپ جېنى تېنىدىن ئايرىلغىچە،
بولدى ئەمدى سەۋرى يوق، ياتتىم مانا بىر يىلغىچە،
ئۇرما ئۇرماق ئانچە تەس بولمايدۇ دىخان ئالدىدا.

تارت قولۇڭنى ۋەھشى دۈشمەن تېخى جېنىم تەندە بار،
ئىنشائاللا پات ـ يېقىندا سېنى قىلغۇم تارمار،
ئەي پەلىد① چاپسان يوقال گۈزەل يېرىمنى قىلما تار.
سەن قارا زۇلمەتنى يوقاتسام سائادەت تاڭ ئاتار،
كۈن نۇرىنى كورسەتمىگەن سەن پەردە ئاسمان ئالدىدا.

كۆرىشىم ھېچ توختىماس تا قەترە قانىم قالغىچە،
تەسىرىڭنى يوق قىلۇرمەن قەلبىم ئارام ئالغىچە،
ئەزرائىل پۈتتى ئىشىڭ دەپ تاكى جانىم ئالغىچە،

---

① پەلىد ــ ئىپلاس.

تەن سوۋۇپ، يۈرەك ـ تومۇر، قان ھەركەت توختالغىچە،
شۇندا ئەۋلادىم تۇرار دەۋاغا سۇلتان ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئەي ئىگارىم سەن ئۈمتنى ئۈزمىگىن،
دۇشمىنىڭنى ئۇر پەقەت ئەركىنگىنە يۈرگۈزمىگىن،
ئالدىنىپ دۇشمەن بىلەن سەن ئەيش ـ ئىشرەت تۈزمىگىن،
شۇم رەقىپكە باغلىرىمنىڭ مىۋىسىن ئۈزگۈزمىگىن،
پات يېقىندا تېپىشارمىز گۈل ـ گۈلۈستان ئالدىدا.

ئەر ئەمەسمەن تاكى دۇشمەننىڭ قېنىن ئاققۇزمىسام،
دۇنيادا خائىنلىق ئېيىۋىنى كوكسىگە تاققۇزمىسام،
ئوت ـ زەھەرلىك نەشتىرىلە ئوزىنى چاققۇزمىسام،
ئەللەي ئېتىپ، يەر بوشۇكتە ھەممىسىن ياتقۇزمىسام،
شۇندا "مەرت" نامىنى ئالغۇم شاھى مەردان ئالدىدا.

ئەي سەنەم ئەتراپقا باق، خەلقىڭمۇ ھەم تېچ ياتمىسۇن،
تاشلىۋەتتى، سۈيگۈدىن كەچتىمۇ دەپ، باش قاتمىسۇن،
جىم يېتىپ، ھەسرەت چېكىپ، قانلار يۇتۇپ، دەرت تارتمىسۇن،
ھىلىگەر ـ مەككار رەقىپكە ئابروين ساتمىسۇن،
ئەسلىسۇن خار بولغۇنۇمنى ئۇندا زىندان ئالدىدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى www.uyghurkitap.com

دەرتلى دىل ھېچ توختىماس، سىرلىق قەلەم قايناپ يازار،
مۇڭلى دادىمنى ئىشتىسە خىزرى تەسبىھتىن ئازار،
چۈنكى، ئۇل بەتبەخ رەقىپلەر نىم شىپھىتكە گور قازار،
مەيلى ئۇلسەم سۆيگۈ يولىدا تېنىم بولغاي مازار،
كۆرىشىم ئارتار تېخى قىز ۋە ئوغلان ئالدىدا.

1946 ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

جىنايەتتىن شىكايەت

ئۇزۇن مۇددەتلىك مەھكۇملۇقتا دىلدا دەرت ناھان بولدى.
خۇداغا شۈكرىكىم بۈگۈن بۇنى ئىپتار زامان بولدى،
كۈچار، شايار، بۈگۈر، باي ئەھلىدىن بۇ سىر بايان بولدى.
ئۇ شۇل بەتبەخ سىياسەت زەردىدىن دىللارغا قان تولدى.
قوشۇمچە ئەزگۈچى خەلقنى سىيىت ئەخمەت چايان بولدى.

دەرىخا زۇلۇم ئىستىبدات سىياسەتتىن قىلۇر ـ دە دات،
سىيىت ئەخمەت "غوجام"نىڭ دەستىدىن يۈز ھەسسە دات ـ
پەريات،

قاچانكىم شىڭ شىسەي قاسساپ دۇكانغا چىقتى ئۇل بىدات،
"پوكانچىك مەن بولاي" دەپ چىقتى سىيىت ئەخمەت دىگەن
جاللات.
بۇنىڭ زالىملىغى ئەل ئىچىدە ئاشكارا ـ ئايان بولدى.

بۇنىڭ قىلغان جىنايەتىن ئاز ـ ماز ئەيلىسەك تەسۋىر،
ئوقىغان ئىلمىنى جايىدا ئىشلەتمەي قىلۇر تەھقىر،
بۇرۇندىن پۇلغا زورلاپ، بەگ ۋە شەنجاڭنى قىلىپ تەسخىر①،
ئورۇنسىز قازى بولدى پارىخورلۇقنى قىلىپ تەقدىر،
يېتىشتى شىڭ شىسەيگە ئىككى تىللىق بىر يىلان بولدى.

خالايىقنىڭ شەرىئەت ئىشلىرىن ناھەق زۇلۇم ئەيلەپ،
غېرىپ بىچارىلەرنىڭ تاپقىنىغا ھەم ھۇجۇم ئەيلەپ،
قارانى ئاق قىلىپ، ئاقىقا قارا بىلەن ھوكۇم ئەيلەپ،
ھەمىشە پارىخورلۇق بىلەن نەپسىنى تولۇم ئەيلەپ،
بۇ بىر يەپ تويمىغۇر چۇللۇكتىكى ۋەھشى قاۋان بولدى.

خۇسۇسەن بۇ قېتىمقى ئىنقىلاپتا خەلقنى بەك ئەزدى،
خالايىقمۇ "غوجام"دىن بىناھايەت تويدى ھەم بەزدى،
كۇچار، شايار بىلەن باينى ئارىلاپ بىر قېتىم كەزدى،

---

① تەسخىر ــ قولغا كىرگۈزمەك.

بۇ بىر بارغاندا قىلغان زۇلۇمنى ئىنسان ۋە جىن سەزدى،
ئۆزى بىر ئوت بولۇپ، ئىلكىدە تۇتقان قامچى قان بولدى.

بۇلاپ ئالدى خەلقنىڭ مۈلكىنى "ئىسەنگە" ئالدىم دەپ،
بالاڭ "زىۋازىغا" قوشۇلغىنىغا پالە سالدىم دەپ،
بىراۋنى "سېنى مەن ئۈشبۇ ئولۇمدىن ئايرىپ ئالدىم" دەپ،
"سېنىڭ يولۇڭدا ئىشلەپ چارچىدىم ۋە ياكى تالدىم" دەپ،
شۇنىڭدەك يول بىلەن بۇ ئىنقىلاپ ئاگا ھايان بولدى.

ئەجەلنىڭ شەربىتى قانلىق قىلىچتىن قايىنغان ـ تاشقان،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن بىرقانچىلار جاننى ئېلىپ قاچقان،
ئۇلارنىڭ تۇققىنىدىن قانچىنىڭ ناھەق خۇنىن چاچقان،
بۇنىڭ ئۈستىگە سىيىت ئەخمەت قازانىڭ دەپتىرىن ئاچقان،
ھەمىشە قىلمىشىدا ئەسلى ئىستىبدات سىيان بولدى.

تېخى پەتىۋا چىقاردى جان قاچۇرغانلار ھەققىدە،
ھالال قىلدى بۇلاپ ئالماقنى مىلى بولسا دەستىدە،
"مۇباھ"① قىلدى خوتۇنىنى ئەجنەبىگە بولسا ئەقدىدە،
شۇنىڭدىن بولدى ئىپپەت ـ نومۇسىمىز ئاياق ئاستىدا،
بۇنىڭ قەلبىدە ئىمان بارلىقىغا خەلقتە گۇمان بولدى.

---

① مۇباھ ــ دۇرۇس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

زۇلۇمغا ياندىشىپ ھازىردا ھەربىي مەسلىھەتچى ئۇ،
زۇلۇم ئەرباپلىرى ئۈيقۇدا ياتقاندا گۈزەتچى ئۇ،
قان ئىچكۈچ خۇددى بىر قۇشخانىدا بولغان "تۇلەكچى" ئۇ،
خالايىقلارنىڭ مال ـ مۈلكىنى ۋە گوشىنى يىمەكچى ئۇ،
خۇدايا، قورقۇنۇچتىن گوش سىزىپ تەن ئۇستىخان بولدى.

"غوجام رەھبەرلىگىدە" خەلققە زۇلۇم ئەيلەپ قىرى ـ ياشتىن،
سىپىل سوقماق بولۇپ ئەردى كۇچار، بايغا يىڭۋاشتىن،
ئەجەپ قاتتىق ئىكەن كوڭلى ئوتۇپ كەتكەن قارا تاشتىن،
ئىتەكلەر قۇرىمايتتى كوزدىن ئاققان قان بىلەن ياشتىن،
غۇرۇر ئۇسكەن دىخان بالىلىرى مۇھتاجى نان بولدى.

بۇ زۇلمەت مەسلىھەتىنى باشلىغاندا كەتتى بۇ ئىللەت،
دىمەك، توختام بويىچە باپ ـ باراۋەر بولدى ھەر مىللەت،
ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇق، بىشىمىزدىن كەتتى بۇ زىللەت①،
"غوجام" ھەسرەت چىكىپ باغلاپ بىرەلمەي قالدى بىمىننەت،
ئاقارماس ئابى زەمزەم بىرلەن يۈز يىللىق قازان بولدى.

بىتىمگە رازى ئەمەس، چۈنكى، دۈشمەنگە سىتىلغاندۇر،
جىنايەت ساھەسىدە ياردەمچىمەن، دەپ ئىپتىلغاندۇر،

① زىللەت ــ خورلۇق.

ئۇنىڭ بۇ پىكرىگە بىرنەچچە خائىنلار قېتىلغاندۇر،
بۇ سوزنىڭ راستلىقىغا نەچچە ھوججەتلەر تېپىلغاندۇر،
بۇنىڭ كەيىندە داۋۇت مولللىدەك بىرنەچچە نادان بولدى.

خۇدادىن ئەسلى قورقمايدۇ، تېخى خەلقتىن ئۇيالمايدۇ،
ھەقىقەتچى كىشلەرگە لەھەد① كولايدۇ، ياتمايدۇ،
ئوغۇلنى ئاتىغا، خوتۇننى ئېرىگە يولاتمايدۇ،
شاياتىن قازىسىدەك ھېچقاچان ھەقنى ياراتمايدۇ،
بۇنىڭ "شەپقەتلىك" قولىدا قانچىلەر گورگە راۋان بولدى.

ھاياتتىن ھەققى يوق كەتسۇن، بۇ دۇنيادىن تۇمۇغ② جايى،
مېنىڭ ھوكمۇم ئەمەس، بەلكىم زامان ۋەزىيىتىنىڭ رايى،
نىجاسەت قىلمىسۇن دۇنيانى بەتبەخ خوجىنىڭ پايى،
ئوتۇپ ئون بەش قاراڭغۇ، ھازىر ئايدىڭلاشتى خەلق ئايى،
دىمەك، نوبەت خەلقلەر بەختىگە كەلدى، ئامان بولدى.

يىگىت بولساڭ تۇر ئورنىڭدىن! تەلەپ قىل ئىنتىقامىڭنى،
زەبۇنلۇق يەتمىسۇن باغلا ۋەتەنگە ئېتىقادىڭنى،
تەرەققى ئەيلىگىن سەن ھەمدە مىللەت ئېتىۋارىڭنى،

① لەھەد — گور.
② تۇمۇغ — كونا ئۇيغۇر تىلىدا دوزاق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى كۇتۇپخانىسى www.uyghurkitap.com

سېتىپ قويما! سىيت ئەخمەتكە ئوخشاش ئىختىيارىڭنى،
قۇرۇتساڭ سەن ۋەتەن ساتقۇچنى يۇرتۇمغا ئامان بولدى.

1946 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا.

ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە

قېرىندىشىم، ۋەتەندىشىم، تىلەكدىشىم،
ئېغىر قايغۇ ـ غەمگە پاتتى مۇڭلۇق بېشىم.

مەرھۇم ئىنىم ل. مۇتەللىپ تۇتقان يولى،
قېرىندىشىم، جىگەردىشىم قادىر ئىلى.

داۋۇتوۋ ھەم بىلال ئەزىز بىر مەسلەكداش،
ئارمان بىلەن كەتتى ئوتتۇز يەتتە يولداش،

"ئازاتلىق" دەپ ئاقسۇدا بىر قۇرۇم تۇزگەن،
ھاياتلىقنىڭ تومۇرىغا قان يۈرگۈزگەن.

ۋەتەنپەرۋەر ياشلار باش قوشۇشقان،
ئازاتلىقنىڭ نۇقتىسىغا چىڭ ئۇيۇشقان.

راست تىرىشىپ ئىشلىگەندە بەش ـ ئالتە ئاي،
ئاۋاز قوشتى بۇ قۇرۇمغا كۆچار ھەم باي.

قەسەم ئىچكەن "ئازاتلىق!......" دەپ بىر ئېغىزدىن،
چىقىپ قالدى ۋەتەن ساتقۇچ ئارىمىزدىن.

يۇرتقا قاتتىق جىنايەتچى ئىككى يۈزلۈك،
سۇقۇر كوزلۇك، ئىككى تىللىق، ئىككى سوزلۇك.

شۇنداقلارنىڭ قىلمىشىدا قانچە ياشلار،
قۇربان بولدى ۋەتەن ئۇچۇن قېرىنداشلار.

مۇستەبىتلەر زىندانىغا بولدى تۇتقۇن،
ئۇتلۇق دىلدىن قاچان كېتەر نامىڭ "لوتۇن".

جىسمىڭ كەتتى قېرىنداشلار، روھىڭ ھايات،
مەرھەمەتسىز ئاسارەتتە بولدۇڭ مامات.

دۇنيا ھايات، ئېلىڭ ھايات، نامىڭ ئۇچمەس،

ئىنتىقامدىن ئۇتلۇق يۈرەك ھەرگىز كەچمەس.

بىزمۇ پىدا، قوللۇقتا جىم ياشىمايمىز،
كۈرەش قىلىش ئەھدىمىزنى تاشلىمايمىز.

خاتىرەڭلەر جەمى بولسۇن قېرىنداشلار،
قايغۇرماقتا سىزلەر ئۈچۈن قېرى - ياشلار.

ۋەتەن ئۈچۈن، سىزلەر ئۈچۈن پىدا بۇ جان،
خورلۇق بىلەن ئۆتتى ئۆمۈر يۈرەكلەر قان.

ئەي پىداكار قىلمىساڭمۇ قوراللىق جەڭ،
يېرىڭ بولسۇن شېھىتلەرنىڭ جايىغا تەڭ.

كۈرەش بىلەن روھىڭلارنى شاد قىلارمىز،
ھەر كۈرەشتە نامىڭلارنى ياد قىلارمىز.

بىزگە كېرەك يېرىمىزنىڭ ئاۋاتلىغى،
بىزگە كېرەك خەلقىمىزنىڭ ئازاتلىغى.

ۋەتەن بىلەن خەلقىمىزنىڭ شەرەپ - شانى،
ئارمان يوقتۇر ئۇشبۇ يولدا چىقسا جانى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

تاكى يۇرتتا ئازاتلىق تاڭ ئاتمىغۇنچە،
دۈشمەن بېشىن تاشقا ئۇرۇپ چاقمىغۇنچە.

تۇرگەن يەڭنى چۈشۈرمەيدۇ ھېچبىر ئېلىم،
توختىماستىن نەپرەت يوللار قەلىمىم، تىلىم.

1946 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا.

دوستلۇرۇمغا①

I

يۇرەكىنىڭ تەپكىنىدىن ئىنجىماس ئەسلا دىلۇ ـ جانىم،
سوراقلار ھەر نەپەس ھىجران ئازاۋىدىن دىلئارامىم،
كورۇنمەس يول يىراغىدىن نە ئىشلار بولدى گۇلباغىم،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن ئوت ئىچرە قالغان ئىدى سايرامىم.

① بۇ شېئىر شۇ ۋاقىتتىكى قەلەم ئىگىلىرىگە قارىتىلغان دوستلۇق چاقىرىغى بولۇپ، شېئىرنىڭ 2 ـ قىسمىدىكى مىسرالار ئىچىدە قوش تىرناققا ئېلىنغان سوزلەر، شۇ يىللاردا ئوتكەن شائىرلارنىڭ تەخەللۇسى.

مېنىڭ ھالىمنى سورىساڭ، لەيلىنىڭ ۋەسلىدىكى مەجنۇن،
يەنە ئەركىن مەئىشەت ئىچرە مېھمان بۇندىمەن ھەر كۈن،
لېكىن، ئويلاپ سېنى ھەر دەم، يۈرەكلەر لەختە ـ لەختە خۇن،
قاچان بولغاي مۇيەسسەر ماڭا باغ ئىچىدە رەيھانىم.

ماڭا راھەت كېرەك ئەمەس، سېنى ئۇندىن خالاس ئەتمەي،
غېرىپلىقتا سەنەمنىڭ بېغىغا مەن بېرىپ يەتمەي،
ئوراپ ئالغان قارا پەردىنى تاكى يىرتمەيىن ئوتمەي،
دىمەك، ئازاتلىغىڭغا مۇنتەزىردۇر سۇبھى بىلەن شامىم.

سېنىڭ تۇتقۇنلۇغىڭنى ئويلىسام، تۇرلۇك ھكايەت بار،
رەقىپ ئالدىشدا قېرىنداشتىن بولغان شكايەت بار،
يەنە ئوز بەختىگە قەست ئەيلىگەن تۇرلۇك خىيانەت بار،
بۇ سىرلىق پەردىنى يىرتماي تاپماس سەرئەنجامىم.

سەۋەپ بىرلەن تەلەپ قىلساڭ، تىلەكلەر بولغۇسى تەستىق،
كوڭۇلنى ھەم ئىشىڭنى ھورىيەتكە ئەيلىگىن تەتبىق،
ئۇمىتلەر، ئارزۇلار دەل شۇ چاغدا كەلگۇسى تەھقىق،
يۈرەكنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن ساڭا بۇ ئەمرى ـ پەرمانىم.

يولەنچۇك ھەم تايانچۇقنى ئوزەڭنىڭ ھىممىتىدىن سور!
يۈزۈڭگە پەردە تارتما، كۈنگە قارشى بولمىغىن شەپكور①،

① شەپكور ــ نامازشام قارغۇسى.

رەقىپ تارىخىن كورسەڭ، ئەزەلدىنلا ئىدى قانخور،
خاراپلاشتى ئۇ مەلئۇنلار قولىدا باغۇ-بوستانىم.

مۇھاجىر بولمىغىم قۇللۇققا قارشىلىق "گۇناھىم" بار،
ئەگەر سەن تەۋرىسەڭ يارۇ-يولەككە ئوتلۇق "ئاھىم......"بار،
سوزۇم چىندۇر، بۇگا ئوتمۇشتە تارىخى گۇۋاھىم بار،
ئۇخلىغانلارنى ئويغاتماققا يوللاندى بۇ ئىلھامىم.

قىزىلگۇلدەك چىرايىڭ نە ئۇچۇن سىرىق باھار چاغدا،
ئوزەڭ ھەر يەردە سەرگەردان، رەقىبىڭ دائىما باغدا،
پەلەكنىڭ ئۇشبۇ تەگسىزلىگىدىن ھەممىلەر ئىرۇر داغدا،
بولۇرمۇ ئىشقا ئاشقان كۇن مىنىڭ قەغەزگە يازغانىم.

يىرىمنىڭ تارىخىغا كىرىتكۇم مەن ھەققى بىر تۇس،
پەلەكمۇ قىلمىشىغا توۋا بىلەن ئەيلىگەي ئەپسۇس،
شۇنىڭچۇن، ئەي سابا① ئېيتقىن، ئېلىمگە بولمىسۇن مەيۇس.
كاپارەت② ئەيلىگەي ئوتمۇشتىكى شۇم كۇنگە دەۋرانىم.

II

قارا زۇلمەتنى يەڭمەككە مىنىڭ كەڭرى پىلانىم بار،
مۇشەققەت ئورنىغا راھەت كىلۇر دەپ، چىن ئىمانىم بار،

---

① سابا — سۇبھى شامىلى، سەھەر شامىلى.

② كاپارەت — بىرەر ئىش بەدىلىگە بىرىلگەن سەدىقە.

www.uyghurkitap.com

ساﺋادەت ﺋاسمىنىدا يورۇق يۇلتۇز ھىلالىم① بار،
شۇنىڭچۈن نۇر بىلەن تولغان مېنىڭ ھەممە شىبىستانىم②.

پەلەككە ياڭرىغان خەلقنىڭ زۇلۇمدىن چەككەن ئاۋازى،
ئاسارەتتە ياشاشقا بولدى ھەممە يەردە نارازى،
زۇلۇم ئاستىدا ئوخشاشتۇر ئېلىمنىڭ قىش بىلەن يازى،
قاچان ئۆز ئورنىغا چۈشكەي مېنىڭ خاتىر پەرىشانىم.

رەقىپلەر كەيىپ ئۈچۈن، مېھنەت ھالالىمنى بۇزار ئەردى،
مىنىپ ئات ئورنىدا گەردەنگە ئىشرەتلەر تۈزەر ئەردى،
يېشىم دەرياسىدا شۇڭغۇلاشقا ئوردەكلەر ئۈزەر ئەردى،
بۇلۇت يەڭلىغ تومان بولغان يۈرەكتىن ئورلىگەن ئاھىم.

ھارام تۇرمۇشقا كونمەس ئالى روھلۇق "قىسمىتى"مىز بار،
قەلەمگە يار بەرمەككە تېخى يانىمدا "بەختىم يار"،
قارا قىشنى يېڭىپ چىققان غازاڭ بولماس "باھار"ىم بار،
"قىزىق" سايرايدۇ "كاككۇك" كەبى يارۇ ـ ھەمكارىم.

دېڭىزنىڭ مۇزلىشى ئادەت، "قىزىق" سوۋۇغانغا مەن ھەيران،
ئەگەر سەن قايىنىساڭ، دۈشمەنلىرىڭ تەھقىق بولۇر ۋەيران،

① ھىلال ــ يېڭى چىققان ئاي.
② شىبىستان ــ قاراڭغۇ كېچە.

ئىشىڭ تەسۋىرلىسۇن كۆڭلۈڭدە سىرىڭنى ئېچىپ ھەر ئان،
سەھەرلەردە تۇرۇپ سايرار، سائادەتتۇر بۇ "بىدار"ىم.

بۇ كەڭ دۇنيانى سەيرى ئەيلەپ، ئىلىم ھالىنى تاماشا قىل!
رەقىبلەر بار يەرگە نىسبەتتە مىنۇت چاغىڭنى پادىشا بىل!
ئەگەر دۇشمەن ئارا بارساڭ، گويا "چاقماق" بولۇپ چاقىل!
دىگىن ئازات بۇ كۆڭلەرنى، يېنىمدا ھور-غىلمانىم.

كۆڭۈل بېغى سۇ ئىچكەي ئەردى ئۇلكۈن شادۇ "پەرھەت"تىن،
رەقىبلەر قان قۇسۇپ ئۆلگەي، چىدالماي بۇ مۇھەببەتتىن،
سادا قىلماس شۇ چاغ مەيداندا ئەلنىڭ "دوستى" پۇرقەتتىن،
جاراڭلاپ تىرىككە تەسىر ئېتەر شۇندا مېنىڭ سازىم.

ھاياتنىڭ "بىخى" ھەم قىلسا بېغىم ئېچرە سەمەر پەيدا،
قىزىلگۈلدەك نىھالىڭغا جاھان "بۇلبۇل"لىرى شەيدا،
ئەگەر "جۈرئەت" قىلار بولسا، قىلۇر دۇشمەننى ناپەيدا،
كوكەرگەي ئابۇ-رەخمەتتىن مېنىڭ ئازات چاراگاھىم.

رەقىپ ئەمدى ئېلىمگە دىلنى ئارتۇق باغلىيالمايدۇ،
يورۇق دۇنيانى كورگەننى جادىلەر ئالدىيالمايدۇ،
ئۆزى مۇھتاج كىشىلەرنىڭ ھاجىتىنى قامدىيالمايدۇ،
ئامان تاپماس ئاڭا قارشى ئەگەر قوزغالسا "قەھھار"ىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەگەر ھەرقانچە "ز. ق" بولسا، ئېرىيدۇ بىر ناۋا قىلسام،
ساقايتۇرمەن ئەگەر ھەرقانچە "دەرتمەن"گە داۋا قىلسام،
قالۇر ھەيران مۇھەببەت بەزمىسى ئىچرە مەن ساما قىلسام،
غەزەلخانىمەن مۇھەببەت ئەھلىدىن بولسا خېرىدارىم.

قانائەت قىلغىچە تەگرىم نىسىپ ئەتكەي ھايات روزى،
تېخى "سەزگۇر" تۇرۇپ تەسۋىرلەر، تىنماي كېچە-كۈندۈزى،
يورۇتماي تارىخنى توختىماس يىغلاپ قارا كوزى،
سەمەندەردەك① بولۇپ ئوت ئىچرە قالدى ئۇندا جانانىم.

بۇ ئەركىن تۇرمۇشىڭنى توھپە قىل خەلقىڭغە ھەر سائەت،
ئۇمىتسىزلىكنى خەلقىمدىن يىراق قىل، بولما بىتاقەت،
سېنىڭ ھورمىتىڭگە ھېچقاچان يەتمىگەي ئاپەت،
كوكەرسۇن ئابۇ-رەخمەت بىرلەن ئازات گۈلۈستانىم.

غۇرۇرلۇق ئۇيقۇسىدىن تۇرمىساڭ بۇندىن كېيىن دوستلار،
دېيىلمەسمۇ، سېنى ئوز يولىدا چارچىغان سۇسلار،
خەلققە تۇيغۇ بەر دائىم، سىقىلسۇن بولسا جاسۇسلار،
ساڭا دائىم كۈلۈپ باقسۇن مېنىڭ بۇ يېڭى دەۋرانىم.

قانائەت ئەيلىمەيدۇ نىم شېھىت دوستلىرىم سەندىن،
ئېلىمنى ھورىيەتكە باشلىغىن، ھېچ قورقما دۇشمەندىن،

① سەمەندەر — ۋولقانلاردا بولىدىغان ئوت چاچقۇنى.

دىلىمدا مەقسەدىمنى قويما، ياز! چىقماستا جان تەندىن،
دىمەستە باش كوتەرگىن، ئويغۇدىن تەڭ يولدا قالغانىم.

1947 ــ يىل يانۋار، غۇلجا.

«ئويغان»! ①

ئويغاندى "ئويغان"، بىرلىككە قورغان،
ئالى تىلەككە يولباشچى بولغان.

ئۆتمۈشتە مەيۇس خەلقىمنى ئالداپ،
ئۆخلاتقان ئىدى ئىبلىس ۋە شەيتان.

خەلقىم زۇلۇمدىن جاندىن ئۈمىتسىز،
دەرتلىك يۈرەكلەر زەرداپقا تولغان.

---

① «ئويغان» ــ 3 ۋىلايەت ئىنقىلاۋىنىڭ تەسىرى بىلەن، ئويغانغان ۋەتەنپەرۋەرلەر تەرىپىدىن ئۇرۇمچىدە چىقىرىلغان گېزىت، كېيىن ئىلىغا كوچۈپ كەتكەن.

زارىنى ئىشىتمەس، ھىچ رەھمى ئەتمەس،
زۇلۇمنى كېمىتمەس شۇ ئەسكى دەۋران.

ئاھۇ-پىغانلار تۇرمۇش كۈيىدۇر،
خەلق بىر قەپەزدە تورغايچە بولغان.

يۈز مىڭلىغان خەلق، ئىستەك-سوراق يوق،
زالىم پەلەكنىڭ قۇربانى بولغان.

شۇنداقتىمۇ خەلق ياتماي ئۈمىتسىز،
ئەركىنلىك ئىستەپ مەيداندا تۇرغان.

ئاخىر بۇ مەقسەت ئاشقاندا ئىشقا،
خەلقنىڭ يېرىمى تەڭ يولدا قالغان.

"تاڭ ئاتتى، تۇر!......"دەپ تەۋرەتتى خەلقنى،
غەپلەت ئۇيقۇدىن بۇ چاغدا "ئويغان".

كۈندۈزگە قارشى كور شەپەرەڭلەر،
ئاپتاپتىن قېچىپ، ئىنغۋا قوپارغان.

ئىنغۋا كۆچىيىپ، ھەددىدىن ئېشىپ،
"ئويغان"نى قايتا يوتقانغا تارتقان.

توسۇن كېلىندەك يوتقانىغا بارماي،
"ئۇيغان"بويىچە كەڭلىككە ماڭغان.

تۇننى ياقلىماس، مەڭگۈ ئۇخلىماس،
بىلسەڭ خەلق ئۇچۇن، بۇ روھىي ۋىجدان.

غەپلەتتە قالغان خەلقىمنى "تۇر!" دەپ،
ئىسراپىل كەبى سۇرىنى تارتقان.

ئەلنى ئۇيغىتىش، دىلنى يورۇتۇش،
زۇلمەتكە قارشى نىشانى بولغان.

يەر، كوك ھەم دېڭىز كۆنلۈك يولدۇر،
كورگەن خەلقىنىڭ مېھمانى "ئۇيغان".

ئۇتكۇر كوزىدە باقسا جاھانغا،
پەردە بولالماس "ئالتاي"، "تىيانشان"①.

ياقلايدۇ خەلقنى، سوزلەيدۇ ھەقنى،
تېچلىق بىتىمنى ئىشقا ئاشۇرغان.

---

① «ئالتاي»، «تىيانشان» (خانتەڭرى) ــ ئۇلكىلىك گومىنداڭ ھوكۇمىتىنىڭ خىراجىتى بىلەن شەخسلەر ئىگىدارلىقىدا ئۇرۇمچىدە نەشر قىلىنغان گېزىت-ژورناللار.

شۇڭلاشقا مەڭگۈ كۈلگەي ھاياتىڭ،
بولسۇن رەقىبىڭ تېز خانىۋەيران.

سەندىن نىم شىبنەت كۈتكەن ئۈمت شۇ،
پارلاق كەلگۈسىڭ بولسۇن پاراۋان.

1947 ـ يىل فېۋرال، غۇلجا.

ۋەتەن مۇھەببىتى

سەندىن ئارتۇق سۆيگۈنۈم يوق بۈيۈك ۋەتەن،
ساڭا پىدا، ساڭا قۇربان جان بىلەن تەن.

سېنى كۈتۈش، سېنى ساقلاش ماڭا بۇ ــ پەرز،
ۋەتەن سۆيۈش ۋەتەن ئوغلىغا ئەزەلدىن قەرز.

بارلىغىممۇ سېنىڭ ئۈچۈن يارىتىلغان،
تىلەك، مەقسەت ــ بەختىڭ ئۈچۈن قارىتىلغان.

ماڭا سەندىن ئۇلۇغ نېمەت كېرەك ئەمەس،
سېنىڭ ئۈچۈن ئازاتلىغىڭ كۆپايە، بەس!

ھاياتىم ھەم ماماتىممۇ سېنىڭ بىلەن،
سائادىتىم، شاقاۋىتىم① سېنىڭ بىلەن.

كەڭ قوينۇڭدا تۇغۇلغان ۋە شۇندا ئۆسكەن،
چىن ئىنسانلىق مەيدانىغا شۇندا چۈشكەن.

شۇنىڭچۈن، بوشاتمايمەن قۇدرىتىڭنى،
جان ـ تەن بىلەن ساقلايمەن ھورمىتىڭنى.

شۇ مەقسەتنى ئورۇندايمەن، دەپ نىم شىھىت،
ئارمان يوقتۇر بولسام ئەگەر پۈتۈن شىھىت.

1947 ـ يىل مارت، غۇلجا.

① شاقاۋەت ــ بەختسىزلىك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قەۋرىدىن ئاۋاز

سالام سىزگە ئەي يۇرتۇمنىڭ ئازات ئېلى،
سالام سىزگە باغلىرىمنىڭ قىزىلگۈلى،
بويۇن قىسماي سايرا باغنىڭ خۇش بۇلبۇلى،
ئېچىلغاندۇر ئەركىن سايراش ھايات يولى.

بىز ئۆيلىگەن: كوكنى دىلبەر جاراڭلىتار،
بۇلبۇل سايراپ تاغۇ-دەشتنى ھەم ياڭرىتار،
ئەتراپلارغا مۇڭلۇق مۇقام، ساز ئاڭلىتار،
نە بولغاندۇر، بوغۇلغاندەك سوزلەر تىلى؟

مۇڭلۇق بۇلبۇل گۈلگە تېخى يەتمىگەندەك،
شۇم قۇشلارمۇ گۈل يېنىدىن كەتمىگەندەك،
باغۋىنىمگە ئەركىن ھوقۇق ئۆتمىگەندەك،
ئەركىن بولسۇن ھەر تەرەپكە سوزغان قولى.

نە ئۈچۈن بىز ياتالمايمىز قەۋرىدە جىم؟
خەلقىمىزنى ئالدىمىسۇن "شەيتان رەجىم"،
يۈرگۈزۈلسۇن قېنى تېزراق "ئون بىر بىتىم"،
بولمىسۇن خەلق يەر ئۈستىدە قۇلنىڭ قۇلى.

غاپىل تۇرما! قەھرىمانلار ھېچ تىكىرقىسپ،
كوزۈڭنى ئاچ، ئەتراپلارغا تېز-تېز بېقىپ،
تۇر! بۇلبۇلۇم پەرۋاز ئەيلە، قانات قېقىپ،
پۇرسەت ساڭا ھاياتلىقنىڭ ئەركىن يولى.

خەۋەردار بول يوللاردا كوپ قۇرۇلغان دام،
نومۇسسىزلار "چوچۇرىنى سانايدۇ خام"،
كۇرەشچان ئەل ھوشيارلىقتا قىلسا داۋام،
ئازدۇرالماس ئۈچ بېشى بار ئىلان يولى.

ئەركىن ھوقۇق ئالمىغۇنچە ئالما ئارام،
ھاياتلىقتا ھەر كىشىگە قۇللۇق ھارام!......
يۇرتىمىزنى قىلمىغۇنچە خوشال-خورام،
توختىمايدۇ يۈرەكلەرنىڭ ئاققان سېلى.

كىملەر ئۈچۈن جان بەردۇق بىز، ئۇنتۇلمىسۇن؟
قەۋرىمىزگە شاقاۋەتلىك كىر قونمىسۇن!

خىزمىتىمىز نام-نىشانسىز يوق بولمىسۇن،
خاتىرلەنسۇن بىز شېھىتنىڭ ئۇ ھەم سولى.

ئازاتلىق! دەپ، مەيدان ئارا جەۋلان قىلغان،
ۋەتەننى دەپ، خەلقنى دەپ، قۇربان بولغان،
ئاخىر قۇلاق، كوز، بۇرۇنغا توپراق تولغان،
بىز شېھىتنىڭ بۇگۇن يەنە سوزلەر تىلى.

ۋەتەننى دەپ ئاققان قانلار بوش كەتمىسۇن،
مىليونلىغان بوزەك ئەلنى قاخشاتمىسۇن،
خەلقىم يەنە ھەر تەرەپلەپ دەرت تارتمىسۇن،
زۇلۇم بىلەن دۇمچەيمىسۇن ئەلنىڭ بېلى.

ئازاتلىق! دەپ، بىز شېھىتلىك نامىن ئالغان،
ۋەتەن، خەلق ئۇچۇن قانغا ھەم بويالغان،
ئەجەل يېتىپ يەر ئاستىدا ئورۇن ئالغان،
رازى بۇگا ۋەتەن، خەلق، ئەلنىڭ يولى.

لېكىن، بىزنىڭ ئالى تىلەك قېنى بۇگۇن؟
دېمەكچىمىز: ئەلنىڭ دىلى بولسۇن پۇتۇن،
ئۇنتۇلمىسۇن قان يىغلىغان كۇندۇز ۋە تۇن،
يالغۇز بىزگە بەخش ئەمەس ئىلان يىلى.

دۈشمەن يەنە بەختىمىزنى زەبۇن قىلسا،
خەلقىمىزنى بۇرۇنقىدەك يەنچىپ، قىرسا،
ۋەتەن، خەلق دىگەنلەرنىڭ باغرىن تىلسا،
رازى ئەمەس بىز سىلەردىن شىنجياڭ ئېلى.

كاشكى ئەمدى بىز تىرىلىپ، قايتا تۇرساق،
سىزلەر بىلەن كۈرەشلەردە بىرگە بولساق،
بۇنداق يەنە قانچە قېتىم قۇربان بولساق،
بىزنىڭ تىلەك نەق شۇ ئىدى، بولماس ھېلى.

كۈرەش قىلىڭ، قايتماڭ ھەرگىز يولىڭىزدىن!
جان ئايىماڭ، زەپەر كەتمەس قولىڭىزدىن!
قەس قىلسىمۇ دۈشمەن ئوڭ ھەم، سولىڭىزدىن،
قورقماڭ، كەتمەس يېنىڭىزدىن بەخت دۆلدۈلى.

قوشۇلدۇق بىز مەھبۇسلارنىڭ ئەرۋاھىغا،
ۋاقىپ بولدۇق سولانغانىنىڭ "گۇناھىغا"،
ھەسرەت بىلەن كەتتى ھەقنىڭ پاناھىغا،
"ۋەتەن" ئىكەن ئۆلارنىڭمۇ تۇتقان يولى.

يەنە كەلدى ئارقىمىزدىن نۇرغۇن مەھبۇس،

هاياسىزلار قوللىرىدا بولغان مەنـھۇس[1]،
قىلمايمىز بىز بۇنىڭ بىلەن دىلنى مەيۇس،
چۈنكى، بوشاپ قالغىنى يوق خەلقنىڭ بېلى.

يەنە بۇمۇ بولسۇن سىزنىڭ يادىڭىزدا،
ئەۋلادىمىز قالدى سىزنىڭ ئالدىڭىزدا،
سىز ياتقاندا بىغەم مېھمانخانىڭىزدا،
ئوتى ئۆچۈپ، سورۇلمىسۇن كوكـكە كۆلى.

تۇل-يېتىممۇ ئىشكلەردە تەلمۈرمىسۇن،
مەرھەمەتسىز پەلەك خارلىق كەلتۈرمىسۇن،
ئۇلۇق-كىچىك تىنىپ "ئاھ!" دەپ ئۆمتۈلمىسۇن،
پەريات چېكىپ بوغۇلمىسۇن ئۇلار گېلى.

ئەي نىم شېھىت سەنمۇ قويما زۇلپىقارنى،
تاشلىۋەتمە پىراقىڭدا كويگەن يارنى،
يولاتمىغىن پاك تارىخقا نومۇس-ئارنى،
بۇزۇلمىسۇن بىز شېھىتنىڭ قورغان ئۇلى.

1947-يىل مارت، غۇلجا.

---

[1] مەنھۇس — يوق قىلىنغان، ئۇلتۈرۈلگەن.

خاتا

مەست ـ مۇستە غەرق بولۇپ غەپلەتتە ياتماقلىق خاتا،
يەنى غاپىللىق بىلەن ئۇيقۇغا پاتماقلىق خاتا.

يىمەك ـ ئىچمەك ھەممىنى ئۆز نەپسى ئۈچۈن توپلىۋېلىپ،
بىرگە توققۇز نەرق قويۇپ، پايدىغا ساتماقلىق خاتا.

ئاممىنىڭ ئىمانىغا قەست ئەيلىسە شەيتان لەئىن،
ئاسراپ ئۆز ئىمانىنى، كوپتىن كوز ئالماقلىق خاتا.

مەرتسەن، ئەل بىرلەن ئول، بىللە تىرىل ھەم بىللە كۆل،
بىللە يىغلا، ئەلنى تاشلاپ چەتتە ياتماقلىق خاتا.

جان بىلەن تەڭ قولغا كەلگەن راھىتىڭ قەدرىنى بىل!
چۈنكى، مەغرۇرلۇق بىلەن ئەپسانە بولماقلىق خاتا.

خەلقنى دە، تەۋرات① ئوقى، ئىنجىل② يا قۇرئان③ ئوقى،
نىمە قىلساڭ قىل، لېكىن، نومۇسنى ساتماقلىق خاتا.

زارلىنىپ بىچارىلەر غەمدىن كوزىگە ئالسا ياش،
ياش تۇرۇپ، يوشۇرۇن بولۇپ، پىنھاندا ياتماقلىق خاتا.

سەن يىگىت جايىڭدا تۇر، مەزلۇم بولۇپ دەرت تارتمىغىن،
ئەر تۇرۇپ "مەزلۇم!" دىگەن بەتنامنى ئالماقلىق خاتا.

گەر دىسەڭ جىنىم جاپاكارلاردىن جاپا چەكمىسۇن،
كوپكە باق، ئەمما لېكىن، كوك بوككە باقماقلىق خاتا.

غەمخورۇڭ دائىم سىنىڭ غىمىڭنى يەپ زار قاخشىسا،
ئاڭلىماس گاستەك بولۇپ، تاماشا قىلماقلىق خاتا.

چۇنكى، سەنمۇ ئەر ئوزەڭ، ئەردەك ئۇلۇغ مەردانە بول!
تەڭرىنى يادلاپ قويۇپ، تەدبىرنى قويماقلىق خاتا.

تەڭرىنىڭ تەقدىرىنى ئىشلەشكىمۇ تەدبىر كېرەك،
تىرىماي، "ئاش چىقمىدى!" دەپ ئوسەك تاراتماقلىق خاتا.

---

①②③ دىنىي كىتاپلار نامى.

"يارتىنشنى ھەق ياراتتى، يارىلىش ئۆزەڭدىدۇر"،
بايقىماي، كورۇپ تۇرۇپ قاپقانغا باسماقلىق خاتا.

ۋەدىگە تۇرماق ھەر بىر ئادەمنىڭ شەرەپلىك شەنىدۇر،
باشتا بىر ۋەدە قىلىپ، ئاخىردا بۇزماقلىق خاتا.

چارە يوق بۇزماسقا، گەر چىقسا مۇخالىپتىن بۇزۇق،
تەندە جېنىڭ بار تۇرۇپ، "ئەلھوكمۇ" ئېيتماقلىق خاتا.

قەدرىلىك يۇرت، ئەل ۋەتەنگە نىم شىپھىتىنىڭ ئەرزى بۇ،
"دات" دىگەنلەر"دادى"نى دالدىغا قاقماقلىق خاتا.

1947 ـ يىل ماي، غۇلجا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىيكتى
www.uyghurkitap.com

جاۋاۋسم①

بىر زاماندا مۇھىت سۈيى چايقاپ ـ چايقاپ،
ئاتقان ئىكەن بىر پاقىنى چەتكە تاشلاپ.

ھەيرانلىقتا ئۇ بىچارە، مەيۈس پاقا،
يول ئىزدىشىپ كېتىپ قاپتۇ باشقا ياققا.

كەڭ مۇھىتىم قەيەردە دەپ ھەسرەتلىنىپ،
قاتتىق ئەلەم ئۇرۇۋاپتۇ غەمگە سىلىپ.

يۈرەر ئىكەن ھامان مۇھىت سۈيىن ئىزلەپ،
بوران ـ چاپقۇن توسار ئىكەن ئۈنى يۈزلەپ.

① 1947 ـ يىلى ئۈرۈمچى شەھىرىدە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن "ئىسلام دىنىنى ھىمايە قىلىش"نىقاۋى ئاستىدا، بىر ئەكسىيەتچى تەشكىلات قۇرۇلغان. ئۇ تەشكىلات ماڭا خەت يېزىپ مېنى تارتماقچى بولغان ئىدى. مەن بۇ شېئىرنى شۇ خەتكە رەددىيە ئورنىدا يازغان. — ئاپتور.

بىر بىلمەستىن مۇشەققەتكە يۈرگەندە ئۇ،
تۈن كېچىدە يولۇقۇپتۇ كىچىك بىر سۇ.

مۇھتتىن بىر قولتۇق دىگەن گۇمان بىلەن،
سەكرەپ چۈشتى شۈكرى ئېيتىپ زابان بىلەن.

چۈشۈپ باقسا، مۇھىت ئەمەس، قۇدۇق ئىكەن،
سۇيى سېسىق، بۇسى يامان بۇزۇق ئىكەن.

چىددىيالماستىن زارلىنىپتۇ خۇدايىغا،
ئىجابەتلىك تەلەپ قىلغان دۇئايىغا.

كېچە ـ كۈندۈز قۇرۇماپتۇ يىغلاپ كوزى،
ئەلەم بىلەن سارغىيىپتۇ گۈلدەك يۈزى.

بۇندىمۇ بىر مىسكىن پاقا ياشار ئىكەن،
"غەنىمەت" دەپ قۇدۇق سۈيىن ئاشار ئىكەن.

مۇساپىرنىڭ قىلغان يىغا ـ زارىن ئاڭلاپ،
كەپتۇ يۈگۈرۈپ، بىچارىنىڭ ھالىن سوراپ.

ــ بۇ كەڭ جاھان، نىچۈك ئاڭا پاتماس جانسەن؟
شۈكرى ئېيتماي ئۇ نىمەتكە، بەك نادانسەن!

www.uyghurkitap.com

— يامان سېسىق ئىكەن بۇ جاي ھەم تارچىلىق،
ھوكۇم سۈرەر ئىكەن دائىم ئاچارچىلىق.

مۇھىت دىگەن كەڭ جاھاننىڭ پەرزەندىمەن،
مىليون-مىليون يۇرتداشلارنىڭ دىلبەندىمەن.

بۇنى ئاڭلاپ قۇدۇقتىكى مىسكىن پاقا،
— ئەي مۇساپىر، كوزۇڭنى ئاچ! باق بۇ ياققا، —

دەپ قۇدۇقنىڭ بۇلۇڭىغا بارماق تىرەپ،
— مۇھىتىڭنىڭ سۇيى شۇنچە كېلەمدۇ؟ — دەپ.

قىچقىرىپتۇ: — ئەي مۇساپىر، كەل! — دەپ ئۇنى،
كورسىتىپتۇ بىر پىيالە مىقدار سۇنى.

مېھمان پاقا دەپتۇ: — مۇھىت كەڭ بىر جاھان،
بۇ قۇدۇقتەك كۇن نۇردىن ئەمەس پىنھان.

بۇنى ئاڭلاپ، مىسكىن پاقا بوپتۇ خاپا،
نەسىھەتلىك سوزلەر بىلەن قىپتۇ تاپا.

— بۇندىن چوڭمۇ سۇ بولامدۇ؟ بۇ — قۇرۇق گەپ،
ساراڭمۇ سەن، كوپ سوزلەيسەن، ئەي بىمەدەپ.

مۇندىن ئارتۇق لەززەتلىك سۇ نەدە بولسۇن؟
ياقمىغانلار دىلى دائىم غەمگە تولسۇن!

* * *

غېرىپ پاقا كورگىنى شۇ كىچىك قۇدۇق،
ئەتراپىدىن كورۇنمىگەچ ھىچبىر يورۇق.

ئىشەنمىگەن مۇھىت دېڭىز بارلىقىغا،
ئىمان ئېيتماس تەبىئەتنىڭ يارلىقىغا.

مېنى سورىساڭ، بۇرۇن تاشلاپ تار قۇدۇقنى،
دورۇپ قالدىم مۇھىت ئوخشاش كەڭ يورۇقنى.

دىلىم مۇھىت لەززىتىنى تېتىپ قالدى،
تار قۇدۇقنىڭ ئىشقى دىلدىن كېتىپ قالدى.

دىمەك، قۇدۇق تۇۋىدە بىر مىسكىن پاقا،
كۆركىرايدۇ: "كېلىڭ!" دەيدۇ ئۇشبۇ ياققا.

سىز كۆركىراپ مېنى ئېلىپ بارالمايسىز،
ئىنشائاللا، ئەمدى قىلتاق قويالمايسىز.

بۈگۈنكى كەڭ مۇھىتتا مەن ئۈزگىنىمدە،
ئەركىن ھايات بەرمىسىنى تۇزگىنىمدە.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

— بارالماسمەن تار قۇدۇقتا، جاۋاپ مانا،
چۈشمەسمەن ئۇ، سېسىق قۇدۇق ئىچرە يانا.

دىمىغىمدا هازىرمۇ بار سېسىق بۇيى،
كورمىسەممۇ ئېسىمدىدۇر: "تىنىق" سۇيى.

تەنلىرىمدە زەھەرلەنگەن ئىز تېخى بار،
ئەركىنلىكنى سېتىش ماڭا نومۇس ۋە ئار.

ماڭا سىڭمەس، سىزگە سىڭگەن ئۇ سېسىق سۇ،
شۇنچە بولار، جەھەننەمدىن چىقسىمۇ ھو.

قولاق سېلىڭ، نىم شېھىتتىن بۇدۇر جاۋاپ!
سىز كۈركىراپ تاپالمايسىز پەقەت ساۋاپ ......

1947 ـ يىل ئىيۇل، غۇلجا.

غەلەت[1]

سەن خەلقتىن زارلىنىپ قىلغان شىكايەتنىڭ غەلەت،
ئەل بەختىنى قارا دەپ قىلغان خىيالاتنىڭ غەلەت.
ئەلنى سەن قۇربان قىلىپ تاپقان ئىنابەتنىڭ غەلەت،
قوي تۇرۇپ، سەن بورىدىن ئالغان ھىمايەتنىڭ غەلەت.

ئەر ئەمەستۇر ئول كىشى كوكسىدە ۋىجدان بولمىسا،
تائىتى بولماس قوبۇل كوڭلىدە ئىمان بولمىسا،
قىش ۋە ياز ئىشلەپ تۇرۇپ، ئويىدە بىر نان بولمىسا،
ئول گادايدۇر، كوز بوياپ "دىخان"دەپ ئېيتقانىڭ غەلەت.

جانغا-جان ھەمرا بولۇپ، تەن ئىچرە بىر ۋىجدان كېرەك،
ئىلمى تەريابۇتقا ئالدانماس ھەر كىشى بولسا زىرەك،

① بۇ شېئىر مەسئۇتنىڭ رەئىس بولغانلىقىغا قارشى يېزىلغان — ئاپتور.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جان بولەكنىڭ، تەن بولەكنىڭ، بۇنداق ئىنسان نە كېرەك،
سەن جەھەننەمدە تۇرۇپ، جەننەت ھىكايەتىڭ غەلەت.

پادىشالىق بولمىغاي، قان يىغلىسا خەلقى داۋام،
زەررە راھەت تاپمىسا، ئالۋان ـ سېلىقتىن خاسۇ ـ ئام،
ئوق، قىلىچ، جادۇ بىلەن خەلقنى ئۆزىگە قىلسا رام،
باش بېرىپ، تاجى كىيىپ، "شاھ!......" دەپ ئاتالغانىڭ غەلەت.

"شاھ!......" بولۇر شۇنداق كىشى خەلق يىغلىسا، تەڭ يىغلىغان،
تەڭ ياشاپ، تەڭ كۈلۈشۈپ، ئورتاق مۇھەببەت باغلىغان،
خەلقنىڭ بەختىنى، ئۆز بەختىدىن ئۈستۈن چاغلىغان،
بۇ سۈپەتلەر بولمىسا، قىلغان باياناتىڭ غەلەت.

بوينى سىمدا باغلانغان قورچاقتا سەن بولدۇڭ مىسال،
بولمىسا ئۆزىدە جان، مەقسەتكە ئول بولماس ۋىسال.
گەر ھەقىقەت بولمىسا ھەر بىر سوزى بولغان ئوسال،
مىللىتىڭدىن ۋازكېچىپ، مىللەتچى دەۋايىڭ غەلەت.

خەلقنى ئالداش يولىدا گەر قۇرسىمۇ تۈرلۈك پىلان،
تەخسىگە چوغنى ئېلىپ، خەلققە دىسە: "يەڭ، بۇ چىلان"،
بەربىر گىرىم بىلەن رەڭ ئەيلىگەن ئۈچ باش ئىلان،
خەلقنى ئوت ئىچرە تارتىپ كورگەن ھالاۋەتىڭ غەلەت.

مەقسىدىڭ خەلق ئىچىگە پەيدا قىلىش بولگۇنچىلىك،
"يېتىمەن" دەپ ئويلىما بۇ ئىشقا تا ــ ئۇلگۇنچىلىك،
ئىنتىپاق خەلقىم، ئاراش يوق تامچا سۇ كىرگۇنچىلىك،
كېمىگە چاشقان سولاپ، سەن توشۇك ئەتكەنىڭ غەلەت.

چۇشىدە كورگەن ئەپەندى، قولدا بولغان خوراز،
ئىككى تەڭگىگە ساتمىغان، "قوشقىن"دىگەن بۇنىڭغا "ئاز....."
سىلكىنىپ ئويغا نسا يوق، قولدا پۇل ياكى خوراز،
ساڭا بۇ تەمسىل دىسەم، كوزۇڭنى يۇمغانىڭ غەلەت.

زۇلمى بىرلەن قورقىتىپ، خەلق مېلىنى ئالسا بۇلاپ،
سالسا ھەر تۇرلۇك سېلىق، ئۇست ـ ئۇستىگە ئۇزمەي ئۇلاپ،
كىمكى سوز ئاچسا ئۇنى شۇڭگەن تۇتۇپ قويسا سولاپ،
خەلق قېنى بىرلەن سۇغارغان باغۇ ـ بوستانىڭ غەلەت.

ئوز ۋۇجۇدىن ھەر كىشى قورچاقتىن ئەتسە ئىمتىياز،
كوپچىلىككە خىزمىتىن بېغىشلىسۇن قىش ھەمدە ياز.
قارغۇدىن قويماق تاما قىلماقتىن ئەتكەي ئېھتىراز،
ئوز ئېلىڭنى چەتكە تاشلاپ، پاختا ئاتقانىڭ غەلەت.

نىم شىبھەت رازى ئەمەس "ئىملاچى" ئىستىلاسىغا،
سالمىغاي ھەرگىز قولاق "ئولۇسچى"نىڭ ئىغۋاسىغا.

باشلىدىم قارشى كۈرەش شەيتان لەئىن ۋەسۋاسىغا،
بۇ كۈرەشكە قارشى قويغان ئەمرى، پەرمانىڭ غەلەت.

1947 ـ يىل، غۇلجا.

ئالدىدا

مەن نىگارىمنى كورەلمەي چەرخى بىداد ئالدىدا.
كېچە ـ كۈندۈز زار ئەيلەپ بولمۇدۇم شاد ئالدىدا.
كوكسىمە تاشلار ئۇرۇپ ھەم ئەيلىسەم داد ئالدىدا.
پاتىھە، ئىخلاس ئوقۇبان ۋىردى ئەۋراد① ئالدىدا.
بىر كورەرمەنمۇ يېلىنسام پىرى ـ ئۇستاد ئالدىدا.

ئەي تىپانشان توسما يارىمنىڭ جامالىن بىر كورەي،
تۇغۇلۇپ ئوسكەن يېرىمنىڭ تۇپرىغىن كوزگە سۇرەي،
يولىدا توھپە ئۇچۇن "باش قوي"دىسە، جاننى بېرەي،
توسما يولنى مەن بېرىپ دىلبەر بىلەن بىللە يۈرەي،
كونمىسەڭ رەسۋا بولۇرسەن تىغى پەرھاد ئالدىدا.

---

① ۋىردى ئەۋراد ــ دۇرۇت.

ئەي سەنەم مەندىن كوڭۈلنى ئۈزمىگىن "كىچىكتى" دەپ،
"ئاھ ئۇرۇپ ھەسرەت چېكىپ، بولالماي زېرىكتى" دەپ،
شۇم رەقىپلەرگە مېنى تاشلاپ ھامان "تىرىكتى" دەپ،
ئۆيلىمايمەن ھېچقاچان رەقىپ بىلەن "بىرىكتى" دەپ،
يىمىرىلۇر تاغدەك توسالغۇ ئادىمىزاد ئالدىدا.

يوللىغىن بادى سابادىن ھالى-ئەھۋالىڭ بىلەي،
دوستلىرىڭدىن ياردەم ئال، مەنمۇ ھەم بىردەك تىلەي،
بۇ تىلەكتە جەۋرى-مېھنەت كەلسە راھەت دەپ بىلەي،
شامدىكى پەرۋانىدەك بېشىڭنى دائىم چۆرگىلەي،
گور تىلەر دۈشمەنلىرىڭ سەن قەددى شەمشاد ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئاقىۋەت توسالغۇنى بىتچىت قىلىپ،
دۈشمىنىڭنىڭ گورىغا يەردىن، ھاۋادىن ئوت يېقىپ،
غاقىراپ كوكتە ئۇچۇپ، بۇلۇت مىنىپ قانات قېقىپ،
مۈككىلى توشۇك تاپالماي، قان يۇتار شۇندا رەقىپ،
پۇت-قولىن بوققان گۇناكارلارچە جاللاد ئالدىدا.

ئۆزنگە رام قىلسىمۇ دۈشمەن تىغىلە قورقۇتۇپ،
پۇل بىلەن ئالداش بىلەن ۋە ياكى جادى ئوقۇتۇپ،
ئالدىنىپ كەتمە! ماڭا بولغان ئىشەنچىڭ يوقۇتۇپ،
دۈشمىنىڭنىڭ بېشىنى زاغۇ-زۇغەنغە① چوقۇتۇپ،

① زاغۇ-زۇغەن — قاغا-قۇزغۇن.

مەن خىجالەتتىن چىقارمەن سەن پەرىزاد ئالدىدا.

مەن يېتىپ بارغۇنچە، ئۇندا سەنمۇ مەيۇس ياتمىغىن،
مېنى "كەلمەس"دەپ، ئۇمىتسىزلىك لېيىغا پاتمىغىن،
تاقىتىڭ بارىچە تەۋرەن، كۈرىشىڭ توختاتمىغىن،
ئالدىنىپ دۈشمەن سوزىگە نومۇسنى سەن يوقاتمىغىن،
ئىلىنۇر قاپقانغا ئاخىر تۈلكە سەيياد① ئالدىدا.

بىلىمەن سەندە رەقىپگە بېرىلىشتىن يوق ئەسەر،
ئالدىنىپ قالما رەقىپگە، ئاقىۋەت بېشىڭ كېسەر،
تاپسا پۇرسەت بىر كۈنى، شەك يوقكى، مۆڭگۈزسىز ئۆسەر،
مەن كۈرەشنى تاشلىمايمەن، ئۆلسەم ئەۋلادىم ئۆسەر،
ئىنتىقام دەۋاسى قوزغالغاي شۇ ئەۋلاد ئالدىدا.

ۋاق يېقىندۇر سەۋرى قىل، دۈشمەن يۈرەكنى تىلسىمۇ،
ۋەھشى هايۋانلار كەبى غۇنچەڭنى قۇربان قىلسىمۇ،
گەرچە بوغىزىڭدىن زۇلۇم قارمىغىدا ئىلسىمۇ،
ئادەم ـ ئىنسان كورمىگەن قاتتىق زۇلۇملار قىلسىمۇ،
ناهەقىقەتلىك زەبۇندۇر، ئاخىرى داد ئالدىدا.

ئەي كۈچار، ئاقسۇ، خوتەن، قەشقەر تولا قان يىغلىما!
دۈشمىنىڭدىن زارلىنىپ، ئوتلۇق يۈرەكنى تىلغىما!

① سەيياد ــ ئوۋچى.

"مېنى كوپ كېچىكتى" دەپ بۇتناپ بويۇننى تولغىما!
دىل ئۈزۈپ، مەيۇس بولۇپ، پاك تارىخىمنى بۇلغىما!
ئىنشائاللا تېز بارۇرمەن چەرخى بۇنياد① ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن يەر، هاۋادىن هەم تىيانشاندىن ئۇتۇپ،
مەن بېرىشقا ۋەدە قىلغان ئات ئىچىپ، قۇرئان تۇتۇپ،
مەن بارۇرمەن دۈشمىنىڭنى تەسلىم قىلىپ هەم يوقۇتۇپ،
بارىمەن ياتماي پىراقتا، "ئاھ" ئۇرۇپ قانلار يۇتۇپ،
ئەركسىزلىك، ئىخ، ئۇلۇمدۇر هور ۋە ئازاد ئالدىدا.

يارغا يەتمەك ئاسان ئەمەس، جان بېرۇر، يا ـــ جان ئالۇر،
دىلرىبا ۋەسلىگە ئاشىق قانچە قۇربانلار چالۇر،
مۇنداق ئاشقلار ئەبەت دۇنيادا مەشهۇر نام ئالۇر،
مۇنداق ئاشقلار مۇهەببەت سازىنى تىنماي چالۇر،
نىم شېهىتلەرمۇ تىرىلگەي سازى ئىمداد ئالدىدا.

1947 ـ يىل نويابىر، غۇلجا.

---

① چەرخى بۇنياد ـــ مەۋجۇت دۇنيا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

خەت

چىن مۇھەببەتلىك كۆڭلۈمدىن مەن يازاي يارىمغا خەت،
دەردى ھىجران ئوتىدا قالغان ئۇ دىلدارىمغا خەت.

ئاپتاپ ھوسنۇڭگە تەشنا سەن پەرىنىڭ ئىشقىدا،
مۇپتىلا قىلغان جىھىمنى رۇزى رۇخسارىمغا خەت.

گەرچە مەن مەجنۇن دىسەم، تۇرغان يېرىم چول - دەشت ئەمەس،
جەننەتۇل پىرداۋسىدىن① گۈل كۈزى خۇمارىمغا خەت.

لەيلى دەپ ئېيتاي دىسەم، لەيلى ئىچۈك چولدە ياتۇر،
شۇم بوران-چاپقۇن چول ئەتكەن بەلكى گۈلزارىمغا خەت.

① جەننەتۇل پىرداۋسى — جەننەتلەردىن بىرىنىڭ ئىسمى.

كويمىگىمدىن تاڭ قالۇر پەرھات، لېكىن مەن تاغدا ئەمەس،
ئۇخلىماي تۈنلەردە ياد ئەتكەن ئۇ بىدارىمغا خەت.

سېنى "شىرىن" دەپ ئەگەر ئىبىتسام مۇناسىپ بولمىغاي،
خىسراۋ زۇلمىدىن خاراپلاشقان ئۇ بازارىمغا خەت.

ۋاھ......دەرىخا ئۇيلىسام ئۇتمۇشتىكى ئاشىق ئىشىن،
چۆلدە ئاشىقلار يازاردى، باغدا رەيھانىمغا خەت.

بۇ ئىچۇك ھالدۇر، يۇرەر مەئشۇقى سەرگەردان بولۇپ،
باغۇ-بوستاندىن يازارمەن سۇيگۇ دەپ زارىمغا خەت.

تۇندە ئاي بەرمەكتە دېرەك يارىمنىڭ جامالىدىن،
ئاي ئۇزەڭ يەتكۇز بېرىپ، مەندىن ۋاپادارىمغا خەت.

كاج پەلەكنىڭ قانچە قىلسا ئۇتمىگەي گال كاترىسى①،
ھىچ كېسەلمەس، مەن ئەگەر يازسام شېكەر خادىمغا خەت.

ئاق بەدەن قىزلار بويۇنچاق تاقسا مەرۋايىت تىزىپ،
چىشلىرىڭدىن بەلگە دەپ، يازسام پىداكارىمغا خەت.

① كاترىسى — تومۇر تاقىدىن ياسالغان باللار پىچىغى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نەرە تارتسام، غاقىراپ چىقسا تىيانشاندىن سادا،
گۈلدۈرلىگەن كوكتەك بولۇپ، يەتسۇن دىل ئەسرارىمغا خەت.

هور بولۇپ ئاھىم ھاۋانى قاپلىسا ئوتلۇق تۇمان،
"يەر يۈزىن بوشات!" دىگەندەك تەگدى ئەغيارىمغا① خەت.

نىم شېھىت تويىماس ھاياتىنىڭ ئىشقىغا، تارتسا ئەلەم،
چۈنكى قەلبىمدىن "ۋەتەن" دەپ ئالدى ئىقرارىمغا خەت.

1947 ـ يىل دىكابىر، غۇلجا.

قەلەمنىڭ تۇۋسى

كەچۈر ۋەتىنىم تارىخىمنىڭ قارىسىنى،
ساقايتۇرغىن يۈرىگىمنىڭ يارىسىنى.

مېنىڭ ئىشىم ئەزەلدىن ئىدى ھەقنى يېزىش،
بەش ـ ئون يىلدىن بولدى ئىشىم "ئورا" قېزىش.

---

① ئەغيار ــ غەيرى ـ يات.

سىنى سۆيگەن ئەۋلادىڭنى "خائىن!" دىدىم،
"ۋەتەن!......" دىسە، "فاراڭغۇ ئوي جايىڭ" دىدىم.

خاتىرجەم ياتقۇزمۇدۇم ھېچ ئادەمنى،
بەختىن بۇزۇپ، يوللاپ پىغان ۋە ماتەمنى.

ھەقىقەتچى بولسا ھەركىم، يا — زىيالى،
كىچە-كۈندۈز مەندىن قورقۇش بولدى ھالى.

"دىخان" دىسە، يازدىم ئاڭا تۈرلۈك توھمەت،
خوتۇن ئوغۇل-قىزلىرىغا سالدىم كۈلپەت.

"نىسەن"گە① دەپ يازدىم ئۇنىڭ بار-يوقىنى،
شۇنداق بوغدۇم خەلقلەرنىڭ ھوقۇقىنى.

سودىگەرنى تۇنجۇقتۇرۇش تىخى ئوڭاي،
"پىڭجا" دىسەم سارغىياتتى گۈلدەك چىراي.

ئالىملارغا "خۇراپى" دەپ توقۇپ توقۇم،
ھاپىزلارغا "خەلق يىغدى" دەپ ئارتتىم ئوقۇم.

---

① نىسەن — مال-مۈلۈكنى مۇسادىرە قىلىش.

www.uyghurkitap.com

خەلقنى بوغدۇم ئەركىنگىنە دەم ئالدۇرماي،
چوڭراق تىنسا سولاپ قويدۇم، بىر سوز سورىماي.

"سوزلىگەننى تىلدىن تۇتۇپ ئاسسۇن!" دىدىم،
"شۈك تۇرغاننى گاڭزىلارغا باسسۇن!" دىدىم.

ئۆلدام ماڭسا، ئەمرى قىلدىم: "كېسك ئاياق!"
ئاستا ماڭسا، سېلىك دىدىم: "قاتتىق تاياق!"

دىمەك، مەندىن ھېچكىم ئامان قالغىنى يوق!
نەگە بارسا ئايىغىغا قازدىم قۇدۇق.

ھېچبىر كىشى ھەقىقەتنى سوزلىيەلمىدى،
مەندىن ئامان قېلىشنى كوزلىيەلمىدى.

نىمە يازسام "ياخشى!" دىدى قورقۇپ خەلق،
شۇنىڭ ئۈچۈن، خەلققە سالدىم سانسىز سېلىق.

بۇ توغرىلىق ھېچكىم سوئال بېرەلمىدى،
كوپچىلىك خەلق ھەقىقەتنى دىيەلمىدى.

قانداق قىلسۇن، سوز قىلىشقا چارىسى يوق،
"لام-جىم" دىسە، جايى زىندان ياكى بىر ئوق.

يۈرىكىمگە. ياكى خەنجەر قادالمىدى،
خەلقىمىزمۇ بۇ ئەھۋالغا چىدالمىدى.

ئاخىر بولماي بىرلىكتە خەلق قوزغۇلۇشتى،
"ئازاتلىق!" دەپ، ھەق مەيدانىغا چىڭ ئۇيۇشتى.

ئىشقا ئاشتى خەلقلەرنىڭ بۇ تىلىگى،
ئازات بولدى بۇ ئۇلكىنىڭ بىر بولىگى.

خىجىل ھازىر ۋەتەن سېنىڭ ئالدىڭدا مەن،
"توۋا" قىلدىم، ئەپۇ قىلغىن ئىلكىڭدە مەن.

نەچچە يىللىق قىلمىشتا مەن جىنايەتكار،
يۈزۈم قارا شەرمەندە ھەم خىيانەتكار.

توۋا قىلدىم كەچۈر ۋەتەن، كەچۈر ۋەتەن!
چۈنكى، مەن بىر قۇرۇق تومۇر، جانسىز بەدەن.

بەلكى مېنى ھەر تەرەپكە ئىشلەتكەن قول،
بەلكى قولنى ھەر كەتكە كەلتۈرگەن پۇل.

بەلكى جاننىڭ تاناۋىنى تارتىپ قويغان،
بۇ ئۇچىگە شۇ ئىشلارنى ئارتىپ قويغان.

مېنىڭ تومۇر تومىرىمدا يۇرت قېنى، قارا تاغلار ئۆزۈمنىڭ تاغ-دالاسى.

ئازات بۈگۈن، ئىنقىلابنىڭ ئۆلكىسى مەن،
ۋەتەن سۆيەر خەلقىمىنىڭ سىلكىسى مەن①.

1948 - يىل يانۋار، غۇلجا.

ئايرىلدىم

ۋاپا دۇنياسىدا مەغرۇر شۇڭقارىمدىن ئايرىلدىم،
مۇرۇۋۋەت بوستانى ئىچىدە گۈلزارىمدىن ئايرىلدىم،
سۆيۈملۈك جان ئانام يەنى جىگەر زارىمدىن ئايرىلدىم،
زامانىنىڭ كاجلىقىدىن جەۋرىلە يارىمدىن ئايرىلدىم،
ئۇسكەن يېرىم ئۆي ھەم ماكان-جايىمدىن ئايرىلدىم.

---

① سىلكى — ئىختىيارى.

خەلقىنىڭ غەيرىتى كۆپتۇر، ئۇمىتنى زادى ئۈزمەيمەن،
شەرەپلىك تارىخىمنى قارىلاپ مەن ئەھدى تۈزمەيمەن،
يەنە ۋەتەن خەلقىمنىڭ ئەھدىسىنى ئەسلى بۇزمايمەن،
پەقەت گەپ بىر، ياش توكمەيمەن، سوزۇمنى ھەمدە سوزمايمەن،
كۈرەش مەيدانىدا قادىر ئىلى جانىمدىن ئايرىلدىم.

ئۇمىدىم كوپ بۇ دۇنيادىن قىلۇرمەن تاغنى تاغاقتەك،
رەقىپىنىڭ پوستىنى ئاشلاپ، تۇلۇم ئەيلەيمەن ياغاقتەك،
ھارام قان ئىچكۈچلەرنىڭ تىلىپ باغرىنى باغاقتەك،
سۇغارسام تىللىرىنى ئاجىز قىلىپ قەلبىنى "قاماق"تەك،
دىمەسمەن دەل شۇ چاغدا گۈل-گۈلۈستانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەدەپسىزلىك دىمەڭ دوستلار، مېنىڭ دەۋالىرىم چىندۇر،
زەھەرلىك ئەجدىھانىڭ نەشتىرىن ئالماق مۇمكىندۇر،
تىلەكىمگە قوشۇلغان دەرتمەندۇر ھەمدە مومىندۇر،
يىرىم مۇنبەت، ھوسۇلى مول، نىگە ئەل ئاچ ۋە مىسكىندۇر،
ئاسارەت كوچىسىدا مەن يىگەن نانىمدىن ئايرىلدىم.

جاھان ئەھلىگە ئوخشاش يەر يۈزىدە مەنمۇ ئىنسانمەن،
تىرىكلىكتىن ئەسەرلەر قالدۇرۇشقا ھەم تىرىشقانمەن......
تېخى ئۇز ۋاقتىدا دۇنيا بېشىغا تاجلەر قىسقانمەن......
نىمە بولدى بۇ كۆنلەردە زۇلۇم ئىلكىدە ۋەيرانمەن؟!
ئەجەپ خارلىقتا قالدىممەن، يىرىم جانىمدىن ئايرىلدىم.

تىلەكىمدۇر تەگرىدىن، كەتمىگەيمەن ئۇشبۇ دۇنيادىن،
يوقاتماي بۇ يېرىمدىن تىرىك تاپلار بىخى بۇنيادىن①،
تەلەپ قىلماي تېخى ئاندا زۇلۇم چەككەن خەلق دادىن،
جاھان ئۇنۋانىغا يازدۇرمايىن ئاخىر ئىلىم ئاتىن،
دىگەيمۇ شوندا ھەم ساتقۇن تىرىك تاپمىدىن ئايرىلدىم.

ئىلىم ھۇشيارلىقتا ئېھتىياتتا باسسا ھەر يەرنى،
زەئىپلەرمۇ تەۋەللۇت② ئەيلىسە رۇستەم سۇپەت ئەرنى،
ئىككىنچى كورمىسە خەلقىم بۇ كۇندەك ئەسكى مەزھەرنى③،
كورۇپ خەلقىم سۇيۇنسە ئوز ئىچىدىن تۇزگەن ئەسكەرنى،
دىمەيمەن شۇندا كەتسەم ئەمدى دۇنيايىمدىن ئايرىلدىم.

مىراس قىلسام تېخى ھەم شۇندا ئەركىنلىكنى ساقلاشنى،
بۇ ئوتكەن نەچچە يۇز يىللىق قارا تارىخنى ئاقلاشنى،
سوۋېت خەلقى كەبى بىرلىك باراۋەرلىكنى ياقلاشنى،
ئۇگەنسە خەلقىمىز تارىخنى ئوگدىن ۋاراقلاشنى،
بۇ ئىشلاردىن بۇرۇن ئولسەم، مەن ئارمانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەجەپ ياتتۇق ئاسارەتتە پەلەكتىن ئاشتى ۋاي داتلار،
قۇلاق سالمايدۇ بۇ زالىم، تامام خەلق قىلسا پەرياتلار،

① بىخى بۇنيا — بىخ ۋە يىلتىز.
② تەۋەللۇت — تۇغۇش.
③ مەزھەرنى — سەت كورۇنۇش.

ياۋايىدۇر ئۇ، بىر ئادەم سۈرەتلىك ۋەھشى جاللاتلار،
ئەزىز جانلارنى قۇربان ئەيلىمەكتە بەلكى ساييياتلار،
بۇ شۇم قۇشلارنىڭ زۇلمىدىن چىمەنزارىمدىن ئايرىلدىم.

قۇتۇلماق يولىن ئىستىگەن جانلار قېنى دەريا كەبى ئاقتى،
ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە زۇلۇمنىڭ ئوتلىرىن ياقتى،
ۋاپاسىز شۇم پەلەك ھەم شۇنچە چاغ سول كوز بىلەن باقتى،
ئىلىم قەلبىدە ئورناشقان ساداقەتلىك ئويىن چاقتى،
شۇنىڭچۇن، قۇل بولۇپ مەن دەرتكە دەرمانىمدىن ئايرىلدىم.

چىدىيالماي ئاخىرى قۇللۇققا قارشى قايىندى ۋىجدان،
جىگەر لەختە-لەختە ھەم يۈرەككە تولغان ئەردى قان،
جىنازا، گور، كېپەن قىلماي، يوغۇشتۇرغاچ قارا زىندان،
باراۋەرلىك ساداسىغا قوشۇلماي قالمىدى بىر جان،
كىرىپ مەنمۇ بۇ يول ئىچرە كاساپاتىمدىن ئايرىلدىم.

بېرىپ ئېيتقىن سابا خەلقىمغە غەپلەت ئۇيقۇدىن تۇرسۇن!
جاھان خەلقىغە ئوخشاش ھورىيەتتىن بازار قۇرسۇن!
ئېزىلگەن ھەممە ملل‍ەتنى بۇ بازارغا ئۇيۇشتۇرسۇن!
چۇشەنمەسلىككە يول قويماي، تۇرۇپ بىر-بىر تونۇشتۇرسۇن!
يېقىن تارتسۇن كىشىنى، ئېيتسا مەن ئەزايىمدىن ئايرىلدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قوبۇل تۇت! ئەھلى دەرتمەن نىم شىھىتتىن ئۇشبۇ بۇيرۇقنى.
يوقات تېز بۇ زىمىندىن مۇستەبىتنى ھەمدە قۇيرۇقنى!
تام خوشناگدىن سوراپ بىل! ئەمەلدە يول ۋە يورۇقنى،
كۆرەش بازاردا يوق ئەيلىگىن باشتىكى بۇ خورلۇقنى!
تولا ئۇخلاپ قارا باسقاچ قەدىردانىمدىن ئايرىلدىم.

1948 ـ يىل فېۋرال، غۇلجا.

غەزەل

تەنە ئۇرماڭ ئەي قېرىنداش تاڭ يورۇشىنىڭ ئالدى بۇ،
ئاتسا تاڭ، كەتسە قاراڭغۇ، ئاپتاپقا روبىرۇ.

تۈندە ئۇچقان شەپەرەڭنىڭ كوزى بولسا نابىنا،
تۈندە جەۋلان ئەيلىگەن جىن ئىستىسە ئەلدىن پانا.

ئىنتىزارمەن بۇ يورۇق تاڭ تېز ۋۇجۇتقا چىققۇسى،
يوق بولۇر تۈنلەردە يوتقان ئىچرە جىنلار قۇتقۇسى،

قىلما ئازات بۇلبۇلۇڭنى ئۇچمىدىڭ دەپ تەنە ـ بەند،
چۈنكى، مەن ئازات، قېرىنداشىم قەپەزلەر ئىچرە بەند.

قۇتقۇزۇش بۇرچۇم مېنىڭ بىبەھرى زىنداندىن ئۇنى،
بۇ تىلەككە يەتمىگۈنچە ئۇخلىمايمەن بىر تۇنى.

سۇندى مەنھۇس شۇم قەپەزدە نەچچە بالداق زور بىلەن،
بېكىتەلمەي قالدى سەييات نائۇمىت ھەم تور بىلەن.

جانغا ئاپەت بۇ ھاياتلىق قالسا قەرداش قۇل بولۇپ،
لايىق ئەمەس بىزگە خوشال سايرىماق بۇلبۇل بولۇپ.

ئەي قېرىنداش رەھمىدىن يىغما ئىلكىڭ بۇ زامان،
مېنى كورمەك ئىستىسەڭ ئال قولۇڭغا زەپىران.

رازى ئەرمەس راھىتىمگە ئەلنى ئازات ئەتمىسەم،
توختىمايمەن بۇ كۈرەشتىن تا ـــ ئۇمىتكە يەتمىسەم.

چۈنكى، قۇدرەت، شانۇ ـ شەۋكەت، ئارۇ ـ نومۇس مەندە بار،
نەچچە ۋاقتىن يۈز ئۇرىگەن بەخت ـ تەلەي ئەمدى يار.

ماڭا قۇللۇق بەك ئۇياتتۇر "ئاھ!......" ئۇتمۇشتىن پانا،
ئابرويۇم بولدى قۇربان، بۇ نەيەگلىغ زور گۇنا.

www.uyghurkitap.com

ئۇرتىدى دىلنى زۇلۇمنىڭ دوزىخى دۇنيادا ئىخ،
زۇلمى بىرلەن ھەم يۇرەككە "سەۋرى"دىن سانچىلدى زىخ.

ۋاي دىمەسلىك پەرز ماڭا، يارسا كوكرەكنى زۇلۇم،
نارىزالىق چوڭ گۇنادۇر، گەرچە بەخش ئەتسە ئۇلۇم.

بەلكى ئەۋلاتلارغا مىننەت گور،كىپەندىن يوق غىمى،
ھەم جىنازا كوتىرىشكە لازىم ئەمەس ئادىمى.

تىخى ئەۋلات مال بولۇشمەك، تەقسىم ئەتمەكتىن خالاس،
چوڭ مىراسخور بولدى "نىسەن" خەلقتە بىر پۇل ئۇخلىماس،

سەنمۇ بۇندىن ئاز مۇقەددەم مەندىن ئوتەر خار ئىدىڭ.
گۇل ـ گۇلۇستان سوزى قايدا، ياپرىغىغا زار ئىدىڭ.

قايىسى چاغ تۇغدى قۇياش، تۇتتى قولۇڭنى پاسىۋان،
بەس شۇ سائەت ساڭا ئازات بولدى ئۇنىۋان داستان.

ئىستىگىمدۇر سەن كەبى ئازات ياشاش گۇلشەندە شات،
دەل شۇ مەقسەت ئۇستىدە قىلماقتىمەن تىنماي جاھات.

ئىنشائاللا، ئاندا بىغىم ئىچرە ياشنار لالە ـ گۇل،
بولمىغاي بۇلبۇل سىغىنىزخانىغا، قاغىغا ئۇ چاغدا قۇل.

كور چەۋەنداز يەر بوشۇكتە مەڭگۇ ئۇيقۇ باشلىغاي،
گۈل ۋە بۇلبۇل نالە-زارىن شۇندا بىر يول تاشلىغاي.

ئىم شىھىتمۇ جامى مەغرۇردىن سادا-ئىلھام ئالار،
ئەل تىلىگى بىرلا شۇ چاغ دوستىغا مىھمان بولار.

1948-يىل ماي، غۇلجا.

سەپەردىكى يارىمغا

تاڭ ۋاقتى يېقىنلاشتى،
جانان ئەمدى تىنچلانسۇن.
شەپەرەڭ پېشىن قىسىپ،
يەر ئۇيگە بېغىشلانسۇن.

ئۇنىمسۇن تىكەن يولغا،
تەگمىسۇن شامال گۈلغا،
جاي ياساڭلار بۇلبۇلغا،
تاللمايلا جايلاشسۇن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سۇبھىنىڭ شامالىدا،
يارىمدىن خەۋەر كەلدى.
باغ ئىچىدىكى گۈللەر —
دىدىم: "ياردىن ئايلانسۇن!......"

يولىغا قاراپ تالدىم،
ئاخىر ئەمدى ئاتلاندىم،
دەرت تارتقان يۈرەكلەرگە،
يارنىڭ زۇلپى① باغلانسۇن.

يەتكۈزگىن سابا يارغا،
گۈللەرنىڭ سالامىنى،
ئاڭلىغاندا "ئاھىنى......"
چارىسىنى ئويلانسۇن.

ئورماندا سىغىزخاندىن،
ئۈچ باشلىق ئىلان خاندىن،
بىزارمەن ئۇ "مىھماندىن"،
جەھەننەمگە يوللانسۇن!

ئەي باغۋەن بۈگۈن خوشال،
يار كېلەر، پاياندار سال.

① زۇلپى — چاچ.

زاغلەرنى قىلىپ پايىمال،
بوستان ئەمدى گۈلـلانسۇن!

تۇر! ئۇخلىما، ئويغاق بول!
يار مېنىپ كېلەر دۈلدۈل،
بۇندا سەن خەۋەردار بول،
يار تېخىمۇ روھلانسۇن!

ئەي يار، بىزگە بول مەشئەل!
ۋاق ئۇتمىسۇن، تېزراق كەل!
خەلقچىللىقنى سەن قىل ھەل!
تەشنالار سۇغا قانسۇن!

كېلىشىگە مەن تەشنا،
چۈنكى، سەن ماڭا ئاشنا......
پاك ۋىجدان بىلەن ياشنا.....
ئەل يولۇڭغا ئاتـلانسۇن!

ئەلنى ئەل دىسەڭ تەھقىق،
ھەممە بولسا بىر تەتبىق،
تىلىگىڭ ماڭـا تەستىق،
زاغۇن باشلار قوغلانسـۇن!

مەن ساڭا تىلەكداشمەن،
چىن كوڭۇلدىن ئاداشمەن،
قەدرىڭ بىلگىلى ياشمەن،
بۇ ياقلارمۇ يادلانسۇن!......

سوزلىسەم، دىمە: "ئىسيان!"
چۈنكى، مەنمۇ بىر ئىنسان.
شەپقەت بىرلا قىل ئىھسان،
زەرداپ دىلمۇ شاتلانسۇن!

ئۇي بازارۇ-دوك بازار،
شۇم قۇشتىن تامام بىزار،
كىرەكمەس قۇرۇق مازار......
ئەلنى ئەل ھىساپلانسۇن!......

قاتتىق سوغاق، قارا قىشتا،
بولمىغان تۇماق باشتا،
دۇشمەن ئۇيدە، بىز تاشتا،
بۇمۇ دىلدا ساقلانسۇن!

باقمىساڭ ئەگەر سەنهەم،
ئەھۋالىمغا ئۇرماي دەم،

دەرتلىك دىلنى باسقاي غەم،
بۇنداق پىكىر تاشلانسۇن!

زاغ بىلمەس باھار قەدرىن،
ياش بىلمەيدۇ يار قەدرىن،
ئەر تونۇيدۇ ئەر قەدرىن،
مەيلى قولىمۇ قوشلانسۇن!

بىغىم ئەسلىدە كۆڭەي،
دۇنىياغا ئەمەس ئۇگەي،
كىرەك ئەمدى بىر "رۇگەي"①
دەۋرى چاقى قىمىرلانسۇن!

ئىم شىھىت ئىمە بولدى؟
ئۇزىچە بۇگۇن كۇلدى؟......
كۇتكەن چاغ يىقىن قالدى......
باشقىلارمۇ جانلانسۇن!......

1949 ـ يىل سىنتەبىر، غۇلجا.

① "رۇگەي" ــ لوق گوش.

ئالدىدا

ئۆزگە جانان نەكېرەكدۇر بىر پىداكار ئالدىدا.
لەۋلىرى. گوھەر نىسار ئەتكەن شېكەر خار ئالدىدا.
سايرىسام بۇلبۇل سۇپەت تۈن - كۈن ۋاپادار ئالدىدا.
ئەرزىگەيمۇ نالىشىم ئول كوزى خۇمار ئالدىدا.
يۈزى گۈل، سوزى شېكەر، شوخى ستەمكار ئالدىدا.

بولسا مەجنۇن قەلبىگە لەيلى ۋىسالىدىن ئارام،
قانچە يىل "ۋامۇق" ئىبقىپ "ھۇزرا" دىسە مەقسەت مۇدام،
ياكى پەرھات كوڭلىدە شىرىنغا قىلسا ئىھتىرام،
ماڭا ئۇ، رۇيى ئاناردىن باشقىسى بولسۇن ھارام،
ھىچ گۈزەل كوزگە كورۇنمەسى، ئول گۈزەل يار ئالدىدا.

يول تاپالماي نەچچە يىللاردىن قاراڭغۇ تۈن ئارا،
ئول سەنەمنىڭ ئىشقىدا ھەر كۈندە يۈز مىڭ ماجىرا،

ئاقىۋەت بولدى رەقىپلەرنىڭ ئۆيى ماتەم-سەرا،
شۇملەنىن شەرمەندىلىكتىن بولدى ئاخىر يۈزى قارا،
شاتلىقتىن تىنماي ئېيتاي ئەرزىمنى گۈليار ئالدىدا.

تاڭ قېتىپ پەرۋانە قالسۇن ئۇرگىلەي بېشىڭنى جان،
ھەم ۋىسالىڭ شەرۋىتىدىن نۇش ئېتەي، كورسۇن جاھان،
خۇددى مەستەك سىر توكۇشتە سوزگە كىرسۇن بۇ زابان،
تەڭ ئەمەسدى ھىجرىدىن رەڭگىمگە رەڭگى زەپىران،
ئەندىلىپتەك① ئەرزىم ئېيتاي باغدا گۈلزار ئالدىدا.

خەيرىيەت كەڭلىككە تەڭ، ھەققانىيەتكە شادىمەن،
ئەل غېمى ھەم بەختىگە ئورتاقچى دىخان زادىمەن،
ئەمدى مەن خەلقىم بىلەن تەڭ ئۇشبۇ كۈن ئازادىمەن،
مۇستەبىتلەر كوزىگە بىر قاتىلى جاللادىمەن،
ئەمدى خەلق تۇرماس گادايدەك تەلمۇرۇپ غار ئالدىدا.

يوق چىمەنزارلىقتا قاغا بىلەن ھۇقۇشقا ئورۇن،
سايرىسۇن بۇلبۇل غېمىن ئىزھار ئېتىپ بولماي ھورۇن،
بىز كەبى ئەۋلات ئۈچۈن ئازات ۋەتەن بولسا بۇرۇن،
بولماس ئەردۇق رەھىمسىزلەر ئالدىدا تەرى سورۇن،
قىسماس ئىدۇق بويىنىمىزنى ھېچبىر ئەغيار ئالدىدا.

① ئەندىلىپ — بۇلبۇل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بولغان ئىدۇق ئەسىرلەر ئەركى جاھاندىن بىنىسىپ،
دۇنياغا ياقتۇرمىغان نائەھلى گەردەندىن بېسىپ،
باش كوتەرسە يوق قىلاردى، باش كېسىپ، دارغا ئېسىپ،
شۇڭلاشقا، زىنداىلىرىغا مۇردىلەر تولغان سېسىپ،
قان يۇتارمەن ئويلىسام، بۇ چەرخى زەڭگار① ئالدىدا.

ھىچقاچان خەلق ھالىغا بىر زەررەمۇ قىلماي نەزەر،
قالدى مائارىپ يامغۇرىنىڭ تامچىسىدىن بىخەۋەر،
كورمىگەن ئوك ـ سولدا دۇنيا بولسىمۇ زىرۇ ـ زەۋەر،
دەر ئىدى خەلقىم زۇلۇمدىن "ئەلھەزەر، مىڭ ئەلھەزەر،"
پىرىخوندەك ئەللە ئويناپ كەلسە جىندار ئالدىدا.

دەرت ئەلەمنىڭ كوپلۇگىگە باشتا چاچ ئازلىق قىلار،
گۇل ـ گۇلۇستان باغلىرىمنى بىر لەھزىدە سازلىق قىلار،
بىر كوڭۇل ئاچسا ئەگەر يىللىق ھوسۇل ئازلىق قىلار،
كەيپ ئۇچۇن ئەلنىڭ ھاياتى بىرلا جانبازلىق قىلار،
كوك ئىگىز، قاتتىق زىمىن، ئولدەم گۇناكار ئالدىدا.

زاھىرىنى "چومچىخان"دەك ھىلىدىن رەڭ ئەيلىگەن،
ئادىمىنى توت ئاياقلىق ھايۋان بىلەن تەڭ ئەيلىگەن،
مەرىپەت دۇنياسىغا قارشى تۇرۇپ جەڭ ئەيلىگەن،

---

① چەرخى زەڭگار ــ كوك ئاسمان ــ ئاسمان گۇمبىزى.

ئەل بەختىنى قارا قىلماق يولىنى كەڭ ئەيلىگەن،
كورمەس ئىدۇق بىز كۈن نۇرىن زەررە مەككار ئالدىدا.

هەر جاناپلارنى جەنۇپتىن قىلماس ئىدى ئىمتىياز،
پارىخورلۇق تۇخمىن ئەكمەك ئادەت ئىدى قىش ۋە ياز،
پارىدىن "ئاخۇن" قىلىپ ئاق باشلا بولسا، مەيلى تاز، ......
خەلققە قىلغان تۇھمىتى ھەم بولمىدى شۇڭلاشقا ئاز،
ھولگە ئۇلاشقان چىۋىندەك ئىدى بىسيار ئالدىدا.

ھەم خىيانەت ساھەسىدە يوق ئىدى مىسلى ئۇنىڭ،
چوڭ مۇقەددەس ئىش ئىدى تۇھپە ئەيلىمەك تاپقان نېنىڭ،
نامىنى ئېيتىلسا ئۇلار بار يەردە قالماس ئارمىنىڭ،
چەشمىدەك ئەلنىڭ ئاقار قازنىغا قېنى ئۇنىڭ،
تەلمۇرەر ئەردىك بويۇن قىسىپ زىمىندار ئالدىدا.

ھەر تەرەپ كەتمەك ئۈيىن تاشلاپ تۇپەيلى ئىدى نان،
ئىگىرىشىپ قالغان سەۋەبلەر تېنىدىن چىقماي بۇ جان،
زۇلۇمىنىڭ دەرياسىدا سۇ ئورنىغا گەر ئاقسا قان،
بەرمىگەن شەپقەت يۈزىدىن ئەلگە بىر سائەت ئامان،
كۈنگە قاخلاپ كوكسىنى يىغلايتتى دىۋار ئالدىدا.

ئۆرتىگەن ئاق باش موماي‌لار قەلبىنى پەرزەنت دېغى،
ھىجرىدىن تىلغان بوۋايلار كوكسىنى زۇلمەت تىغى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بېشىمىزدىن كەتمىگەن خىسراۋ①سۇپەت جاللات تېخى،
مۇت كىيەنلەرگە بېغىشلانغان ئىدى شىرىننىڭ بېغى،
ياسىمىندەك جاڭگەرلەر ئەردى تەييار ئالدىدا.

باتىنى② زوقۇم بىلەن تولغان ئىلاندىنمۇ بەتتەر،
شەپشەكى جادۇغا ئوخشاش شەپقەتتە شاياتۇندىن ئوتەر،
يەتتە باشلىق يەلماۋۇز مەيۇس بولۇپ كەلسە، كېتەر،
سىغدۇرالماي دەرتنى خەلقىم دەمبەدەم زەرداپ يۇتار،
نان تىلەپ يالغان كېسەل ياتقانتى مازار ئالدىدا.

ئەل هايات — دۇنيا هايات، ئەركىن تىلەك هەر دەم چېلىش،
شاھ بولۇش مەقسەت ئەمەس، خەلق راھتىن ئەركىن قىلىش،
ئەزگۈچى قانخور سەتەمكار بولسا ئۇنى يوق قىلىش،
ئەلنى "هايۋان"لىقتىن ئايرىپ، ئەل قاتارىدا قىلىش،
كونا مۇزدۇزدەك يالاڭ پۇت قالغان خېرىدار ئالدىدا.

قۇل بولۇپ تۇرمۇش كەچۇرگەندىن زادى نىمە پايدا بار؟
ئۇلگىنىڭ ياخشى ئەمەسمۇ ئەرك ئۇچۇن بولغۇنچە خار!
رەھمى قىلدى بىزگە ئاخىر خەلق كۇچى كەتمەي بىكار،
شۇنىڭچۇن، خەلقچىل كىشىلەر بىرلا قىلدى بىزنى يار،
ئەمدى بوي ئەگمەس ئېلىم توغراي دىسە دار ئالدىدا.

---

① خىسراۋ — ئىران سۇلالىلىرىدىن بىرى، پەرھادىنىڭ رەقىبى.
② باتىنى — ئىچكى دۇنياسى، دىلى، كوڭلى.

ئىككى يۈز يىللىق كۈرەشكە ئۇشبۇ دەۋرىمدۇر يەكۈن،
چۈنكى، تەييارتاپ مەرەزلەر جايىنى تاپتى بۇگۈن،
خەلق كۈچىدە مۇستەبىتلەر بولدى تالقان ھەم كۈكۈن،
ئەمدى شەكسىز كەمبەغەللەر نانلىرى بولغاي پۈتۈن،
تەلمۈرۈپ ئىنساپ تىلەپ، تۇرماس ساماۋار ئالدىدا.

ئەي ۋەتەن ئەھلى غەنىمەت دەۋرىنىڭ قەدرىنى بىل!
تاشلا ھورۇنلۇقنى، باشلا ئىشنى، ھەممىنى ئورنىدا قىل!
سىھرى باغلاپ كەلسە جادى، قورقما، تۇر، باغرىنى تىل!
چارە يوق "تەقدىر"گە دەپ، زەرداپ يۇتۇپ، سەن بولما سىل!
خەلقمۇ سەن ھەم شاھمۇ سەن، بىلسەڭ بۇ ھەمكار ئالدىدا.

شاخلىسۇن، يىلتىزلىسۇن خەلقىمدە بىرلىك، ئىتتىپاق،
ھەممە ئادەم كوڭلىدە ۋەتەنگە بولسۇن ئىشتىياق،
كىرمىسۇن دۈشمەن ئاراغا، بولمىسۇن دىلدا نىپاق①،
ئوقۇسۇن تۇرلۇك بىلىملەر، باسمىسۇن كوزنى چاپاق،
كوك يېرىش ھەم سۇ ئۈزۈش بولمايدۇ دىشۋار ئالدىدا.

ھەر كىشى قىلماقچى بولسا ئەل يۇرتىنى بەختىيار،
ئىشلىسۇن جان كويدۇرۇپ ئىلكىدە باردۇر ئىختىيار،

---

① نىپاق — ئىتتىپاقسىزلىق – بولگۈنچىلىك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يېڭى خەلقچىللىق تۈزۈمدۈر بىزگە ئەڭ ئالى شوئار،
بەرگۈسى بۇ يول ۋەتەنگە، خەلقىمىزگە ئېتىۋار،
ئۈتمۈشۈم دىلدىن قاچان كەتكەي ئۇخۇنخار ئالدىدا.

ئىم شېھىت ئۈتمۈشنى قوي، سەن دەمبەدەم ئالدىڭغا باس!
ماغدۇرۇڭ بار، ئالدىدا بول! قالما كەينىدە خالاس،
گەر ئېغىرلىق كەلسە ئىشتا دەۋردىن قىل ئىلتىماس،
چۈنكى، ھەر دەم ئالغا باسماق خەلق ئۈمىدى بىرلا ماس،
ياي خېرىدارلارغا سەن رەختىڭنى بازار ئالدىدا.

1950 ـ يىل ماي، باي.

رەھبەر خاتىرىسىگە

ئەخمەتجان ئىدى جانانـىمغا جان،
بەلكى يۈرەكنىڭ تومۇرىغا قان.

ئاھ.....بۇ جان ئىدى يۈرەككە داۋا،
سۇ ئىچەر ئىدى ھەر بىر بىناۋا.

ئەل ئۈچۈن بۇ جان كاپالەت دېگەن،
ئۆلكەم كۆرمىسۇن مالالەت دېگەن.

ئارىمىزدا يوق بولغان ئۇ مەرھۇم......
ئەمما يۈرەكتە ئۇ، قىلغان مەپھۇم.

ئەبەدى ساقلىنار كۆڭۈلدە يادىڭ.
بۈگۈن ئەمەلگە ئاشتى مۇرادىڭ.

ئەي ئەزىز رەھبەر سەن ئىدىڭ بىر نۇر،
يۈرەكلەر سەندىن ئالاتتى ھوزۇر.

ئەلنىڭ راھتى ئىدى تىلىگىڭ،
خەلق بەختى ئۈچۈن سالغان يۈرىگىڭ.

سالغاچ نەزىرىڭ سەن ھەممە تەرەپ،
خەلقىمغە ياققان سەن بىلەن شەرەپ.

خەلق ئىدى سېنىڭ ھەممە ئەرمانىڭ،
خەلق ئىدى سېنىڭ دەرتكە دەرمانىڭ.

يىغاڭ ۋە كۈلكەڭ خەلق بىلەن ئورتاق،
سەندە بار ئىدى مۇشۇ ھال مۇتلاق.

ئىسمىڭ ـ جىسمىڭغا ئەجەپ مۇناسىپ،
ئۇلكەمدە ئىدىڭ ماھىر بىر كاسىپ.

كۈرەش چاغلىرىدا نامىڭ ئىدى يار،
ئوتلۇق يۈرەككە دائىم مەدەتكار.

سەندىن ئۆگەنگەن ئازاتلىق، ۋىجدان،
ئۇنتۇلماس سېنى ئېزىلگەن ئىنسان.

"ئازاتلىق"دەپ تۇرۇپ چىقتىڭ يەڭ،
ھەممە مىللەتنى قىلماقچىدىڭ تەڭ.

يىقىلدى زۇلۇم يەر بىلەن يەكسان،
ئەزگۈچى جانلار باشلىرى سەرسان.

ئەلنىڭ جېنىغا راھەت قوشقانسەن،
چىڭتماق بولۇپ كوكتە ئۇچقانسەن.

بەردى خەتەرگە تۇمانلىق ھاۋا،
دىللارغا دەرتنى قويدى بىداۋا.

(قوغلىشىپ ئەجەل ئۇنىڭ قەستىدە،
بېرىپ يېتىپتۇ كوكنىڭ ئۇستىدە.)

"سەندىن غېمىم يوق، ئەي ئەجەل!" دېدى،
"بىراق، ئايرىلىش بىمەھەل!" دېدى،

شۇ بىلەن بولدى ھاياتى تامام،
"ئۇنتۇلماس خەلقىم" دېدى" ۋەسسالام".

قالدى دىللاردا مۇبارەك ئىسمى،
گاھى چۇشلەردە كورۇنەر جىسمى.

بىر يىلغا تولـدى ئۇنىڭ ۋاپاتى،
تىلـلاردا جارى تۇرلۇك سىپاتى.

ھىچكىم قالمىدى ھازا قىلمىغان،
يوق ئولكىمىزدە تىلغا ئالمىغان.

بىر يىل مۇقەددەم دىللارنى باسقان،
قايغۇلۇق ماتەم لەۋھەسىن ئاسقان.

ئۇنتۇلماس ئۇنى ئېزىلگەن ئەللەر،
ئوتسىمۇ گەرچە كوپ ئۇزۇن يىللەر.

چۇنكى، بولغان ئۇ، خەلقنىڭ ئۇستازى،
ھەممە خەلق ئىدى ئۇنىڭدىن رازى.

يادىكار قالدى باسقان ئىزلىرى،
ئەمەلگە ئاشتى قىلغان سوزلىرى.

ئەي ئەزىز رەھبەر يېرىڭدە تېچ يات!
بولماقتا خەلقىڭ بەختىيار ھەم شات!

نىم شىپەت يازدى ساڭا مەرسىيە،
ئالغاچ سېنىڭدىن تەلىم - تەربىيە......

1950 - يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

مەكتەپ ئىلھامى*

ئوقۇشنى سۆيۈپ چىن قەلبى بىلەن بارچە گۆدەكلەر،
جەمىيەتنىڭ كەلگۈسىگە يارى - يۆلەكلەر،
تاڭ ئەرتە كېلىپ مەكتەپ ئىچىدە چەرخى پەلەكلەر،
ھورمەت سىلەرگە ياخشى ئوقۇڭ، ئەي ئالى تىلەكلەر.

---

* قەشقەر كونىشەھەر 6 - مەكتەپكە بېغىشلايمەن. — ئاپتور.

چىقسام تۇردۇ رەت ـ رەت مەكتەپ دەرۋازىسىدا،
تەرتىپ بىلەن سوز بارماقتا ئىكەن دەرس بارىسىدا،
قالۇن كەبى زىل ئاۋازى تۇگۇن يوق ئارىسىدا،
شوق تۇرمۇشتا خۇددى باھاردەك غۇنچە پورەكلەر.

بالىلىق ھەۋىسى يوقتەك ئۇلارنىڭ كورىنىشىدىن،
ئوقۇش كويىدا بىر بىرىگە يولىنىشىدىن.
خۇرسەنلىكى كوپ مەكتەپ ئىچىنىڭ گۇللىنىشىدىن،
دىللار كۇلسۇن سىزلەر بىلەن، ئەي شوق يۇرەكلەر.

كەلگۇسى پارلاق مەكتەپنى كىشى قىلسا نىشانە،
پارتىيە تىپىپ بەردى ھاياتقا شەۋكەتۇ ـ شانە.
بۇ بىلەن ماڭسا، ئالغا باسالماس ئەگرى پىشانە.
سۇپۇرۇپ تاشلاڭ يولدا يولۇقسا تاشۇ ـ كوتەكلەر.

ۋاقىت غەنىمەت، ئوگىنىش سىز ئۇچۇن جاننىڭ بەختى،
ئىلمۇ ـ ئىرپان ھەر بىر كىشىنىڭ تاجىيۇ ـ تەختى.
قانچە بويالسا بىلىمى يوقنىڭ ئوتمىگەي رەختى،
تىرىكتاپ جانلار — توغ شادىسى يوق ئولگەن تىرىكلەر.

خەلقىمنى دىسەڭ، ئوگىنىشكە راسا باغلا بىلىگنى،
ئوگىنىش چىغىدا باشقىغا بۇرىما جانۇ ـ دىلىگنى،

خىزمەت يۈزىدە رازى قىلماق بولساڭ ئېلىڭنى،
مەكتەپ ئىشىغا دائىم بولغىن پايى - پېتەكلەر.

سىرتىدىن كوردۇم ئالتىنچى ئىكەن مەكتەپ نامى،
جەمىيەتىنىڭ سىزلەر بىلەندۇر ياخشى مۇقامى،
ئەسلى ئوقۇشتا تىكلەنگۈسىدۇر ئىلىمنىڭ قىيامى،
گۈللەر ئوسىدۇ ۋاقتىدا سۇغا قانسا چونەكلەر.

ئىم شېھىتىگلار سىزلەرنى كورۇپ كۆلدى دىلىدىن،
ئىلھاملاندى بۇ مەكتەپىنىڭ غۇنچە گۈلىدىن،
توھپە ئەتمەك ئۈچۈن ئۇشبۇ قۇرۇق سوز كەلدى قولىدىن،
ئوقۇڭ، ئۆگىنىڭ، تىرىشىڭ، ئىشلەڭ كۈچلۈك بىلەكلەر.

1952 - يىلى نويابىر، قەشقەر.

لەززەت ئالغاندا

يۈرەك بۈگۈن باشقىچە تېپىدۇ،
بىر يوقاتقان ئاجايىپنى تاپقاندەك.

خىرە كوڭلۈمگە ئىلھام نۇرلار سېپىدۇ،
مەيۈس دىلىمنى ۋىسال ياپقاندەك.

نە ئۈچۈن كوپ ۋاقىت كۆلمگەن كوڭۈل،
بۈگۈن ئىختىيارسىز چەكسىز بەك خوشال؟
مۇراتقا يەتمەي سولغان غۇنچە گۈل،
بۈگۈن بېشىغا قىسماقتا نىھال.

يادلاپ ئوتمۇشنى — بەختسىز كۈنلەرنى،
ھەسرەتلەر چېكىپ، غەملەرگە چومگەن.
بۇلۇت ئارىلاپ ئىقبالغا قاراپ،
ئۇ غەملەرنى تۇپراققا كومگەن.

ياشلىق چاغلىرىم زىبا - غۇنچىدەك،
يوق ئىدى ساقال، يۈزۈمدە قورۇق،
تۇتۇن ئىچىدە ياتقان كونچىدەك،
شۇم زامان قىلغان كوكرەكنى يېرىق.

كورۇپ بويۇمنى، توسقان يولۇمنى،
ھەر بىر دوقمۇشتا مۇھەببەت پايلاپ.
بېرىلگەن ئاڭا تالالاپ تويۇمنى،
گاھى تۇتۇلماي كەتكەن ئاۋايلاپ.

ئۇ چاغ مېنىڭ نەق ياشلىق چاغلىرىم،
غۇيۇلداپ ئۆتتى خۇددى باخشىدەك.
ئەمما تېخى بار يۈرەك داغلىرىم،
قەدىرسىز كۈنلەر جىنىنىڭ چۇشىدەك.

كىممۇ قەدىرسىز دىسۇن ياشلىقنى؟
ئايدەك نىگارى تۇرسا قېشىدا.
كىملەر يازالىسۇن قەلەم قاشلىقنى،
زۇلمەت قىلىچى تۇرسا بېشىدا.

دىمەك شۇ چاغنىڭ ئەسرى ئىدىم،
قىلمىغاچ پەلەك ھەرگىز مۇرۇۋۋەت.
بەختسىزلەرنىڭ ۋەكىلى ئىدىم،
چىرمىغان ئۇچۇن ساختا مۇھەببەت.

تېز ئۆتۈپ كەتتى نەۋ باھار كۈنۈم،
كەچكۈزدە قالغان غازالغا ئوخشاش.
دالىدا قالدى سوزۇم ھەم ئۈنۈم،
زەيكەش يەردىكى سازلىغا ئوخشاش.

ئومرۇم تولىسى ئۆتتى سۈرئەتتە
ھەر كۈندە يىرتىپ كالىنداردىنى.

غەمدە، كۆلپەتتە، دەرتتە، زۇلمەتتە.
كوزگە سۇرتەلمەي سويگەن يارىنى.

بەختسىز رەقىپ ئىلكىدە بولغاچ،
ئىنساپقا كەلسە بىرەتتى چاغلاپ.
چىدىيالماي تىخى زەرداپقا تولغاچ،
تاشلايتتى باشقا غەمنى قۇچاغلاپ.

تارتماسقا ئۇنى قانداق چارە بار؟
بولمىسا قىلچە ئەركىنلىك هايات.
يۇرەكتە ئىسپات ـــ داغ پارچىسى بار،
بەختلىك كۇنلەر بولغاچ بىزگە يات.

بىزگە شاتلىقنى "كويىقاپتا" دىگەن،
"يەتتە تىلسىمدىن ئۆتسە تاپقىدەك".
سۇمرۇغنى تاپماي، ئۆتۇش تەس ئىكەن،
مەڭگۇ ئىچىلماس تومۇر قاپقىدەك.

بولغان كوپ كىشى بۇ يولدا قۇربان،
ئەسما پەرىنى① چۇشتە كورەلمەي.
كىمە يۇرگۇزگەن كوزدىن ئاققان قان،
زۇلمەت قويىندىن چەتكە يۇرەلمەي.

---

① ئەسما پەرى ـــ پەرىزاتلار شاهىنىڭ قىزى.

مەيۈس كوكۈللەر، داۋاملىق غەمكىن،
نالە - زارى ھەم بولاتتى ئىسيان.
چۈنكى، بوغاتتى سىياسەت كەسكىن،
ئاھ!..... دىگەنلەرنى رەھىمسىز سىققان.

ئۇلۇغ ئىنسانلار ئاتالغان ئوغرى،
يەنە ھەرقانداق ھاقارەت بەتنام.
تۈپ - تۈز سىزىقتا ماڭسىمۇ توغرى،
ھەر بىر قەدەمدە ئاڭلىغان دەشنام.

ئاڭلىماسمىكىن ياكى خۇدايى،
ئۇلارنىڭ قىلغان ئاھۇ - زارىنى.
مىليونلىغان خەلق بولۇپ پىدايى،
قۇربان ئەيلىگەن يوقۇ - بارىنى.

بۇنداق گەۋدىلەر، قورايدەك ئورۇق،
تېرە يوپۇشقان سوڭەككە مۇمدەك.
كوزلىرى چوڭقۇر، لەۋلىرى يورۇق،
ئاچ ئىدى ئىشلەپ ھىساپسىز قۇمدەك.

چاچ - ساقال ئاپپاق، ئارزۇ نۇرلۇق،
باسقان يىللىرى سەكسەن ۋە توقسان.

گوچەتلەر تىككەن تارتىسمۇ خورلۇق،
كىلەر ئەسرىگە ياسايدۇ بوستان.

مەغرۇر "جاناپلار" قاۋاندەك سىمىز،
ياغ ئالغان مەشتەك قوساق سىلىشقان.
بوغاز چوشقىدەك ماگالمايدۇ تىز،
ئولتۇرۇپ ـ قوپۇش ئەمەس ھىچ ئاسان.

پەلەك شۇلارنىڭ رايىچە بولغاچ،
ھەر كۈن تۇغاتتى مۇقەددەس ئايى.
ئىچىتقۇسى كوپ خىمىرغا ئوخشاش،
ساگىلاپ تۇرغان قانسىز چىرايى.

دائىم شۇلارنىڭ قىلغىنى قىلغان،
ساق كوڭۇللەرنى قىلاتتى يارا.
بوياقچىلارنى قالدۇرۇپ ھەيران،
ئاپپاق چىرايىنى بويايتتى قارا.

زىدە كوكرەكلەر تاپاتتى غەمخور،
غىچىرلىغاندا "يارىيار" هارۋا.
ئىغىر يۇكلەرنى تارتىشقا مەجبۇر،
بولمىسا ھەمرا، بىرغىنا سارۋا.

قاراڭغۇ يارغا يوشۇرۇنغان جىندەك،
ئاياللار ئىدى مۇددەتسىز مەھبۇس،
كوزى كور ئادەم تارتقان دۇربۇندەك،
رومال ئىچىدە ئوتەتتى مەيۇس.

بولمىغان ئوخشاش ياشاشقا ھەققى،
ئىلمۇ ـ مەرىپەت بولغان ئىدى يات.
نىسپى يوق دۇنيا بولماي تەرەققى،
يېرىم شىھىتتەك ئوتەتتى ھايات.

ياش بوغۇنلارنىڭ ئومرىمۇ ئىسراپ،
ئالماي قوينىغا مائارىپ ھەم پەن.
تۇتۇپ ئالالماي بەختىنى ئاسراپ،
بەكمۇ قىينالغان جاھالەتتە تەن.

ئومرىدە ئەسلا كورەلمەي راھەت.
قۇرىماي كەلگەن كوزلىرىدىن نەم.
ھارام قىلىنغاچ بەخت ـ سائادەت،
دۇنيا ئۇلارغا بولغان جەھەننەم.

ھېيت ـ ئايەملەردە ياتقان ئويىدە،
مىراسى مەھرۇمدەك بويىنىنى قىسىپ.

هوزۇر ئالاتتى تامنىڭ تۈۋىدە،
ئاپتاپ نۇرىنى تاپقاندا ئىسسىپ.

كىملەر ئىدى ئۇ، ھەسرەتلەر چېكىپ،
جېنىنى نانغا تېگىشكەن ئىنسان؟
ئىقبالغا قاراپ كوزىنى تىكىپ،
تەلمۇرگەنلىرى ئاتالغان ئىسيان.

كىم ئۇ، تۇن بويى كىرپىك يۇمالماي،
زالىم پەلەكتىن شىكايەت قىلغان؟
يېتىم تايلاقتەك ئەمچەك تاپالماي،
موڭلۇق بوزلاپ يۇرەكنى تىلغان.

كىم ئۇ؟ تىنماستىن چاپسا كەتمەننى،
تويماس قوسغى تۇزۇك بىر قېتىم.
ھەر بىر دوقمۇشتا كورۇپ دەرتمەننى،
چارە تاپالماي قالاتتىڭ يېتىم.

كىم ئۇ، ياش تورۇپ پۇكۇلگەن قەددى،
ھاسا بىلەنمۇ تۇزەلمەس گەۋدە؟
ئاھ!...... دىگەن ھامان توكۇلگەن يېشى،
نالە ـ زارىلەر كەتكەن بىھۇدە.

بىر مىڭ توققۇز يۈز قىرىق توققۇزدا،
سېنتەبىر ئىدى، قۇياش يورىدى.
قاتتىق زىمىستان، ئىسسىق تومۇزدا،
يىغلىغانلارنىڭ ھالىنى سورىدى.

ئېچىلدى ھاۋا، يوقالدى تۇمان،
يېڭى ھاياتقا كەلدى «بىسمىللا».
قىسىپ كەشىنى لەھەتكە راۋان،
بولدى ئادەمخور بۇزۇق ئىستىللا.

تاڭ ئاتماس تۈنلەر بۇزدى ۋەدىنى،
تۇپۇق ياقىسىن يىرتقاندا سۇۋە.
ئېزىلگەن خەلق ئالدى دەردىنى،
تۇپ ــ تۇز بولغاندا يىقىلماس دوۋە.

شەرقتىن تۇغۇلۇپ دەرتمەنلەر ماھى،
مىسكىن ئۆيلەرگە چاچتى نۇرىنى.
«قوزغال! خەلق...... » دەپ ئەلنىڭ پاناھى،
جادىگەرلەرنىڭ قازدى گورىنى.

شۇ كۈندىن باشلاپ گومىنداڭچىدىن،
قۇتۇلدۇق شاتلىق ياغرىدى كوككە.....

فېودال، زومىگەر ھەم بولالىغىدىن،
ئېلىپ ھاۋاسى بەردۇق بىزدەككە.

يەر ئىگىسىدىن ئوسۇم كېمەيتىپ،
تەۋرىتىپ ئاتتۇق يىلتىزلىرىنى.
يولۇپ تاشلىدۇق كەلمەسكە قايتىپ،
بولۇشۇپ ئالدۇق ئېتىزلىرىنى.

ئىگىلمەس ئەمدى خەلقىنىڭ قامىتى،
كومپارتىيە بار — ئەلنىڭ پاناھى.
بەختىسىزلەرنىڭ كەلدى ئامىتى،
ئەرشكە يەتكەچ يىغلىغان ئاھى.

تەنگە سىغمىدى بۇ چاغدا يۈرەك،
ئەزگۈچى كۆلى كوككە توزغاندا.
ئېچىلمىسۇنمۇ غۇنچە ھەم پورەك،
باھار مەۋسۇمى قىشنى بۇزغاندا.

ئەر ـ ئايال ئوخشاش تۇرمۇش پاراۋان،
ئۇز ئەركى بىلەن ھەر كىم كەڭتاشا.
"ئەينە. بېيجىڭ!......" دەپ كوزلەر نىگاران،
ئۇلۇغ پارتىيە مىليون يىل ياشا......

www.uyghurkitap.com

سەندىن سۇ ئىچتى تەشنالار دىلى،
تارتمايدۇ خورلۇق ئەزلى ـ ئەبەت.
سەندىن نان تاپتى دانسىزلار گېلى،
كورمەيدۇ ئاچلىق ئىككىنچى قەۋەت.

سەندىن كۈچ ئالار دىخان بىلىگى،
ئەمگەك ئېتىزدا قايىنىغان چاغدا.
سەندىن روھلىنار باغۋەن يۈرىگى،
بۇلبۇل قوشاقلار توقىسا باغدا.

سەندىن رۇسلىنار دۇمچەيگەن تەنلەر،
بولغاچقا يولۇڭ ئەلگە تايانچى.
سەندىن شاتلىنار قىينالغان جانلار،
ئەمدى ھايۋاندەك ئېزىلمەس خاكچى.

سەندىن گۈللىنەر خەلقىم باغلىرى،
چۈنكى، دەۋرىڭدە يېتىشتى سۇغا.
سەندىن مىننەتدار ئۇلكەم تاغلىرى،
چىمەنزار يايلاق، كىيىك ھەم بۇغا.

سەندىن نۇرلىنار شائىرلار دىلى،
چۈنكى. ھەر دەمدە يېتەر ئىلھامىڭ.

سەندىن زوقلىنار بۇلبۇللار تىلى،
چۈنكى، ئەركىنلىك بەردى ئىنتىلامسىڭ.

سەندىن جان تاپار نىمجان يۈرەكلەر،
نىم شەبنەمتىمۇ ھەم قالماس دالدىدا.
بولۇپ ۋەتەنگە پايى - پەتەكلەر،
يازسام تىلەكنى داھى ئالدىدا.

1953 - يىل مارت، باي.

بىر دىلبىرىمگە

ئۆلچەپ سىنىڭ بويىۇڭغا،
تون تىكەرمەن تويىۇڭغا،
بەكمۇ خۇمار بولدۇمەن،
جانان سىنىڭ خۇيىۇڭغا.

كويۇپ پىشار يۈرىگىم،
سىنى كورمەك تىلىگىم،

خۇش خۇيلۇغۇڭ تەسۋىرلەپ،
يېزىپ تالماس بىلىگىم.

شىر-شىر قىلىپ سۇ ئاقسا،
خەستە كوڭۇلگە ياقسا.
نىمە بولغاي قارا كوز؟
مەجرۇھ كوڭۇلگە ياقسا.

ئاخىر بېرىپ كورەرمەن،
قول ئېلىشىپ يۇرەرمەن،
"بولدۇم ئۇزۇن تەشنا" دەپ،
تا قانغىچە سۇيەرمەن.

پەلەك ماڭا نەزەر سال!
يۇرىگىم ياش ئۇزەم چال،
مەجنۇن كەبى بولۇپمەن،
"مەشۇققە تېز خەۋەر سال!".

تۇرغان يېرىم ئىدى تۇن،
بولدى يۇزۇڭ ماڭا كۇن،
"تۇيدۇرماستىن كورەي" دەپ،
چىقارمىغان ئىدىم ئۇن.

بولدۇم ئەجەپ خۇمارى،
نامىڭ قىلدىم تۇمارى،
بىر كۆرمىسەم يۈزىڭنى،
بولماس ئۆمرۈم باھارى.

بىر كۆرگىلى تەلەپكار،
مەستانىلىك ئەمەس ئار،
كۆل يۈزۈڭنى كۆرۈشكە،
بىر كۈن پەلەك بولۇر يار.

سوراپ بارسام بازارغا،
ئالسام قەلەم يازارغا،
تاكى سېنى كۆرمىسەم،
بارمىغايمەن مازارغا.

ئۈزدەپ چىقسپ سەنەمنى،
كەزسەم تاغۇ-بەنەمنى،
باقسام خۇمار كۆزىگە،
تاشلاپ دىلدىن ئەلەمنى.

مەن ئاشنا مەن ئۆزۈڭگە،
شېرىن-شېكەر سۆزۈڭگە،

جاننى پىدا قىلايمەن،
ئىككى قارا كوزۈڭگە.

ئايغا ئوخشاش يۈزلىرىڭ،
دىلغا چىراق كوزلىرىڭ،
مەجرۇھ دىلنى ساقايتتى،
سىنىڭ قىلغان سوزلىرىڭ.

كۆلۈپ باقتىڭ ماڭا سەن،
كورمەي كويدۇم ساڭا مەن.
ھەقىقەتتى بار بولسا،
پىدا بولسۇن جانۇ ـ تەن.

مەن خورلانغان چېغىمدا،
دۇشمەن تۇرغان بېغىمدا،
ئۇچۇپ كەلدى لاچىنىڭ،
ئاسمان پىلەك تېغىمدا.

ناھەقىقەت ئالدىدا،
تۇرار ئىدىم دالىدىدا،
توھپە قىلدىڭ ھاياتلىق،
جان بېرىشىڭ ئالدىدا.

سۈيگـۈ ئوتتۇق تۇتاشتى،
شۇم بۇيىلار سولاشتى،
پەرۋاز ئۇرۇپ شۇ چاغدا،
بۇلبۇل گۈلگە ئۇلاشتى.

ۋەتىنىمنىڭ ساماسى،
ھەجەپ خۇش بۇي ھاۋاسى،
زىندە بولغان يۈرەكنىڭ،
بېيجىڭدا بار داۋاسى.

مېنىڭ دەردىم ئىچىمدە،
سۆيگۈم تۇرار بېيجىڭدە،
نېسىپ بولسا كورەرمەن،
يېقىن پۇرسەت ئىچىندە.

بېيجىڭدا گۈل ئېچىلدى،
بۇيى كېلىپ چېچىلدى،
ئىم شېھىتنىڭ كوڭلىمۇ،
باھار بولۇپ ئېچىلدى.

1953 ـ يىل ئاپرېل، باي.

ئۇسسۇل

ئەي مېنىڭ سۆيگەن جانانىم ئۇسسۇل،
قەلبىم ئۆيىگە مېھمانىم ئۇسسۇل،
تەشنا يۈرەكتە ئەرمانىم ئۇسسۇل،
كۆيگەن كۆڭۈلگە دەرمانىم ئۇسسۇل.

سەن ئۇسسۇل مېنىڭ قەدىرلىك دوستۇم،
چۈنكى، سەن بىلەن تۇغۇلۇپ ئۆستۈم،
سۆيۈنەر كۆرسە تېنىم ھەم پوستۇم،
ئازات بۇ كۈندە دەۋرانىم ئۇسسۇل.

نەقەدەر لېزىز ھەر يان ئىرغىسا،
بەللەر ئېگىلىپ پۇتلار سىبجىسا،
نازۇك غۇنچىدەك شاخنى تولغىسا،
كوزۇمگە قۇۋۋەت، ئارامىم ئۇسسۇل.

تالنىڭ شېخىدەك مەيىن شامالدا،
يىپەكتەك چاچلار يەلپۈنسە زالدا،
مەنمۇ ئۈيىنسام كەيپى شوق هالدا،
قىلغايمۇ قوبۇل سەرۋازىم ئۇسسۇل.

پەرۋاز ئەيلىسە قۇشلاردەك ئۇچۇپ،
خۇمار كوزلەردە مۇهەببەت قوچۇپ،
مەستانە دىللار تۇرالماس چوچۇپ،
ئەۋرىشىم تەندە جەۋلانىم ئۇسسۇل.

مەجنۇن تال خىجىل لىتاپىتىڭگە،
نەركەس① چىدالماس قىياپىتىڭگە،
بۇلبۇل تاڭ قالۇر لاياقىتىڭگە،
تاقەت قىلالماس ۋىجدانىم ئۇسسۇل.

ئۇرۇنلىيالماس هەرقانداق كىشى،
جانغا ئوت سالۇر تەۋرەنسە قېشى،
خەستە دىللارنىڭ توكۇلەر يېشى،
غەمدە، خۇشلۇقتا جەريانىم ئۇسسۇل.

تونۇتتۇڭ بۇگۈن جاهانغا مېنى، ......
يىراق دۇنياغا مېهمانغا مېنى. ......

① نەركەس — گۈل ئىسمى.

شۇنىڭچۇن دائىم ھورمەتلەپ سېنى،
كىتاپلار يازاي داستانىم ئۇسسۇل.

ئەزەلدىن مىراس سەن ماڭا جېنىم،
سەن بىلەن يۇغۇرۇلغان تېنىم ھەم قېنىم،
شەرەپتۇر ماڭا سېنى سۆيگۈنۈم،
شېرىن ئىشقىدا پەرھادىم ئۇسسۇل.

ئانىدىن بىزلەر بىللە تۇغۇلغان،
قەددى-قامىتىم ئوخشاش قۇرۇلغان،
تۇتقۇن چېغىمدا بىللە بوغۇلغان،
دەرتتە، كۈلپەتتە ھەمرايىم ئۇسسۇل.

ئوتمۇشتە سېنى كوزگە ئىلمايتتى،
ئالەمدە بەلكىم سوزمۇ قىلمايتتى،
ئەمما، ئېسىمدىن زادى چىقمايتتى،
قۇللۇق ھاياتتا ئەسرارىم ئۇسسۇل.

سېنى تىرگۈزدى ماۋ زېدۇڭ ئاتا......
ئۇلۇك تەنگە جان قىلغاندەك ئاتا......
ئۇنىڭدىن ئايرىپ قاراشتۇر خاتا،
قەددى سەرۋىدەك شەمشادىم ئۇسسۇل.

گۈزەل غۇنچىلار نازغىپ ئۈيىنىسا،
ھەر يان تولغىنىپ غىر-غىر سويلىسا،
قۇرغۇيدەك ئۇچۇپ سەھنە بويلىسا،
باغدا سەنەمدەك سەيلانىم ئۇسسۇل.

ئىنساپ كوزىدە دوستلۇرۇم كورگەن،
ئاۋايلاپ قونغان كىرنى سۇپۇرگەن،
ئاندىن ئۇ سىنى سۇدەك سۇمۇرگەن،
غەربىي زالدىكى ئىسپاتىم ئۇسسۇل.

گۈل بىلەن بۇلبۇل تىپپىشقان كەبى،
ياكى ئانىنى تاپقاندەك سەبى،
ئوخشاش يورىغان كۈندۈز ھەم شەبى،
دىسەم ھور بىلەن غىلمانىم ئۇسسۇل.

ئۇسسۇلچى، سىنىڭ ئاۋازىڭ گۈزەل،
يۈزۈڭگە قىلغان پەردازىڭ گۈزەل،
لاچىندەك قىلغان پەرۋازىڭ گۈزەل،
ئالدىڭ سەن مىنىڭ مەيلانىم ئۇسسۇل.

كەيگەن كوينىگىڭ مەشرۇ يىپەكتىن،
خۇش خۇي ئۈيىنىشىڭ ئوتەر يۈرەكتىن،

قىيا بېقىشىڭ غۇنچى پورەكتىن،
ئارامىجانىم، گۈلزارىم ئۇسسۇل.

سېنى كورگەندە دىللار ياشىنىدى،
شەلا كوزۈڭدىن ئوتلار چاقنىدى،
مەيۈس كوڭۈللەر غەمنى تاشلىدى،
ئۇستۇرەر سېنى ئەۋلادىم ئۇسسۇل.

ئاغزىڭ ئېچىلغان يېڭى غۇنچىدەك،
چىشلىرىڭ خۇددى تىزغان ئۈنچىدەك،
ساڭا تەلمۈرۈپ بولدۇم كۈنچىدەك،
ئىشقىڭدا ئېيتاي گۈليارىم ئۇسسۇل.

نىم شېھىت سېنى يۈرەكتە ساقلار،
قوشاقلار يېزىپ ھەرقاچان ئاقلار،
قەدرىڭنى سېنىڭ دائىما ياقلار،
سەنمۇ ئۇنۇتما دىلدارىم ئۇسسۇل.

1954 ـ يىل ئىيۇل، ئۈرۈمچى.

قېيىقچى بوۋاي پىلك

(باللادا)

ئەمدىلا باغلاپ ئۇ چال قېيىقنى،
كوزدىن كەچۇرۇپ تۇتقان بېلىقنى.

يېڭىدىن قىرغاققا چىقىپتىكەن ئۇ،
مىلتىق تۇتقان بىرسى تۇرۇپتۇ.

بېشىدا شەپكە، يۈزى ئۇزۇنچاق،
شەپكە قىرىغا تىزىپتۇ مۇنچاق.

ياپما قاپاق ھەم كوۋا بۇرنى،
ئىنچىكە بويىن خۇددى بىر تۇرنى.

توت بۇرجەكلىك بىر كوزى جىرتاق،
كوز ئەينىگى بار بىر كوزىدۇر ساق.

چوقۇر، قارا ۋە سەپگۈل يۈزلۈك،
تەتۈر پىشانە ھەم ئورا كوزلۇك.

قانسىز چىرايى كىسەككە ئوخشاش،
ئۈركۈپ كەتكەن ئىشەككە ئوخشاش.

تېز - تېز باقىدۇ ئۇ ئارقىسىغا،
دۈربۈندا يەنە دېگىنىز ياقىسىغا.

خەنجەر يېنىدا، تىغى پولاتتىن،
— كىمسەن؟ بۇ قەيەر؟ — دىدى تۇساتتىن.

— پىگدۇر ئىسمىم — دىدى قېيىقچى،
ئاتا كەسپىمدۇر تېخى بېلىقچى.

تەيۋەن يېرىنىڭ دېگىنىز بويى بۇ،
شىرىن - شەرۋەت ئىسىل سۈيى بۇ.

تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئىسىل ماكانىم،
گۈزەل ۋەتىنىم ھەم جانۇ - جانىم.

نامى مەشھۇر جاھانغا جۇڭگو،
شانى - شەرىپى ھاياتى مەڭگۈ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتىپى www.uyghurkitap.com

بىر ئۈلكىسىدۇر ئۇنىڭ بۇ تەيۋەن،
شۇندا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر ئەرمەن.

شۇڭلاشقا بۇ يەرگە پاسىبانمەن،
بۇ ئىش بىلەن ئەلگە داستانمەن.

مەغرۇر ئېيتاي: ئەر ئوغلى ئەرمەن،
يۇرتنى ساقلاشتا گويا كى شىرمەن.

— سەن كىم؟ نە ئۈچۈن قورال قولۇڭدا؟
شۇملۇق كورۈنۈپ تۇرار يولۇڭدا.

يالغۇز قالغان قاراقچىمۇ سەن!
ياكى جاسۇس ماراقچىمۇ سەن!

كىملەرنى بۇلاپ، بېشىنى كەستىڭ؟
نېمىدۇر بۇندا كېلىشتىن قەستىڭ؟!

ئىسمىڭ نېمىدۇر، سەن راستىنى ئېيت!
يالغاننى قوشۇپ ھېچ قىلمىغىن قەيت!

بۇگۈن بولدۇڭ، بىلگىن ماڭا سەيت①،
يوقتۇر قۇتۇلۇش ئۈچۈن ساڭا پەيت.

① سەيت — ئوۋدا قولغا چۈشۈرۈلگەن ئولجا.

سوزلىگىن چاپسان تەتۇر پىشانە!
بۇ يۇرۇشۇڭدە نە دۇر نىشانە؟

يات ئادەمنىڭ تۇرۇلدى تەرى،
كوزدىن ئوت چاقناپ كەلدىلەر قەھرى.

— نىمە ھەققىڭ بار، مەندىن سوراشقا؟
مەندەك كىشىنىڭ يولىن توراشقا؟

مەندۇرمەن سىنىڭ چوڭ پادىشاھىڭ،
سەن بەدەپىنىڭ كوپتۇر گۇناھىڭ.

ئاڭلاپ قوي! ئىتىم ئىرۇر مىنىڭ جياڭ،
پۇتكۇل جۇڭگوغا مەن بىر ۋېيىۋەنجاڭ.

ئاڭلاپ چال، دىدى: — ئەي زور ھاماقەت!
يالغاننى سوزلەش سەندىكى ئادەت!......

مەرت بار بۇ شەھەردە ئۇنىڭ ئىسمى جياڭ،
ۋېيىۋەنجاڭ ئەمەس، بەلكى ئۇ، شەنجاڭ.

ئاڭلىسا سىنىڭ بۇ خىل سوزۇڭنى،
شەكسىز ئويىدۇ ئىككى كوزۇڭنى.

ھەيدەپ بارىمەن سېنى ئۇنىڭغا،
تويىسەن قاراقچى شۇم بولغىنىڭغا!

تۇرۇشۇڭدا ئۇزەڭ بىركاتتا ئەخمەق،
پۇلنى دەپ قىردىڭ كوپ ئەلنى ناھەق.

بىلەلمەي قالدى سوراق بىلەن چال،
ئۆزگەرگەن ئىدى بۇ چاغدا ئەھۋال.

يەنە كەلدى كوپ ئۇ ياق ـ بۇ ياقتىن،
مىلتىغى بارلار يېقىن ـ يىراقتىن.

ھەر بىرى ئاچكوز چىلبورە ئوخشاش،
كوزلىرى چوڭقۇر ئورىغا ئوخشاش.

قورشىۋالدى جياڭ ۋە قېرى چالنى،
بايقىشىپ بۇندا بولغان ئەھۋالنى.

جياڭ جيېشى دىدى سوزۇپ قاپاقنى،
سۇرتۇپ كوزدىكى لەش ۋە چاپاقنى.

ــ كوممۇنىست ئىكەن، بۇ چالنى تېز تۇت!
بېشىنى ئالغىن، ئويگە قوي ئوت!

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە تورىسى

كوممۇنىست دىگەن بالايى ـ ئاپەت،
نەگىلا بارسا، يۇقار كاساپەت.

يەردە، هاۋادا، سۇدا يوقتۇر پەرق،
نۇرغۇن كىمىنى ئەيلىدى ئۇ، غەرق.

تىنجىتمىدى ئۇ، ھەم سامالىيۇتتا،
كوپ ئايرۇپىلاننى كويدۇردى ئوتتا.

مەن ئايرۇپىلانغا چۈشكەن چېغىمدا،
شاڭخەينى تاشلاپ قاچقان چېغىمدا،

خوپ تەكشۇرگەن مەن ھەممە ياقنى،
كىملەر گۇمانلىق ۋە قايسى ساقنى.

كوممۇنىستلاردىن يوق ئىدى ھېچ ئىز.
ئاسماننى يېرىپ ئۇچار ئىدىم تېز.

ئوت قويدى شۇ چاغ بىرسى تۇيۇقسىز،
بىلدىم، چارلىشىم ئىكەن تولۇقسىز.

نەگىلا بارماي قۇتۇلمىدىم مەن،
لېكىن، ئۇنىڭغا تۇتۇلمىدىم مەن.

مەندىن باشقىسى ھەممىسى نابۇت،
ئايرۇپىلان بولدى خۇددى بىر تاۋۇت.

كوكتە يولۇقۇپ بالا ـ قازاغا،
گىرىپتار بولدۇم ماتەم ـ ھازاغا.

ئۇچقۇچ، باشلىق، ھەممىسى ئولگەن،
قانات پۇكۇلگەن، ماتورمۇ كويگەن.

"بەختىم بار" ئۇچۇن قالدىم سالامەت،
بۇ يەرگە كەلسەم، بۇ بىر ئالامەت.

تازىلاش كېرەك بۇ يەرنى تېزدىن،
ئىبرەت ئالسۇن ئۇ، بار زەربىمىزدىن.

يوقىتىلسۇن ھەر گۇمانلىق ئادەم،
يەتكۇزمەس ئۇچۇن بىزلەرگە ماتەم.

تازىلاش ئەتردى ئالدىغا باسسۇن!
بۇنداق چاللارنى تېز دارغا ئاسسۇن!

چال دىدى: ــ بىلدىم سەن ئورا كوزنى،
جياڭ جيېشى دىگەن سەت قارا يۇزنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دۈشمەنگە بىرىپ ئىتائەت ئەتكەن،
ئۇر ۋەتىنىگە خىيانەت ئەتكەن.

ئۆز خەلقلىرىنى توپلارغا تۇتقان،
ئادىمگەرچىلىكنى ئەسلى ئۇنۇتقان.

قورقمايمىز بىز ئۆلۈمدىن ئەسلى،
چۈنكى، باتۇردۇر جۇڭگولۇق نەسلى.

بىرىنىڭ ئىزىغا مىڭىدۇر تەييار،
ھەممىگە مەلۇم دىلدىكى ئەسرار.

ئۆلسەم ئورنۇمدا قالار ئىزىم بار،
ئەتىمنى ئالار ئوغۇل - قىزىم بار.

بوينۇڭغا سالار ھەم تەۋقى - لەنەت،
ئوقۇر نامىڭغا ھەممىسى نەپرەت.

سەندەك بىر خائىن چايان قولىدا،
قۇربان بولدۇممەن ۋەتەن يولىدا.

ئۇلۇغ شەرەپتۇر بۇ خىلدا ئۆلمەك،
بولدۇم قولۇڭدا تىرىك كۆمۈلمەك.

دىدى، كېسلدى، تېنى بىلەن باش،
توكۆلدى قېنى قىزىلگۈل ئوخشاش.

ئاڭلاپ ئىسم شېھىت بۇ ۋەھشى ھالنى،
تونۇتتى ئەلگە پىدائى چالنى.

1954 ـ يىل نويابىر، باي.

قىز

نازۇك چىۋەر چاققان قىز،
جانغا ئوتنى ياققان قىز.
كىرپىگىدە ئوينىتىپ،
قىيا كوزدە باققان قىز.

ئۇقتۇرماستىن سىرىنى،
تاشلاپ كوزىنىڭ قىرىنى،
ئۇيالدۇرۇپ پەرىنى،
ناز ئۇيقۇدا ياتقان قىز.

تال چىۋىقتەك بويۇڭغا،
قىرغاۋۇلدەك خۇيۇڭغا،
كۆچۈم يەتمەي تويۇڭغا،
يىشىم سۇدەك ئاققان قىز.

لىۋىڭ لەئلى مارجاندۇر،
قېشىڭ جادى قىيغاندۇر.
ئەسلىڭ بەلكى ئىنساندۇر،
هورلەر بىلەن تۇققان قىز.

قىلىچ ئوخشاش قېشىڭدىن،
مەن ئايلىناي بېشىڭدىن،
يىراق قىلما قېشىڭدىن،
كۆلۈپ قويۇپ قاچقان قىز.

ماڭا قاراپ قويمايسەن،
ئاينى ئېلىپ ئوينايسەن،
ئەھۋالىمنى سورىمايسەن،
ھەرۋايىتلەر تاققان قىز.

سىيا زۇلپۇڭ ئەنبەردەك،
كوزقارىشىڭ شەمشەردەك،

كىرپىكلىرىڭ خەنجەردەك،
كويىقاپتىن چىققان قىز.

ئەي رەھىمسىز نادان قىز،
ئىنسانلىغىڭ گۇمان ھىر.
پەرىزاتمۇ ئاناڭ قىز.
كوز ئوقىدا ئاتقان قىز.

باققا بارساڭ، بارارمەن،
ئىشلىرىڭغا يارارمەن.
بىللە ئالما ئۈزەرمەن،
ئالما بىلەن ئاتقان قىز.

كېچە - كۈندۈز يىغلىدىم،
يۈرىگىمنى داغلىدىم،
نى دەپ ئۈمىت باغلىدىم،
بۈتتەك بولۇپ قاتقان قىز.

قىز دەپ ئېيتتىم، پەرىسەن،
قوشۇلماقتىن نېرىسەن،
جاللاتلارنىڭ پىرىسەن،
ئاشىقنى ساتقان قىز.

توزمۇ خىجىل نازىڭدىن،
بۇلبۇل غەمدە سازىڭدىن،
گۈل غۇنچىسى ئاغزىڭدىن،
ئەگمە قاشنى ئاتقان قىز.

بەكمۇ كويدۇم سەن قىزغا،
پەرىزاتقا تەڭ قىزغا.
تەڭ ئىشلىسەم ئېتىزغا،
كەھرىۋادەك تارتقان قىز.

قەتلە قىلما داغىڭدىن،
قۇرۇق قويما باغىڭدىن،
خوشال پۇرسەت چاغىڭدىن،
ئاينى كۈنگە چاقلان قىز.

ئاينى كورۇپ يىراقتىن،
قىيىنلىمەن پىراقتىن،
قاراپ قويۇپ نىراقتىن،
قۇرغۇي بولۇپ ئۇچقان قىز.

دەردىڭ ئېشىپ دەمبەدەم،
بولدى جانغا مىڭ ئەلەم،

كېچە بىدار، كۈندۈز غەم.
قامىتى ياراشقان قىز.

ھەر باھارنىڭ يازى بار،
يۈز مىڭ تۈمەن نازى بار،
گۈل ۋە بۇلبۇل سازى بار،
ھەممىسىنى يىققان قىز.

باشقىلارنى كۈلدۈرۈپ،
مېنى ئوتتا كويدۇرۇپ،
كۈندە يۈز مىڭ ئۆلتۈرۈپ،
چاقماقتا ئوت چاققان قىز.

رەھمە قىلىپ جېنىمغا،
بىر كەلمىسەڭ يېنىمغا،
زامىن بولۇسەن قېنىمغا،
قونچاقتەك ئويناتقان قىز.

چىدىيالمايمەن كورمىسەم،
كوزۈمگە بىر سۈرمىسەم،
قول ئېلىشىپ يۈرمىسەم،
مىرادىنى تاپقان قىز.

كورسەم كېتمەن ھوشۇمدىن،
قولغا قونغان قۇشۇمدىن،
سوزلەلمەيمەن چۈشۇمدىن،
ئەقلىم ئېلىپ قاچقان قىز.

كورەلمىسەم ئاشار غەم،
پىكرى - يادىم دەر سەنەم،
ئۆزەم سەھۇش كوزۇم نەم،
ھوسنى بەكمۇ ئاشقان قىز.

بىر كورستىپ قېشىڭنى،
ئۈنچە تىزغان چىشىڭنى،
چايقاپ قويدۇڭ بېشىڭنى،
مېنى بوزەك تاپقان قىز.

شەرەت بىلەن "كەت!" دەيسەن،
ھالىمغا ھىچ يەتمەيسەن،
خىيالىمدىن كەتمەيسەن،
كىم شۇنداق ئوقۇتقان قىز.

بۇلاق دەيمۇ كوزۇڭنى،
قۇياش دەيمۇ يۈزۈڭنى،

بىر ئاڭلىسام سوزۇڭنى،
دوستنى ئۇنۇتقان قىز.

مېنى شۇنداق قىينامسەن؟
رەقىپ بىلەن ئوينامسەن؟
ماڭا بويۇن تولغامسەن؟
جاننى دارغا ئاسقان قىز.

چارە يوق بولەك مەندە،
رەھمى بارمۇ ھىچ سەندە؟
قىلما مېنى شەرمەندە،
سۆيگۈدىن ئاداشقان قىز.

كورسەتكىن جامالىڭنى،
سەرۋددەك① نىھالىڭنى
مەڭزىڭدىكى خالىڭنى،
يۈرىگىمگە قاققان قىز.

تاك ئاتسا قىلىپ نالە،
چىرايىم سېرىق لالە،

① سەرۋى ــ باغلاردا توپ ـ توز ئۇسىدىغان دەرەخ.

ياشقا تولدى پىيالە،
يېشىمدىن ئۆياتقان قىز.

كېچە بولسا بىدارمەن،
ھوسنۈڭگە خېرىدارمەن،
ۋەسلىڭدىن ئۈمىتۋارمەن،
ئىشق ئوتىنى ياققان قىز.

يېنىمدىن ئۆتۈپ ھەر يان،
ئەقلىمنى قىلىپ ھەيران،
ئەل ئىچرە قىلىپ ۋەيران،
قېرىغاندا تاپقان قىز.

سەن ئۆتسەڭ خىرام① ئەيلەپ،
يېشىمنى راۋان ئەيلەپ.
دۇنيانى ھارام ئەيلەپ،
ماڭسام ئاستا قاچقان قىز.

غۇنچە بويلۇق، كۈمۈش تەن،
سوزۇڭ شېكەر، لىۋىڭ قەن،
باغ ئىچرە قىزىل گۈلشەن،
لاچىن كەبى ئۇچقان قىز.

① خىرام — جىلۋە.

گۈلشەن ئىچرە سەن بىر گۈل،
شېخىڭغا بولاي بۇلبۇل،
ئۆمرۈم بويى بولاي قۇل،
ھەق شۇنداق ياراتقان قىز.

خەلقى ئالەم كۈلىشەر،
بەلكى زاڭلىق قىلىشار،
باشقا كەلسە بىلىشەر،
ئاي چىراي تالاشقان قىز.

"قېرى" دەپ قاراپ قويماي،
بېرى كەل، ماراپ قويماي،
ساقلىم تاراپ قويماي.
قۇتۇلمايسەن چاققان قىز.

قار ئاستىدا قالغان باش،
(چېچىم ئاپپاق، ئۆزەم ياش)،
قىزلارغا ئاتارمەن قاش،
ئىستىگىنى تاپقان قىز.

كۈندۈز دېسەڭ، كۈندىمەن،
كېچە دېسەڭ، تۈندىمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نەدە بولساڭ شۇندىمەن،
ئاپىسىدىن قورققان قىز.

ئىم شىھىتنى لال① قىلدىڭ،
قامىتىنى دال قىلدىڭ،
ئەسلىدە ئۇۋال قىلدىڭ،
ئىشق بىلەن سىناشقان قىز.

1955 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى.

مۇھەببەت سەۋداسى

ئۆزەمنى چاغلىماي كوڭلۇمنى بەردىم مەن ساڭا ئەي يار،
شىكايەت ئەيلىمەكتە ھەر تەرەپتىن دوست بىلەن ئەغيار.

ساڭا بەرگەن كوڭۇلنى قايتۇرۇپ ئالماق ئەمەس مۇمكىن،
تىبخى جىبنىم تەسەددۇق، كويگۈنۈمنى ئەيلىدىم ئىزھار.

---

① لال ــ ھەيران.

كورۇپ ئول كۈن جامالىڭنى ئاجايىپ ياخشى سائەتتە،
مۇھەببەت شەرۋىتىدىن بىر تويۇپ ئىچتىم كورۇپ دىدار.

يەنە كوڭلۇڭ ساداسىن ئاڭلىدىم بولدۇم خۇددى مەجنۇن،
بولۇپ تۇرسا ئىدى كاشكى بۇنداق كورۇشمەك ھەر بار.

ھامان بۇ كۆلكىنىڭ بائىسىن① بىلمەي زارۇ- ھەيرانمەن،
سەنەمنىڭ كۆلكىسىنىڭ تەكتىدە بىلمەيمەن نىمە سىر بار؟

ساڭا جىنىم پىدا قىلغانلىغىمنى بىلگىنىڭدىنمۇ؟
ۋە ياكى سەنمۇ سەيىد بولغانلىغىڭغا بولدۇڭمۇ ئىقرار؟

"تەسەللايىن مۇھەببەت" دەپ كوزۇڭگە ياكى ئىلمامسەن؟
بۇنىڭدەك مۇرۇۋۋەتسىز پىكىر سەندە بولسۇن زىنھار.

سىنىڭ تۇرغان يىرىڭ يادىمغا كەلسە ھەر زامان ئەي گۈل،
بىرىپ سۇيمەي تۇرالمايمەن ئەگەر تۈن بولسا ھەم بىدار.

نىگارىم خاكپايى دەپ كوزۇمگە تۇتىيا قىلدىم،
بويۇم يادەك ئىگىلدى پۇرقىتىڭدىن جان بولۇپ بىمار.

---

① بائىسىن — سەۋەبىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ساڭا ئاشپتە① بولدۇم بىر كورۇپ ھەم ئەقىلدىن ئازدىم،
مۇھەببەتتىن خەۋەرسىزلەر "ساراڭ!" دەپ ئىپتىمىدى بىكار.

گۇمانسىز مەست بولۇر غەرق خىزىر كورسە جامالىڭنى،
ھاسا، جەندە، كۇلا تەسبىھنى تاشلاپ ئەيلىگەي ئىنكار.

سېنى كورسە زۇلەيخا ھەم چىقالماس پەردىدىن ھەرگىز،
جامالىڭ بىر كورۇپ قالغاندا يوسۇپمۇ بولۇر بىزار.

پەرىشتە كوڭلىگە تەسكىن بېرەلمەس ئاي يۈزۈڭ كورسە،
سېنىڭ يادىڭدا چول جەننەت تەجرى تەھتىھۇل ئەنھار②.

مۇھەببەتنى قازانىڭ موللىسى مەخسۇس ساڭا پۈتكەن،
شۇڭا رۇزى ئەزەلدىن مەن مۇھەببەت بىرلەن ھەم ئەسرار.

بۇ يولدا خارۇ-زار بولماق ماڭا بەلكى سائادەتتۇر،
ئىشقى ئەسرىدىن رەنج-مۇشەققەت چەكمىگەن كىم بار؟

جەھەننەم ئاتىشى تاللاپ پەقەت ئاسىنى كويدۇرمىش،
مۇھەببەت ئۇچقۇنى ئالدىدا ئوخشاش ئاسى بىلەن ئەبرار③.

---

① ئاشپتە — كويۇپ قېلىش.

② تەجرى تەھتىھۇل ئەنھار — يەر تېگىدىكى دەريا.

③ ئەبرار — دوست.

باھار ۋاقتىدا سارغايغان چىرايىمدىن ئەجەپلەنمە!
تۆۋىپ ئالدىدا زەپىرانىنىڭ سىرىقلىقتىن باھاسى بار.

كامان بولدى ئەلىپ قەددىم تولا ئويلاپ نىگارىمنى،
ساڭا ھەم نىم شىھىت ھەر دەم سەنەمنىڭ ئىشتىياقى بار.

1959 ـ يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى.

چىقسام ناگا ئىشىككە

چىقسام ناگا ئىشىككە،
كۆرۈندى بىر جانان قىز.
كۆزلىرى گوھەر يەڭلىغ،
يۈزى ماھى تابان قىز.

تىكىلىپ قاراپ قالدىم،
بىر نەپەس ئارام ئالدىم،
جىلۋە بىرلەن كۆز تاشلاپ،
قىلىپ كەلدى جەۋلان قىز.

خا...... خا...... قىلىپ ئۈن چقتى.
ئىككى ياقتىن كۈن چقتى.
قاشلىرى قەلەم ئوخشاش.
سۇمبۇل چېچى رەيھان قىز.

يېتىپ كەلدى بىر پەستە،
"ياخشىمۇسىز؟" دېدى ئاستا،
سوزلەلمەي قېتىپ قالدىم،
بولدى ماڭا ھەيران قىز.

لۈۋدە تەبەسسۇم بار،
كوڭلىدە تەرەھھۇم[1] بار،
ئەمما كوزى قىيمايدۇ،
قىلدى مېنى ۋەيران قىز.

ئۇنۇتراق كۈلۈپ قويدى،
كوز قىرىنى سېلىپ قويدى،
مۇڭدا تەنگە جان بېرىپ،
قىلدى خەيرى - ئېھسان قىز.

كوڭۈلدىن ئوت چقتى،
ماڭا ئەگەدى، دۇت چقتى،

① تەرەھھۇم — رەھىم قىلىش، ئىچ ئاغرىتىش.

ئىشق ئوتۇڭدا ئورتىنىپ،
يۈرەك بولدى بەريان① قىز.

"مۇھەببەت" دەپ تۇغۇلدۇم،
پىراقىڭدا بوغۇلدۇم،
كىبرى بىلەن پەرۋاسىز،
يۈردۈڭ خۇلقى شەيتان قىز.

نە بولغاي بىقىپ كۈلسەڭ،
ئىشق شارابىن سۇنساڭ،
ئىلكىڭدىن ئىلىپ ئىچسەم،
يۈرىگىمگە دەرمان قىز.

ئەي، لىۋى قىزىل ياقۇت،
قىلمىغىن مېنى نابۇت.
سەن ئۈچۈن تۇغۇلغانمەن،
ئىشق ئەھلىگە سۇلتان قىز.

يۈزلىرى قىزىلگۈلدەك،
مېنى قىلدى بۇلبۇلدەك،
قۇلىغىدا نە سىر بار؟
ئاڭلىمايدۇ نالان قىز.

---

① بەريان — كاۋاپ، پارە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

لەيلى سەنۇ ـ مەجنۇنمەن،
جامالىڭغا مەپتۇنمەن،
ھىجرىڭدا ئېلىپ جاننى،
قىلماسسەنمۇ پۇشمان قىز.

تاھىر بىلەن زوھرەدەك،
ۋاموق بىلەن ھۇزرادەك،
جېنىمنى پىغان بىرلەن،
قىلاي ئەمدى قۇربان قىز.

قېشىڭنى قىلىپ مىھراپ،
باش قوياي ساڭا يىغلاپ،
"تەلۋە" دەپ نەزەر سالماي،
كېتەرسەنمۇ خەندان قىز.

ھىجرىڭ بىلەن داغلاندىم،
زۇلپۇڭ بىلەن باغلاندىم،
ئەقلىمنى ئېلىپ قاچتىڭ،
كوڭلۇم ئىچرە پىنھان قىز.

قامىتىڭ ئەجەپ زىبا،
كويىمگەن ساڭا كىم بار؟

ھەممىسى لىكىن مەندەك،
بولمىغاندۇ سەرسان قىز.

سىڭمەيدۇ يىگەن ئاشىم،
يوق ئۇيدە سۇيۇكداشىم.
كۇندۇز غەمدە، تۇن بىدار،
شەئلا① كوزى چولپان قىز.

لۇنگنى دىسەم نەشپۇت،
كوڭلىگىلىك ئىكەن مەشۇت،
ئەۋرىشىم بويۇڭغا مەن،
چىرمىشىپ تىلەي جان قىز.

ئومرۇم زارۇ-گىرياندىن②،
كەچتىم مەن ئەزىز جاندىن،
يادلاپ گۇل ئوزارىڭنى،
مەن كېتەي بايابان قىز.

دۇنيانى قىلىپ روشەن،
چوللەرنى ياساپ گۇلشەن،

① شەئلا — ئۇچقۇن ئوت.
② گىريان — يىغا-زارى.

سەن كەبى بۇ ئالەمگە،
كەلمەس ھورۇ-غىلمان قىز.

چۈشۈڭمۇ بۇزۇلغاندۇ،
يۈرىڭگمۇ تۈيغاندۇ،
مەقسىدىڭ نىمە زادى؟
باقمايسەن خىرامان قىز.

ساقىلىمنى "چال!" دىسەڭ،
"تۇر! جايىڭدا قال!" دىسەڭ،
بوپايمەن گىرىم بىرلەن،
بولىدۇ سىيادان قىز.

يىرگەنسەڭ خىيالىمدىن،
سەسكەنسەڭ ساقالىمدىن،
ئەردايىمەن مىنۇت ئۆتمەي،
چارىسى بەك ئاسان قىز.

يىگىتلىك ئالاشلىرىمنى،
ياشلاردىن قېلىشلىرىمنى،
تېپىشىدىن سوئال قىلماي،
ياق ھالىدا ئالان قىز.

جان ـ تەندىن ساڭا كويدۇم،
چىن دىلدىن سىنى سۆيدۇم،
ئەمدى كوڭۇل بەرمەيمەن،
كەلسە باشقا چەندان قىز......

ئوقۇپ كورسەك خىتمنى،
نىم شىھىت دەر ئىتمنى،
يىغلاتما مەن يىتىمنى،
مەنمۇ بۇندا مىھمان قىز.

1955 ـ يىل ئاپرىل، ئۇرۇمچى.

بەخت تويى

ئورنىغاچقا ۋەتىنىمدە ھەققانىيەت،
بولدى ئولكەمدە رايونلۇق مۇختارىيەت.

ئەركىنلىكتە، تەك تۇرمۇشتا ياشاش ئۇچۇن،
كومپارتىيە بەردى بىزگە ئىمكانىيەت.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

جان-جانىمىز، شەرەپ-شانىمىز،
ماۋزېدۇڭ بىزنىڭ ئۇلۇغ داھىمىز.

نۇرلۇق قىزىل بايراق بۈگۈن قولىمىزدا،
يول كورسەتكۈچ ماياك باردۇر يولىمىزدا.

ھەممە مىللەت بىرلىكتە ئەمگەك قىلىمىز،
گۈل-چېچەكلەر ئۈندى ھەم ئوڭ-سولىمىزدا.

ئالغا باسىمىز، تاغلار ئاشىمىز،
سانائەتلەشكەن دولەت قۇرىمىز.

پولات ئوخشاش چىڭماقتا ئىتتىپاقىمىز،
كۈندەك يورۇق، پارلاق بىزنىڭ ئىقبالىمىز.

بىر نىيەتتە ئەركىن چامداپ قول تۇتۇشۇپ،
چىن باغلاندى ھەممىمىزنىڭ ئىشتىياقىمىز.

ھور ھاياتىمىز، سائادىتىمىز،
يېڭى تۇس ئالدى قىياپىتىمىز.

يۈرۈڭ دوستلار قىزىتايلى بەخت تويىنى،
قول تۇتۇشۇپ بىردەك ئېيتىپ دوستلۇق كۈيىنى.

گۇللىتەيلى چېلىش بىلەن ھەممىمىز بىردەك،
پارتىيىمىز ئۇنجات ئەتكەن ھورلۇك يولىنى.

ئالغا باسىمىز، تاغلار ئاشىمىز......
كۈتكەن پەللىگە چوقۇم يېتىمىز......

1955 ـ يىل سېنتەبىر، ئۈرۈمچى.

ئالدىدا

رۇخسەت ئەيلەگلار بۇگۇن سوزلەشكە مەيدان ئالدىدا،
ئېيتايىن كوڭلۇمدىكى سىرىمنى ۋىجدان ئالدىدا،
بۇلبۇلى شەيدا كەبى باغ ئىچرە رەيھان ئالدىدا،
تەنگە جان سىغماس خوشالمەن خۇددى بوستان ئالدىدا،
ياش يىگىتنىڭ كوڭلى ئوخشاش يارى-جانان ئالدىدا.

سوز بېشىدا داھىمىز ماۋجۇشىغا ھورمەت تىلەي،
كوممۇنىستىك پارتىيە يۇز مىڭ ياشا، دەپ ئورگىلەي،

ئىشچى-دېخان بىرلىگىنى جاندىنمۇ ئارتۇق بىلەي،
دۈشمىنىم قان يىغلىسۇن، خەلقىم بىلەن دائىم كۈلەي،
ئاتىمىز، ئۇستازىمىز داھى قەدىردان ئالـدىدا.

نەچچە يۈز يىلدىن بۇ ئۆلكەم باغرىنى زۇلمەت قاپلىغان،
زومىگەرلەر ھەر قەدەمدە دېخانغا توھمەت چاپلىغان،
قاپقاراڭغۇ زەي، سېسىق زىنداندا جانىنى ساقلىغان،
نەگە بارسا جان سىقىلغان، بىر دەم ئامانلىق تاپمىغان،
قانچە "سادىر"، "نوزۇگۇم"لار بولدى قۇربان ئالـدىدا.

بوغىسىمۇ مۇدھىش زۇلۇم ھىچ توختىماي ئۈستى تىلەك،
"ئاھ! يورۇق تاڭ قايـدا؟" دەپ قان كەچتى ھەر كۈچلۈك
بىلەك،
نەچچە "قاينام ئۇركىشى" ئالدى قەلەم ئوتلۇق يۈرەك،
قان ئىچىپ زار قاخشىتىپ كەلگەن ئىدى زالىم پەلەك،
كەتتى زۇلمەت، كەلدى ئازات كۈن بۇ ئىمكان ئالدىدا.

خەلقىمىزنىڭ ئاھۇ-زارى ئەرشتىن ئۆتكـەن ئىدى،
كاج "پەلەك"نىڭ تەقدىرى ماڭلايغا نەق پۈتكەن ئىدى،
كوڭلىدە خەلقىم تىلەكنى دائىما كۈتكەن ئىدى،
تەندە ھەم كوزلەردە ھەم غەزەپ ئوتى يانغان ئىدى،
"ئاقۋەت راھەت كېلۇر" دەپ، بىزگە ئىنسان ئالدىدا.

قانچە مەرتلەرنى زۇلۇم ئاتىسىدىن ئايرىغان، ـ
قانچە بۇلبۇللار مازاردا "سۆيگۈنۈم" دەپ سايرىغان،
غۇنچىدەك نازۇك بەدەنلەرنى شىخدىن قايرىغان،
يوق ئىدى ۋىجدانى بارلاردىن بىرەرسى يايرىغان،
خارلىنىپ ياتقان ئەزىز تەنلەر گورۇستان ئالدىدا.

ئىپتىۋەرسەم تۈگمەيدۇ زۇلۇمىنىڭ مىڭدىن بىرى،
بىشى ئاق ئىپىق ئىدى ئون ئىككى ياش قىزنىڭ ئىرى،
ھوكۇمران ئەجدەر ئىدى جانلاردىن ئۆتكەن نەشتىرى،
شۇم ھۇقۇش ئىلكىدە بولغان قىز، ئوغۇلنىڭ تەقدىرى،
مۇردىدىن ئالۋاڭ تىلەپ قويمايتتى زىندان ئالدىدا.

شۇنداق ئۆتمۇش بىشىمىزدا ئىدى خۇددى سايىدەك،
ئويلىغان ھەر كۈننى يىرتقۇچلار مۇقەددەس ئايىدەك،
شۇم زامان ئەلنى شورايتتى خۇددى ھايۋان مايىدەك،
"ئاھۇ ـ زار"نى ئاڭلار ئىدى خۇددى بىر "ناي ـ ناي"يىدەك،
شۇندا ئازاتلىقتىن خەۋەر كەلدى گۈلۈستان ئالدىدا.

كۈن چىقىشتىن كۈن چىقىپتۇ "بارىكاللا!......" دىدى ئەل،
كوممۇنىستلار خەلقنى ئازات قىلغىلى باغلاپتۇ بەل،
بولدى ئارمان ـ ئاززۇيىمىز پارتىيە يولىدا ھەل،
كوتىرىلدى ئۈستىمىزدىن چىقراپ تۇرغان ئەجەل،
كۈن ئۆزى نۇرىنى چاچتى بىزگە ئاسمان ئالدىدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

پارتىيىمىز بىزنى ئازات قىلدى زۇلمەت ئىلكىدىن،
قوينى قويچى ئاسرىغاندەك بورى بىلەن تۈلكىدىن،
ئىشچى ـ دىخان بولدى ئازات فېودالىلار مۈلكىدىن،
قىز ـ ئوغۇللار توختىيالماس شادۇ ـ خورام كۈلكىدىن،
كوز يېشى قىلماس ئېلىم ئەمدى زىمىستان ئالدىدا.

قىلدى ئولكەمدە زۇلۇمنى يەرگە يەكسان پارتىيە،
سۈنى باشلاپ چولنى قىلدى باغۇ ـ بوستان پارتىيە،
ھەر قەيەرگە بارسا قىلدى گۈل ـ گۈلۈستان پارتىيە،
سايرىسا بۇلبۇل ساداسى بولدى داستان پارتىيە،
ھەممە ئىمكان بولدى تەييار ئىشچى ـ دىخان ئالدىدا.

تۈگمەيدۇ تەرىپىڭنى قانچە يازسام پارتىيە،
دىل كۈلەر شەنىڭگە مەن سازىمنى چالسام پارتىيە،
ئارزۇيۇم دۈشمىنىڭنىڭ گورىنى قازسام پارتىيە،
قەدىرلىك بولغاي سوزۇم ئۇنۋانىغا يازسام پارتىيە،
خەلقى ئالەم خۇش سۈيەر نامىڭنى داستان ئالدىدا.

بىز ئىدۇق ئەسىر بويى پەننى بىلمەدىن بىخەۋەر،
نەچچە يىللار ئوقۇساق بىلگىنىمىز "پەش، زىر ـ زەۋەر"،
پارتىيىمىز قايسى چاغ تاپتى ئولكەمدە زەپەر،
بەس، شۇ كۈندىن بىرى بولدۇق مەكتەپ بىرلەن موتەۋەر،
شۇ سەۋەپتىن پارتىيىنى سۈيىمىز جان ئالدىدا.

ئەل قاتارى تەڭ ھوقۇقلۇق بولدى ئەمدى خەلقىمىز،
ھەممە مىللەت تەڭ-باراۋەر ئىتتىپاق ساپ قەلبىمىز.
كەمسىتىشلەر يوقىلىپ، پۈتتى ئاداۋەت غەلۋىمىز،
تارتىمىز تاناۋنى چىقسا ئارادىن تەلۋىمىز،
تىلىمەيمىز ئاھ ئۇرۇپ، شەپقەتنى گۈلخان ئالدىدا.

ئالتى يىلدىن بېرى بەردى بىزگە تۇرلۇك تەربىيە،
ھەممىنى ئەركىن ياشاتتى خەلق ئازاتلىق ئارمىيە،
شۇ سەۋەپتىن "ياشا!......" دەيمىز كومموٌنىستىك پارتىيە،
"مىڭ ياشا!......"دەپ يەنە ئېيتاي كومموٌنىستىك پارتىيە،
ئەمدى باش قويماس ئېلىم ھەرگىزمۇ شەيتان ئالدىدا.

"ئۇلكىمىز مۇختارىيەت!......"دەپ باشلىۋەتتۇق يېڭى توي،
پارتىيىدىن كەلدى بىزگە بۇ شەرەپلىك ئابروي،
كوتىرىلدى شادۇ-خوراملىقتىن پەلەككە هاي-ھۇي،
ئەل ئامان، ئازات زامان، كۆلدى ۋەتەن بولىغاندا توي،
كوپ ئاش ئالغان دىخان ئوخشاش كۆزدە خامان ئالدىدا.

بەختىياردۇر ئۇلكىمىزنىڭ ھەممە پارلاق كەلگۈسى،
سوتسىيالىزىمغا بارماقنىڭ بۇ ئاساسىي بەلگۈسى،
شانۇ-شەۋكەت، بەخت-سائادەت ئەلئارا تەڭشەلگۈسى،
ئەلگە راھەت ھەم سانائەت ئۇلكىدە تىكلەنگۈسى،
تۇرمىغاي خەلقىم گادايدەك تەلمۈرۈپ نان ئالدىدا.

يەڭگىل بولار بەس شۇ چاغدا بىزنىڭ ھەممە ئىشىمىز،
ئىشلىسەك بىردەك ئۆتەر ھىچ قايغۇسىز ياز-قىشىمىز،
ئاتنى ئاتقا، گۈلنى باققا، قوشقا تومۇرنى قوشىمىز،
ۋاقنى ئاسراپ، كوك يۈزىدە قۇشقا ئوخشاش ئۇچىمىز،
قولدا بەشيىللىق پىلان ھوججەت ئىرۇر سان ئالدىدا.

تانا تارتىپ قاتنىغاي تېزدىن تومۇر يولدا تومۇر،
راھەت-ئاسايىشتا ئۆتكەي ياشنىغان بىزنىڭ ئومۇر،
كېمىمەس ئۇستۇگدە تون، ئامباردا ئۇن، خاگدا كومۇر،
بەختىمىز ئىقبالىمىزغا بولدى قانۇن جان تومۇر،
خىزرى تەبىئمگە مۇناسىپ ئابى ھايۋان① ئالدىدا.

باسمىز ئالغا قەدەملەپ پارتىيىنىڭ ئىزىدىن،
ئالىمىز كوپلەپ ھوسۇل شۇندا ھەر بىر يېزىدىن،
سۈيۈنەر بوۋاي-موماي لار ئوغلىدىن ھەم قىزىدىن،
كەتكۈسى غەملىك ئالامەت ھەممە ئادەم يۈزىدىن،
بويغا يەتكەن قىزغا ئوخشاش ئۆيدە مېھمان ئالدىدا.

بۇ پاراغەتلىك ھاياتتۇر پارتىيىنىڭ شەپقىتى،
بىزنى ھورلۇككە چىقارغان ئارمىيىنىڭ ھىممىتى،

---

① ئابى ھايۋان — ھاياتلىق سۈيى.

ئارزۇلارنى قىلۇر ھەل ئىشچى-دېخان غەيرىتى،
ئەلئارا ئاشماقتا ھەر دەم خەلقىمىزنىڭ ھۆرمىتى،
نىم شىھىت ئىپىتتى قوشاق ئۇشبۇ مەيدان ئالدىدا.

1955-يىل ئوكتەبىر، ئۈرۈمچى.

مۇھەببەت ئىپادىسى

دىلـبـەرنى بىر كۆرەي دەپ،
مەن ناتىۋانۇ-خەستە.
بىلمەي ئىپتىڭ سوراقلاپ،
يۈردۈم بازارۇ-رەستە.

گۈلشەن ئىچىدە ناگاھ،
بۇلبۇلنى قىلىپ ئاگاھ،
گۈل ئاشىغى ئەگەرسەن،
سەۋتىڭنى قىل ئاھىستە.

مەھكۇمى ئەمرى بولدۇم،
گويا كى قەۋرى بولدۇم،

جان تەنگە سىغمىدى ھىچ،
بۇلبۇل كەبى قەپەستە.

مەن نەۋ باھار چېغىمدا
غۇنچە ئىدىم بېغىمدا،
ھەيرانۇ-زار پەرىلەر،
ماراپ مېنى ھەۋەستە.

مەن خۇددى گاس كىشىدەك،
نالە ئۇلار ئىشىدەك،
مەغرۇر لاچىنغا ئوخشاش،
بولماس ئىدىم شىكەستە.

باققاندا ئوتمۇشۇمگە،
گايى كىرەر چۈشۈمگە،
رەھىمسىزلىك سازاسى،
مېنىڭ تۇۋا ھەر نەپەستە.

كىبرىلە غەمزە قىلسام،
قاش سېلىپ رەمزە① قىلسام.
نازۇ-كەرەشمىلىكلەر،
گۈللەر سۆزلىرى دەستە.

① رەمزە — ئىشارەت.

١٩٨١

زۇلپى قاراڭغۇ تۈندەك،
مەڭزى گويا كى كۈندەك،
ئول چاچ قاراسى قۇندۇز،
ياقۇت لېۋى جىننەستە.

قىيغاچ قېشى يېڭى ئاي،
مەن كىم؟ بېرىپ يېلىناي،
مەجنۇن كەبى يۈگۈرسەم،
چۆل، دەشتۇ، دوڭ ۋە پەستە.

يىغلايمەن ھېچ يېتەلمەي،
ياكى يىراق كېتەلمەي،
ئەمدى توگە باقايمەن،
مەشرەپ بولۇپ تەكەستە.

مۇمكىنمىدۇر ۋىسالىڭ؟
يە باشقىمۇ خىيالىڭ؟
رەت قىلما نىم شېھىتنى،
تاپتى بۇ يولنى تەستە.

1955 - يىل دېكابىر، باي.

سېغىندىم

سېغىندىممەن، سېغىندىممەن، سېغىندىم،
ۋەتەن سېنى تەشنا بولۇپ سېغىندىم،
مېھرىڭ تولغان يۈرىگىمدە سېغىندىم،
دولقۇنلىغان كوكرىگىمدە سېغىندىم.

ئۇلسەم تېنىم قۇچىغىڭدىن جاي ئالسۇن!
پاك ۋەتىنىم روھىم سەندە شاتلانسۇن!
شۇنىڭ ئۇچۇن، تېزرەك ساڭا يەتسەم دەپ،
توت كوز بىلەن كېچە-كۈندۈز سېغىندىم.

بۇ كەمگىچە ئايرىلمىغاچ سېنىڭدىن،
لەززەتلىنىپ شىرىن شەرۋەتلىرىڭدىن،
يولغا چىققاچ قەدرىڭ ئۆتتى جېنىمدىن،
تۇپرىغىڭنى كوزگە سۇرتەي، سېغىندىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

"ھەج" سەپىرى چۈشكەچ مېنىڭ دىلىمغا،
مەيۈسلەندىم قاراپ بىقىسپ پۈلۈمغا،
كومپارتىيە كېپىل بولدى يولۈمغا،
بۈلۈت ئۈزرە ئۈچقۈنۈمدا سېغىندىم.

ئەل قاتارى بەش مىللەتنىڭ ئىچىندە،
ئالتىنچى ئاي ئايىغىدا بېيجىندە،
ئوتتۈز يەتتە كىشى بىرلىك سېپىندە،
ھەجگە قاراپ يۈرگۈنۈمدە سېغىندىم.

بىزنىڭ يۈرۈش يەردە ئەمەس، بۈلۈتتا،
نەچچە مىڭ گەز يول باسىمىز مىنۈتتا،
بۈيۈك ۋەتەن سەن ئەزىزلەپ ئۈزاتقان —
چاغلىرىڭنى ئەسلىگەندە سېغىندىم.

سەندىن چىقىپ راڭگون دىگەن شەھەردە،
مېھمان بولۈپ توت كۈن تۈردۈق ئۇ يەردە،
كۈتۈپ ئالدى قېرىنداش ئەل بىرمىلىق،
دوست ئەللەرنى كورگۈنۈمدە سېغىندىم.

خوش ئېيتىشىپ ئۈزۈتۈشتى بىرمىلىق،
بىز بارار يەر تاغ - باياۋان خورمىلىق.

بىر كەتسەڭمۇ كۆڭۈل قالدى سەن بىلەن،
بەك ئۇتۇلدى قەدرىڭ ۋەتەن سېغىندىم.

ئۇلدىن چىقىپ مىڭ گەز ھاۋا ئۈستىدە،
ئۇچماقتىمىز بەيتۇلھەرەم قەستىدە،
يېتىپ كەلدۇق كالكۇتتىغا كەچقۇرۇن،
ھاۋا بويۇڭ كەلتۈرگەندە سېغىندىم.

تاڭ مەزگىلى ئۇچتۇق يەنە ئەرتىلەپ،
ئامراق بالاڭ — بىر جۇڭگولۇق ئەركىلەپ،
توت سائەتتە يېتىپ كەلدۇق بومبايغا،
بۇندا ۋەتەن يەنە سېنى سېغىندىم.

بومباي ئىكەن دېڭىز بويى چوڭ شەھەر،
ياشايدىكەن نەچچە يۈز مىڭ ئايال - ئەر،
بوتا كوزلۇك بىرنەچچە مىڭ "راجى" نى —
«سەرگەردان»نى كورگۇنۇمدە سېغىندىم.

ياش غۇنچىلەر كوزلىرىدۇر خۇمالىق،
خۇش پېيىللىك، چىرايى خۇش نۇمالىق①.

---

① خۇش نۇمالىق — خۇش‌خۇي كورۇنۇش، ئىسسىق چىراي.

چېكىسىدە "بەخت مېڭى" تۇمالىق،
نە جان كوردۇم، ۋەتەن سېنى سېغىنىدىم.

رەستىلەردە قەۋەت ـ قەۋەت بىنالار،
بىر بىرىگە رىقابەتلىك مۇنالار،
نان ئۇچۇن كوپ كۇرەشلەرنى كورگەندە،
مول ھوسۇللۇق ۋەتىنىمنى سېغىنىدىم.

توت كۇن تۇرۇپ كەتتۇق، بومباي ئەلۋىدا،
سەككىز سائەت قەدەر ئۇچتۇق ھاۋادا،
بەھرەيىندە① بىز ئېھرام باغلىغاندا،
مېھرىۋانىم ۋەتىنىمنى سېغىنىدىم.

سائەت تۇرۇپ يەنە ئۇچتۇق ھاۋاغا،
"لەببەيك" دەپ ھاۋا ئۇزرە ناۋاغا،
يېتىپ كەلدۇق چۇشتىن كېيىن جەددىگە②،
قاقاس چولنى كورگۇنۇمدە سېغىنىدىم.

بىر كۇن تۇرۇپ بەيتۇللاغا جونىدۇق،
شۇ كېچىسى تاۋاپ بىلەن تونىدۇق،

① بەھرەيىن ــ جاي ئىسمى.
② جاي ئىسمى.

ساپا، مەرۋە، سەيلەرنى① تۇگىتىپ،
چىققىنىمدا جان ۋەتەننى سېغىندىم.

زىيارەتكە كىرىپ تۇردۇق پات ـ پات،
سەككىز كۈندىن كېيىن كەلدى ئەرىپات،
توت كۈن تۇرۇپ ئەرىپات ھەم مىنادا②،
شەيتانغا تاش ئاتقىنىمدا سېغىندىم.

"دەلىل شاھ"نىڭ قوبۇلغا ئەكىردى،
پادىشا كېيىن زىياپەتكە قىچقىردى،
ماۋجۇشىنى ئامانمۇ دەپ سورىغاندا،
ئىخ!...... ۋەتىنىم قايتا سېنى سېغىندىم.

پادىشانىڭ سارىيىدا ئولتۇرۇپ،
ئويلاپ كوردۇم يۈرىگىمنى تىندۇرۇپ،
بۇ شەرەپنىڭ كىمگە مەنسۇپلۇغىنى،
بايقىغاندا سېنى ۋەتەن سېغىندىم.

بەيتۇللاغا تەكلىپ قىلدى پادىشا،
تاۋاپ قىلدۇق بەيتۇللانى كەڭتاشا،
ئەسكەر توسۇپ كەلتۇرمىدى ياشقىنى،
شوھرەت تاپقان ۋەتەن سېنى سېغىندىم.

①② جاي ئىسمى.

"ھەجرىلئەسۋەت" تاشنى بەۋسە①قىلىشقا،
پۇرسەت بولماي كەلگەن ئىدى بۇ ئىشقا،
ۋەتەن نامىڭ بىلەن ئىمكان تېپىلدى،
ئانا يۇرتۇم يەنە سېنى سېغىندىم.

بەيتۇللانى يۇيۇش ئۇچۇن شاھ كىردى،
بىزدىن بۇرھان شەھىدىنى ئەكىردى،
بۇ ئىش نىسىپ بولمايدىكەن چەتئەلگە،
بىزگە بولدى ھورمىتىڭدىن سېغىندىم.

بۇنىڭ بىلەن بىزنى ئەلگە تونۇتتى،
دوستلار خوشال، دۈشمەنلىرىڭ قان يۇتتى،
كۈن نۇرىنى توسۇش مۇمكىن ئەمەسكەن......
پارلاق نۇرۇڭ ئەسلىگەندە سېغىندىم.

ئۇ، پادىشا قىلدى سوغا يادىكار،
بىردىن سائەت، تاج، رومال، تونمۇ بار،
بىزگە ئەمەس ۋەتەن سېنىڭ شەرىپىڭ،
قوبۇل قىلىپ ئالغىنىمدا سېغىندىم.

مەدىنىگە باردۇق يەنە كوك بىلەن،
يەر تاناۋىن تارتقان كەبى توك بىلەن،

① بەۋسە ـــ تاۋاپ قىلىش، سۆيۈش.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

زىيارەتنى ئادا قىلىپ قايتقاندا،
باغۇ ـ بوستان تاغلىرىڭنى سېغىندىم.

ۋەتەن ھىسى ھەممە ئادەم دىلىدا،
ئەمدى مەككە مەدىنىگە ئەلۋىدا،
ۋىدالىشىپ مەن ئۇ يەردىن قايتقاندا،
ئەزىز ۋەتەن جانانىمنى سېغىندىم.

ئاۋغۇستقا بىر بولغان كۈنى قوزغالدۇق،
تۇرى سىنا① تەرەپكە بىز يول ئالدۇق.
ھاۋا.ئۇززە توت سائەتلەپ يول يۈرۈپ،
ۋادى ئەيمەن② چۈشكىنىمدە سېغىندىم.

تۇراركەنمىز بۇندا ئۈچ كۈن ئادەتتە،
كېتەركەنمىز يەتمىش ئىككى سائەتتە،
تۇرى سىنا③ تورى ئىچرە تۇرغاندا،
ئازات ـ ئەركىن ۋەتىنىمنى سېغىندىم.

بۇندىن يۈرۈپ قاھىرىگە بارارمەن،
سېغىنغاننى يەنە شۇندىن يازارمەن،
پەرزەندىڭنىڭ بويىن شۇندىن ئالارسەن،
تۇرلۇك تۈمەن گۈللىرىڭنى سېغىندىم.

---

①②③ جاي ئىسمى.

ئىم شېھىتنىڭ سېغىنىشلىق سالامى،
سېغىنغاندىن باشقا يوقتۇر كالامى،
قىزىلگۈلگە، بۇلبۇل شەيدا بولغاندەك،
سەن گۈلۈستان ۋەتىنىمنى سېغىندىم.

1956 ـ يىل ئاۋغۇست، ئەرەبستان، تۇرى سىنا.

ئۈچرىشىش

كېتىپ بېرىپ بازاردا،
كوزۇم چۈشتى بىر ئىزغا.
ئىزى ماڭا نەكىرەك،
پەرىزاتتەك بىر قىزغا.

قىزمۇ شۇنداق بولامدۇ؟
ئاينى ئايال تۇغامدۇ؟
كوڭلۇم بېرىپ باغلاندى،
سۇمبۇل چېچى قۇندۇزغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىختىيارسىز قىلدىم سوز،
ماڭا قاراك، غورۇلاي كوز!......
قىيا بېقىپ بىر كۈلۈپ،
شەرەت قىلدى ئېتىزغا.

لىۋى ئاچتى غۇنچىنى،
قاتار تىزغان ئۈنچىنى،
جادى كىرپىك ياراشقان،
بادام قاپاق مېغىزغا.

— دىخان قىزى مەن — دىدى......
— ئىشلەپ يەيمەن، قەن — دىدى .....
قاراپ قالدىم لال بولۇپ،
قەن چاينىغان ئېغىزغا.

— كويگەن بولساڭ، كەل!...... — دىدى،
— قولغا كەتمەن ئال!...... — دىدى.
سۇ باشلاپ بىز چوللەرنى،
ئايلاندۇرايلى دېڭىزغا.

ئانار پىشار گۈلباغدا،
تويمۇ بولار شۇ چاغدا،

تويىنى كومۇپ تاشلايمىز......
ئالما، ئۈزۈم، مېغىزغا......

ئەخلاقىغا خۇش كەلدىم،
جاۋاۋىغا بوش كەلدىم،
ئۆگەنگەچكە ئىشلىمەي،
تەييار كاۋاپ، قىمىزغا.

مېنىكورگەچ بوشۇشۇپ،
كېتىپ قالدى خوشلۇشۇپ،
قاراپ قالدىم ئارقىدىن،
يىپەك كوينەك قىرمىزغا①.

شەرەت بىلەن سوزلەشتۇق،
مەقسەتىنىمۇ كوزلەشتۇق،
ھەيران بولدى كورگەنلەر،
بۇ ئىككى شوق تىلسىزغا.

پەرۋەردىسى ياساشتا
ئايدىن ئۇتتى تالاشتا،

---

① قىرمىز — گۈزەل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شەرئىتىم يول بەرسە،
قۇل بولسام بىتىمىزغا①.

ئىسىم شىھىتىنىڭ تىلىگى،
چاك بولسىمۇ يۈرىگى،
بېشىم قويۇپ ياتسامىمەن،
قىز ئۇرىغان ئېگىزغا.

1956 ـ يىل سېنتەبىر، بېيجىڭ.

ئۈنتۈلماس 22 ـ دېكابىر

يىگىرمە ئىككى دېكابىردا، كەچ سائەتكە توت ئەردى،
سەنەمگە ۋەسلى بولماققا، خۇش ئىلھام خەۋەر بەردى،
ئۈچۈپ باردىمۇ تېزلىكتە، خۇەيرېنتاڭدا يەر بەردى،
كوڭۇل بۇ دەم مۇقەددەس بۇ ساراي ئىچرە مېھماندۇر.

① بىتىمىز ـــ تاتلىق.

كۆلۈپ چىقتى بۈيۈك داھى باھارنىڭ ئاپتاۋىدەك،
يۈزى نۇرلۇق، ئۇزى خۇش خۇي، چىشى دورى لوئابىدەك①،
قارا كوزلۇك، قەلەم قاشلىق، يۈزى گۈلگۈن گۈلابىدەك②،
"ياشا داھى......" دىگەن سوزلەر يۈرەكتىن بەلكى ۋۇلقاندۇر.

كېلىشكەن قامىتىدۇر، ئۇرتا بويلۇق ھەممە ئەزاسى،
شىپا بەخشىش يۈرەكلەرگە ئۇچۇق ماڭلايۇ-سىماسى،
كوڭۈل مۇلكىنى بەردىم، ئەي زامان ئەھلىنىڭ داناسى،
سىنىڭ بۇ خۇش مۇلاقاتىڭ③ ماڭا جان ئىچرە جاناندۇر.

ياشا!.....يىللار خەلقىنىڭ بەختىچۇن، ئەي مەشئەلى دەۋران،
گۇلى رەنا، ھاياتىم باغىدا مەن بۇلبۇلى خۇش خان،
يېزىپ شەنىڭگە مەدھىيە، قىلالىسام گەرچە بىر داستان،
ساڭا نىسبەت ئېتىلگەندە، ئاران بىر سوزگە ئىنىۋاندۇر.

خەلقىنىڭ بەختىنى تەمىن ئېتىشنى كوزدە تۇتقانسەن،
خۇسۇسى مەنپەئەتنى ئەۋۋەلۇ-ئاخىر ئۇنۇتقانسەن،
ئېزىلگەن بارچە ئەللەرگە ھوقۇقىنى تونۇتقانسەن،
شەرەپلىك بۇ مۇقەددەس يول پۇتۇن دۇنياغا شاياندۇر④.

---

① لوئابىدەك — ئىسىل ئۇنچىدەك.
② گۈلابىدەك — گۈل سۇيىدەك.
③ مۇلاقات — ئۇچرىشىش.
④ شايان — ئاشكارا، مەلۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

زۇلۇمنىڭ چاھىدىن① تارتىپ چىقارغان غەمگۈزارىمسەن،
يۈرەك تەشنالىغىنى قاندۇرۇشتا گۈل ئۇزارىمسەن،
بېغىمنى گۈللىتىپ ئازادە قىلغان باغىۋانىمسەن،
سېنى كورگەندە خۇددى بۇلبۇل گۈل بىلەن قېنىشقاندۇر.

سېنى كورگەندە، قەلبىم خۇشلۇغىدىن داڭ قېتىپ قالدىم،
ھوزۇرىڭغا قۇرۇق كەلگەچ، خىجالەتكە پېتىپ قالدىم،
سېنىڭ يولۇڭدا ئازاتلىقنىڭ تەمنى تېتىپ قالدىم،
بۇ يول ھەر بىر كۈرەش مەيدانلىرىدا بىزگە قالقاندۇر.

دىلىمدىن چىقمىغاي ھەرگىز سېنىڭ بۇ خۇش مۇلاقاتىڭ،
ئامان بولسۇن! خەلقىنىڭ يولىدا نامىڭ بىلەن زاتىڭ،
تېنىڭ ساغلام، غۇبارسىز، ياشىسۇنلار ھەممە ئۇۋقاتىڭ،
بۇرۇن بەختى قارا خەلقىنىڭ تۇرمۇشى پاراۋاندۇر.

قۇلاق سال، ئەي بۇيۈك داھى، ھوزۇرىڭدا مېنىڭ ئەرزىم،
يولۇڭدا ئىشلىمەك ئەمدى مېنىڭ ئۇستۇمدىكى قەرزىم،
نىچۇنكىم ئىشقا ئاشتى دىلدا بولغان ئەڭ قىين پەرزىم،
غېرىپلەر بەختىگە بۇگۈن ئېچىلغان يېڭى دەۋراندۇر.

سېنى كورگەن كوزۇمگە قانچە مىڭ پەخرى ئەيلىسەم ئەرزىر،
ھاياتىمدا ئۇ كۈننى ھەممە ۋاق خاتىرلىسەم ئەرزىر،

① چاھ — قۇدۇق.

پىداكار دەپ يولۇڭدا ئۆمۈر بويى ئىشلىسەم ئەرزىر.
سۆزۈم مەقبۇلىغا نامىڭ گۈلۈستان ئىچرە رەيھاندۇر①.

پۈتۈن جۇڭخۇا ئېلىنىڭ رەھبىرى ھەم ئاتىسىن كۆردۈم،
دىمەككىم ئالتى يۈز مىليون خەلقىنىڭ داھىسىن كۆردۈم،
ئۈزۈن يىللىق تارىخى بار پايتەخت — ئاستانىسىن كۆردۈم،
بۇ تەسىرنىڭ سىرى دائىم كۆڭۈل ئۆيىدە پىنھاندۇر.

ئۈمىدى نىم شىپھىتىنىڭ داھى سىزغان يول بىلەن يۈرسەم،
كارابىمنى كۆرەش قايناملىرىدا بىللە ئۈزدۈرسەم.
پۈتۈن خەلقىم بىلەن ئۇ، سوتسىيالىستىك دەۋرىنى كۆرسەم،
ئۈنىڭغا ئەرگىشبان كوممۇنىزىم ھەم نامايانىدۇر.

1957 ـ يىل ئاپرىل، باي.

① رەيھان — پۇراقلىق گىيا.

ئېچىلغاي گۈلۈم

يېرىم ئەسىردىن ئۆتتى ئۆمرۈم مېنىڭ،
تارتتىم ھېساپسىز جاپا، جەۋرى، زۇلۇم.

رەقىپ ئىلكىدە ئەردى باغىم مېنىڭ،
ئۇزاتسام ئانارىغا يەتمەيتتى قولۇم.

ئاسارەت چېگىنى بۆسۈپ تارقىتىپ،
يورۇقلۇققا چىقماق ئىدى مەشغۇلۇم.

بۇلۇت ئۈستىدە مەڭگۈ نۇر چېچىپ،
كەڭتاشا ھاياتقا چالاي مەرغۇلۇم.

بىراق، دەۋر ئەپسىز كېلىپ ھەرقاچان،
ھامان پەردىدە ئىدى ئوڭ ھەم سولۇم،

قەپەس رۇجىكىنى چوقۇپ خەستە جان،
تارايتتىم ئۇلۇغ تويغا دەپ كوكۇلۇم.

باش ئەگمەي ھاياتنىڭ ئۇ تەقدىرىگە،
ئۇچار ئىدى يۇقۇرىغا بۇلبۇلۇم.

رەقىپ دۇمبىغىنى، چىلىپ پىرىگە،
يۇرەكنى سوۋۇتماقچى بولدى ئولۇم.

لىكىن، قايتمىدىم مەن كۇرەش قوينىدىن،
چىقارماي ئۇزەمنىڭ قولىدىن رولۇم.

كۇرەشتە چايانى ئۇزۇپ بوينىدىن،
بوسۇپ چىقتى مەيدان ئارا دۇلدۇلۇم.

ھاياتنىڭ بۇ ئوتموش كىچىك پارچىسى،
ئومۇر تارىخىمدىن دىمەك بىر بولۇم.

توزۇپ پۇتتى مۇدھىش تۇمان پارچىسى،
تۇتۇپ كوممۇنىستنىڭ قولىنى قولۇم.

ئۇلۇمنىڭمۇ ئەندىشىسى ئەمدى يات،
ياشار شىىرلاردىن قۇرۇلغان ئۇلۇم.

يېزىلغان ۋاراق ئۈستىدە بۇ ھايات،
يېشىلگەن ئۈچۈن باشتىكى مۈشكۈلۈم.

ئۆزەم ئۈمىچى ئوغلى بولغان ئۈچۈن،
بولۇپ قالدى كەڭرەك بۇ يەردە سولۇم.

بۇرۇنقى زامان ئەمدى بولغاچ يوچۇن،
ياشالماس ھىساۋىمغا چاشقان تۇلۇم.

يىمەڭ نىم شېھىت گەر ئۆلۈپ كەتسە غەم،
ياشار سىز بىلەن مەڭگۈ تۇتقان يولۇم.

ئۇلۇغ كوممۇنىزىم باھارىدا ھەم،
شېھىتنىڭ قېنىدەك ئېچىلغاي گۈلۈم.

1957 ـ يىل ماي، ئۈرۈمچى.

سوتسىيالىستىك ۋەتەن قورىمىز

سالام يوللايمىز ئۇلۇغ داھىغا،
ھەر مىللەتنىڭ ئازات خەلقىدىن.
دەۋرىمىز باھارى باشلىنىپ بۈگۈن،
خەۋەرلەر بەردىك پارلاق ئەتىدىن.

نۇرلاندۇق ئەل بەش يىللىق بىلەن،
چۈنكى، بەختىنىڭ كاپالىتى ئۇ.
سوتسىيالىستىك ۋەتەن قورىمىز،
كېلىچىكىمىزنىڭ سائادىتى ئۇ.

دولقۇنلاپ كەتتى ئېلىمىزدە،
كوپىراتسىيىدە دېخانلىرىمىز.
تىزىلدى سەپكە، قېلىشماي يەككە،
ئەمگەكچى قىز ۋە ئوغلانلىرىمىز.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇ ھالنى كورۇپ ياتالمىدى جىم،
سانائەتچىلەر چەتتە قالماستىن،
تۈرلۈك ھۈنەرۋەن، سودىگەرلەرمۇ،
تۇرالماي قالدى، قەدەم قويماستىن.

شەرەپ دەپ بىلدى پارتىيىمىزنىڭ،
ئالغا باشلىغان نۇرلۇق يولىنى.
بۇ يولدا پەقەت ئۈدۈل ماڭىمىز،
پارتىيىمىزنىڭ تۇتۇپ تۇغىنى.

ھەل بولۇپ چىقتى بۈگۈن مەيدانغا،
ئۆزاقتىن كۈتكەن تىلەكلىرىمىز.
ئۇلۇغ پارتىيە يولۇڭدا ھەر دەم،
ئىشلەپ كۆچ ئالار بىلەكلىرىمىز.

سوتسىيالىستىك ۋەتەن قۇرۇشقا،
دادىللىق بىلەن قويدۇق بىز قەدەم،
بۇ كەڭ ئىقبالنى كورەلمىگەنلەر،
ھىچقاچان بىزدە ئالالمايدۇ دەم.

شانلىق بۇ يولغا ماڭغاچقا بىزلەر،
داغدۇغىلىق باشلىنىۋەتتۇق توي.

ئۇلۇغ ئىشلاردىن ئىلھاملانغاچقا،
ئەۋج ئالدى بىزدە يېڭىچە بىر ئوي.

چىن قەلبىمىزدىن بىزنىڭ ۋەدىمىز:
پارتىيە يولىدا ئالغا باسىمىز.
بەشيىللىقلارنى ئاشۇرۇپ ئىشلەپ،
سوتسىيالىستىك ۋەتەن قۇرىمىز.

1956 ـ يىل 6 ـ ئاي، باي.

تومۇر يورغا

ــ شىنجياڭغا تومۇريول كەلگەنلىگىگە بېغىشلايمەن.

خۇش خەۋەرگە قۇلاق سېلىڭ شىنجياڭ ئېلى،
ئەمدى بىزدە يورغىلايدۇ تومۇر يورغا.
دەريا ـ چولنى كېسىپ ئۆتۈپ توسالغۇسىز،
تاغ يولۇقسا باغرىنى تېشەر پولات بۇرغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

بۇرغام ئۇچۇن يول باشلايدۇ تومۇريولــچى،
ئىشلىشىدۇ بولۇش ئۇچۇن ئىلغار ــ سولچى.
بارلىقىنى پارتىيىگە بېغىشلايدۇ،
يەنچىپ تاشلار توسقۇنــلانى ئۇلۇغ رولچى.

يېتىپ كەلسە تومۇر يورغام تاقۇر ـ تۇقۇر،
كېچە ـ كۈندۈز يۈرىۋېــرەر، ئەمەس سوقۇر.
قاتار ئۆيلەر تىزىلىپ ماڭسا پولات ئىزدا،
خەلقىم كورۇپ، تۆمەن مىڭلاپ رەخمەت ئوقۇر.

بۇندىن كېيىن پاراغەتتە يول يۈرــىمىز،
خۇددى ئۆيدە ئولتۇرغاندەك ئولتۇرىمىز.
ئۇنىڭ ئىچى كېچە ـ كۈندۈز ئوخشاش يورۇق،
ئوقۇپ، يېزىپ، خاتىرىنى تولدۇرــىمىز.

تومۇر يورغام يولغا چىقــسا قاتار ـ قاتار،
ھەر ۋاگۇندا راھەتلىنىپ كارۋان ياتار.
ئاتىلارنىڭ "يول ئازاۋى ــ گور ئازاۋى"
دىگەن سوزى ئەمدى تەھقىق يەرگە پاتار.

بىر بازارنى سورەپ بارار بىر پاراۋۇز،
دىلنى ئەسىر قىلغان ئوخــشاش بىر قارا كوز،

ئىستىقبالغا چىقىش ئۈچۈن سەپداشلىرىم،
ئەمگەكچىلەر نەغمىسىگە سازىڭنى تۈز.

پويىز دىمەك — ئۇززۇغى ئوت تومۇر كالا،
بۇززۇقلارنىڭ كوڭلى ئوخشاش ئەمەس ئالا.
تېلىقمايدۇ، چارچىمايدۇ، ئۇ ھىچقاچان،
توختىتالماس ھەرقانچە قار، يامغۇر، بالا.

ئەجەپ گۈزەل ياسالغان ئۆي — ۋاگون دىمەك،
جاھازلانغان ئۇ ئۆي ئىچرە ھەرنە كېرەك.
شەھەرنىكى ئۆيدىن ئايرىم تۇرار يېرى،
پەقەت ئۇنىڭ تېگىدە بار توت غەلدىرەك.

ئۇرۇمچىدە پىيالەگە چاينى قويساڭ،
داۋالغۇماس لەنجۇغىچە بېرىپ ئىچسەڭ.
شۇنداق راھەت، شۇنداق تىنچ ئۇنىڭ ئىچى،
يازدا سورۇن، قىشتا ئىسسىق، ئۇندا يۈرسەڭ.

بۇرۇن بىزلەر ھارۋا بىلەن يول يۈرەتتۇق،
ھەر مىنۇتتا گور ئازاۋىن مىڭ كورەتتۇق.
ئۇرۇمچىدىن لەنجۇغىچە سەپەر قىلساق،
ئاز دىگەندە ئۈچ ئايغىچە يول يۈرەتتۇق.

ماشىنىلار ئازاتلىقـتىن بويان كوپلەپ،
قىسقارتىشقان ئۇن كۆنلۈكـنى بىرگە دەسلەپ.
ئەمدى پويـىز يۈزنى بىرگە قىسقارتىدۇ،
بىشىك قاتماس ئۆزۈن-قىسقا يولنى ئەسلەپ.

"قانداق كەلدى؟......" بىلىش ئۈچۈن قىلساڭ ھەۋەس،
پارتىيىنى يادىڭغا ئال! كۇپايە، بەس.
"كومپارتىيە تىرىككە جان، نامىسىزغا نام
ئاتا قىلدى" دىگەن ناخشا بىكار ئەمەس.

پويىز دىمەك — نىم شىھىتنىڭ گۈلئۈزارى،
يۈرىگىنىڭ چوڭقۇرىدىن سۆيەر يارى.
قەدىردانىم كومپارتىيە ئېلىپ كەلـگەن،
مەڭگۈ سولماس ئېلىمىزنىڭ بۇ باھارى......

1959 - يىل ئىيۇل، باي.

ئايدىڭ كېچە

ئايدىڭ كېچە، ئۇچۇق يەرنىڭ قارا-ئېقى،
پاختىزارلىق ئىدى يولنىڭ ئىككى يېقى.

بۇ يول بىلەن مېڭىش ئۈچۈن مەجبۇر قىلغان،
بىرتوپ قىزنىڭ شوق-شوق ئېيتقان ناخشا-خۇلقى.

مېنىڭ ھەيران بولغىنىمدىن مەززە قىلىپ،
كۈلۈمسىرەپ ئاتتى بىرسى چىلان قېقى.

خۇددى شۇ تاپ يۈرىگىمگە چۈشتى بىر ئوت،
چۈنكى، ئاشۇ چىلان بولدى ئىشقى ئوقى.

كۈلگەن ئىدى ئۇ قىز شۇ چاغ تۈن كېچىدە،
قاراڭغۇنى يېڭىپ كەتتى يورۇقلىقى.

بۇنداق قىزنى بۇرۇن ئايىغا ئوخشىتاتتىم،
يەتمەيدىكەن ئاڭا ئاينىڭ نۇرلۇقلىقى.

كېچىر سۆيگۈم، ئەمدى ئايغا ئوخشاتمايمەن،
تەڭ كېلەلمەس ساڭا ئاينىڭ بارى-يوقى.

سىزىشىسمۇ قانچە ماھىر — ئۇستا رەسسام،
ئۈستۈن تۇرار سۆيگۈنۈمنىڭ زىبا تۇرقى.

قاتار-قاتار ئاسقان نۇرلۇق مىدالىدىن،
كورۇندۇ تالايلاردىن ئارتۇقلىقى.

ئەمگەكچى دەپ نامى باردۇر ئۇنىڭ بىلسەڭ،
ئەينە شۇدۇر مېنى تارتقان ئۇلۇغلىقى.

ئۇلگە بولغاچ ئەمگەك سۆيەر قىز-يىگىتكە،
ئەل ئىچىدە شۇنچە كۈچلۈك تونۇشلىقى.

نىم شېھىتنى قېرىنداندا ئاشىق قىلغان،
گىرىپ كوينەك كىيگەن قىزنىڭ ئىشچانلىقى.

1961-يىل ئىيۇن، باي.

تارىم قىزى

— ئاقسۇ دېخانچىلىق 1 - دىۋىزىيە تارىم 2 - باش مەيدانىنىڭ ئەمگەك نەمۇنىچىسى شاۋ لەيپوغا بېغىشلايمەن.

ئەقلىمنى ئېلىپ قالدى بىر ماھى[1] پەرى - پەيكەر[2]،
گۈل يۈزلۈك، قارا كوزلۇك، چاچى بېشىدا چەمبەر.

چاچىنى ئەگەر يايسا كۈندۈز - كېچىگە تەبدىل[3]،
رۇخسارىنى كورسەتسە كۈنىنمۇ بىكار ئەيلەر.

كوز تاشلىسا زۇلمەتكە شەكسىز ئۇ، مۇنەۋۋەردۇر،
مەستانە يۈرەكلەرگە كىرىپكىلىرىدۇر خەنجەر.

---

① ماھى — ماھ — ئاي.
② پەرى - پەيكەر — پەرىدەك.
③ تەبدىل — ئۆزگىرىدۇ.

غۇنچە لىۋى تەۋرەنسە بىر ئىشقا تەبەسسۇمدىن،
گۈل بىرلەن تولۇپ دۇنيا ھىدىنى چاچار ئەنبەر①.

ئۇنچە چىشىنى كورسەڭ مەرۋايىت تىزىلغاندەك،
ئاقلىقتا ئاتالغانغا خىجىللىقتا قار تەرلەر.

نىمىشقا؟ دىبان بۇدرە چاچىغا سوئال قويسا،
ھەر ھالقا كەمەندىدە② دىللارنى شىكار ئەيلەر.

لالە شېخىدەك نازۇك بويىنى كورەر بولسا،
ئىنسانمۇ، پەرىزاتمۇ، ھورلەرمۇ بولۇر يەكسەر③.

كوز تاشلىسا كوكسىگە، مەستانە بولۇر خىزرى،
مەيخانە گادايىدەك جانىنى نىسار④ ئەيلەر.

گۈللەر توكۇلۇر كۈلسە، بۇلبۇلمۇ قالار ھەيران،
قىممەتتە ئەگەر بىلسەڭ ھەر بىر سوزى بىر گوھەر.

---

① ئەنبەر — بىر خىل خۇش بۇي گىيا.
② كەمەندىدە — سالغۇ، سالما — سىرتماق.
③ يەكسەر — باراۋەر، ھۇشسىز.
④ نىسار — بېرىش، بېغىشلاش.

قولىنى قىمىرلاتسا، جانلارغا هايات بەخشى،
هەر بىر قەدەم ئىزىدىن ۋەيرانىمۇ هەم گۈللەر.

سۇ تامچىسى كورمەي تەشنا ياتقان چوللۈكتە،
زىبانىڭ تۇپەيلىدىن تولدى ئوستەڭدىن كوللەر.

ئومرىدە زىرائەتنى كوزى كورمىگەن قۇملۇق،
سەنەمنىڭ قولى بىرلەن بوستان بولدى هەم چوللەر.

كوزۇم چۈشتى زىبانىڭ هوسنىگە ئىپتىزلىقتا،
سۇرەتتە ئوماق بىر قىز ئەمگەكتە باهادىر ئەر.

نامىنى دىدى سورىسام:
ــ تارىم قىزى شاۋ لەيپۇ،
هەر بىر هەركەت سوزىدە ئوزىنى تۇتار كەمتەر.

باشقۇرغان قوناق ئورنى ئەككى يۈزدە يەتمىش مۇ،
مىڭ جىڭدىن هوسۇلغا دەپ، مولچەرلەپتۇ ئون مۇ يەر.

تىرىغان قوناق هازىر بىر مىتىردىن ئىگىزرەك،
سىڭدۇرگەچكە ئەمگەكنى بايراقدار ئىكەن دىلبەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھەممىگە بىرىپ ئىلھام، كوممۇنىستىك پارتىيە،
يېتىشتۇردى كوپلىگەن سەن كەبى قىزىل ئەسكەر.

شوھرىتىڭنى ئەتراپقا تارقىتىشقا ۋەدەم بار،
ئىلغارلىق تەرىپىڭنى ئۇگەنسۇن ئوغول - قىزلەر.

قۇرۇق قول كېلىپ قالغاچ، نىم شىھەت خىجالەتتە،
تەرىپىڭگە تەڭ كەلمەس، يازسامۇ نەچچە دەپتەر.

1960 - يىل ئىيۇل، تارىم

كورگەزمىدىن خاتىرە

— ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ 1960 - يىلدىكى مەھسۇلات
نەمۇنىلىرىدىن كورستىلگەن كورگەزمە خاتىرىسىدىن.

مەن بىرىپ كوردۇم ئۇرۇمچى شەھرىدە كورگەزمىنى،
يۇزدە بىر تەسرى ھەققىدە يازاي بۇ نەزمىنى.

گەر ھەۋەس قىلساڭ كورۈشنى ئورنىدۇر سايۋاغ رايون،
مۇمكىن ئەمەس كوز بىلەن كورگەندە سۇنماسقا بويۇن.

ئۇچ يۇرۇشلۇك بۇ بىنا ئالدى شەرققە باقىدۇ،
كورگىلى ھەر كۇندە، ئادەملەر دېڭىزدەك ئاقىدۇ.

بىر كورەي دەپ، مەنمۇ باردىم ئەل قاتارى سەپ بولۇپ،
كورمىسەم ھەسرەتتە قالماقچى ئىكەنمەن دەرت بولۇپ.

ئالدىدا دەرۋازا ئورنىدا قاتارى توت مۇنا،
ئۇندىن ئوتسەڭ گۇمبىزى ئالتۇن سېرىق ئالى بىنا.

ھەر ئۇتۇق ئىجادىيەتلەر بولسا ئۇن يىلدىن بۇيان،
ئوز رېتى بىرلەن بولۇملەرگە ھەم تىزىپ قىپتۇ ئايان.

ھەر بولۇمگە كىرسە بار بىردىن پەرىزات قىزلىرى،
ئوزى گۇلدۇر، سوزى بۇلبۇل، خۇددى ئاتەش كوزلىرى.

كورسىتىپ تونۇشتۇرار ھەر نەرسىنى باشتىن-ئاياق،
چارچىماستىن سوزلىگەي قولىدا كورسەتكۈچ تاياق.

تىلى سوزدە، قولى ئىشتا، كوزى ئەلدە، تېز قەدەم،
تاكى سائەت توشمىغۇنچە بىر مىنۇت ئالمايدۇ دەم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سورىساڭمۇ ئۇن قېتىم زېرىكمەي بېرەر جاۋاپ،
تا قانائەت قىلمىغۇنچە ھەرگىز تۇرمايدۇ قاراپ.

خىمىيە بولۇمىگە كىرسەڭ بار ئاجايىپ كەشپىيات،
ئوقۇماي ئۆتكەن كونۇڭگە ئېيتسەن مىڭ پەندىيات.

ئېتىۋارسىز تۇرلۇك تاشتىن چىقىرىپتۇ تۇرلى ماي،
تەجرىبە قىپتۇ ياغاچ، چوپ، تاشكومۇرنى تاشلىماي.

ئويلىنىپ: "ئىسىل تاۋار ئىشلەپ چىقىشقا نى كېرەك؟......"
چىقىرىپتۇ نەچچە خىل ئاددى ياغاچلاردىن يىپەك.

ئايرىماق قاتتىق ياغاچلاردىن بۇ كەبى مەشۇتنى① تەس،
ماھىيەتتە ئىككى مەشۇت مەنبەئى بىر خىل ئەمەس......

ئايرىغان بىلىم بىلەن تېخنىك، سانائەت قوشۇنى،
يار - يولەك بولغان ئۇچۇندۇر پارتىيە باش لۇشىيەنى.

يىپ ياساپتۇ پىللە ئوخشاش تاش كەبى ئەينەكنى ھەم،
توقۇغان رەختتىن كىيىم، كىيسۇن ئۇچۇن زىبا سەنەم.

---

① مەشۇت — يىپەك.

تاشقا ئوخشاش تۇرسا ئەينەك پارچە قاتتىق پاقراپ،
كوزى بىرلەن كورمىگەن ئاسان قىلالماس ئىپتراپ.

نۇرىنى چاچقان ئۇچۇنمۇ پارتىيە باش لوشيەنى،
كۇنمۇ - كۇن ئاشتى زىيادە دىلىمىزنىڭ روشنى.

كورستىڭ جانىم بۇ ئىشنى ئىشلىگەن كىم؟ قايسى قول؟
تاشۇ - تۇپراقتىن ئىپچىلدۇرغان پۇراقلىق ياخشى گۇل!......

*   *   *

ئىشچى يولداشلار ياساپتۇ بىر ئاجايىپ يىڭى ئىش،
بىر قىلىپتا بىر قېتىمدا چىقىرىپتۇ ئون يەتتە خىش.

دەۋردىمىزدە بۇ ئاجايىپ كەشپىياتتۇر يىڭىلىق،
بىزلەردە بولغان ئەمەس بۇندىن بۇرۇن بۇنداق قىلىق.

باسسا بىرسىنى چۇشەر ئون يەتتە خىش يەرگە بىراق،
تىگىدە توت چاقى بار مەيدانغا لاي بولماس يىراق.

قايسى ئىشچى ئويلىغان ھەم ئىشلىگەن ئىجادىيەت،
سوتسىيالىزىم قۇرۇش دەۋرىدە پاك ۋىجدان نىيەت.

پەھمى بىرلەن بىر قېتىم ئون يەتتىنى قويغان خىشچىنىڭ،
"بارىكاللا!......" ئەيرىتىگە ئاق كوڭۇللۇك ئىشچىنىڭ.

www.uyghurkitap.com

قىلمىغان بۇنداق ھۇنەرنى قۇدرىتى پەرۋەردىگار،
بەلكى تاپتى ئەقلى بىرلەن ئىشچى نامىلىق بىر نىگار.

* * *

يەنە بىر بولۇم خەۋەر بەرگەي ھاۋا رايىغا خاس،
ئەملىيەتتە كورۇلدى ئالدىن ئېيتقان سوزى راس.

بەرگەن ئاخباراتى ئۇن كۈنلۈك ھاۋادىن ئىلگىرى،
توغرا بوپ چىققان ئۈچۈن ھىچكىمنى قىلماس دىلگىرى.

بۇنى قانداق بىلگىنىنى زوققا تولغان بىر يىگىت،
بىزگە سوزلەپ بەردى ئېنىق كورسىتىپ ھەر بىر چىكىت.

ئېيتىپ باقچۇ؟ ئەي يىگىت، سەن نىمە؟ ئىنسانمۇ سەن؟!......
ياكى غايىپنى بىلۇچى "خىزىر"مۇ سەن؟ "شەيتان"مۇ سەن؟

شۇنچە قابىل كىم سېنى دانا قىلىپ ئوستۇردى؟ ئېيت!
قايسى گۈلزارلىق ئىچىدىن ئەيلىدىڭ بۇ پەننى سەيت①.

ئاسماندىن بولسا ياغماقچى ئىكىنزارغا تولا②،
قايسى چاغدا نەگە ھەم بايقار ئىكەن ئالدىنالا.

① سەيت — ئولجا، غەنىمەت، بۇ يەردە ئىگەللەش مەنىسىدە.
② تولا — مولدۇر.

بۇ بالانىڭ دەپنىگە① تەييار ئىكەن ھەرنە كېرەك،
خىمىيىۋى تۇرلۇك دورا بىلەن توپ-زەمبىرەك.

جەڭگە ئوخشاش توپ ئېتىپ تارمار قىلىشقا تولىنى،
دورا بىلەن ئىسسىتىپ چۈشمەكچى بولغان يولىنى.

بۇ ياۋۇزنى پايدىلىق يامغۇرغا ئۆزگەرتەر ئىكەن،
ياكى ئۇششاق قار قىلىپ كوكتە توزۇتار ئىكەن.

كىم بۇنىڭدەك ئىشنى ئادەملەر قىلار دەپ ئويلىغان،
ئەكسىچە "تەقدىر" بۇنىڭغا چارە يوق، دەپ كۆيلىغان.

* * *

ئەمدى قاتناش بولۇمىگە بىز قەدەم قويدۇق يۈرۈپ،
خاتىرەمگە ئازغىنا ئالغاننى ئېيتاي مەن كورۇپ.

رەسمىي پويىزدەك ياساپتۇ ئۇششاق-ئۇششاق كوپ ۋاگون،
بىرىنى بىرسىگە چېتىپ يولغا تىزىپ بەرگەن ئورۇن.

ماڭغۇزۇپتۇ بۇ پويىزنى گاڭ-پولاتتىن يول ياساپ،
توك ئاڭا قۇۋۋەت بېرەر، پاراۋۇزغا ئوخشاش بىھساپ.

مېڭىشى ھەم توختىشى، ئىككىنچى يولغا چىقىشى،
ھەمدە ئاۋازى پەقەت پويىز ئۇزىدۇر ئېقىشى.

---

① دەپنى — يوقاتماق، ئۆزگەرتمەك، مۇداپىە قىلماق.

بىرلا ئوخشاشماس يېرى: چۈشمەس بۈنىڭغا كارۋان.
باشقىسى ئوخشاش، پۈتۈن يۈزلۈك تۇسالماس تاغ ـ داۋان.

قانچىلىك تەرىپلىسەم پۈتمەس ئۈنىڭ تەسۋىرى كوپ،
ئەي قەلەم ۋاق بەكمۇ زىق، بەس ئىلگىرى ماڭغانمۇ خوپ.

قانمىغانلار بولسا ئەمدى كوز بىلەن كورسۈن كېلىپ،
شۈندا ئىلھام ئالغۇسى قەلبى بۈنى كورۈپ بىلىپ.

يەنە ئىشلەپتۇ ئاجايىپ نەچچە خىل ئايرۇپىلان،
شۇ بەشىيللىقلار ئاياغىدا ئۇچۇرماققا پىلان.

چوڭ بىردە ئولتۇرارمىش يۈزدىن ئارتۇق كارۋان،
ھەم يىگىرمە تونىنا يۈك بىلەن ئۇچارمىش بىگۇمان.

بۇ قۇرۇق پىلان ئەمەس، ھازىر بىپىجىك، شاڭخەيدە بار،
ئۈزۈن ئوتمەي يۈرتىمىز ـ شىنجياڭغا كەلتۈرگەي قارار.

بىشىنىڭ ئىككى يېنىدا توت ماتۇر ھەركەت قىلار،
شۈنچە كوپ ئادەم ۋە يۈكنى كوتىرىشكە كۈچ قىلار.

*
* *

ئەمدى كەلدۈق ئارىلاپ دىخانچىلىق قىر بېشىغا،
قىرنى بويلاپ ئىختىيارسىز بەلكى بۇغداي قېشىغا.

توختىپتۇ نەچچە تۈپ بۇغداينى يىلتىز [illegible] يولتۇپ
شاتلىنىپ كەتتىم كورۇپ قەلبىمدە ئىلھام [illegible] تولۇپ.

ئوسۇپتۇ بىر تۈپتە بۇغداي، ئىككى بۇز [illegible] شىخى،
ھەممىسى ئوخشاش ئوسۇپتۇ، بېشىمۇ [illegible]اش تېخى.

بۇنى شاھياردىن ئەكەلگەننى بىزىپتۇ [illegible]غا،
يەتمىسۇن ھەرگىز ئەلەم بۇنداق د[illegible]ك جېنىغا.

شاھيار د[illegible]قا

قانداق ئوستۇردۇڭ بۇنى، كور[illegible] شاھيار دېھقىنى،
چىقتى مەيدانغا سېنىڭ بىر [illegible] تىلىقىنىڭ [illegible]خىنى.

ساڭا بۇ ئىلھام قەيەردىن كەل[illegible] ئەي د[illegible]ان بېشى،
ئىشلىگەندۇر ئومىلىشىپ، پىر[illegible] تۇرۇپ قېرى-يېشى.

بەلكى بولغاندۇر ساۋاقا[illegible] پارتىيىنىڭ ھەر بىر سوزى،
شۇڭا، كورگەندۇر بۇ [illegible] بىر ئاقلارغى كوزى.

قىغ ـ ئوغۇتنى نەچچە قات قۇيغاندۇ يەرگە چىڭ تۇرۇپ.
بەلكى چوڭقۇر ھەيدىگەندۇر نەچچە قېتىم ئوكتۇرۇپ.

قويمىغاندۇ ياۋا ئوتنى ئارىسىدا ئارىلاپ،
ئويلىغاندۇ قويمىسام دەپ، ۋەدىمىزنى قارىلاپ.

كۆننى تۇنگە ئۇلىغاندۇر راس قىزىپ كەتكەندە ئىش،
بەلكى مەلۇم بولمىغاندۇ ئىش بىلەن بولغاندا قىش.

بەلكى بۇندىن باشقا باردۇر نەچچە تۇرلۇك چارىسى،
يېنىدا تەڭ ئىشلىگەندۇر يۇرىگى سەكپارىسى[1].

قۇلىغىدا ساقلىغاندۇ پارتىيە ئاۋازىنى،
بەلكى ئەسكە ئالمىغاندۇ، نازىنىنلەر نازىنى.

شۇ بىلەن كەلگەندۇ قولغا بۇ نەتىجە ـ بۇ ئوتۇق،
چىدىيالماي قالدى قالاق، ھورۇن بىلەن تەرى تۇتۇق.

سان ـ ساناقسىز چارە باردۇر باشقا ھەم مەن بىلمىگەن،
چۇنكى يەر تېرىش ئىشىغا قوللۇرۇم ئىگىلمىگەن.

بەلكى قىلغاندۇر سىياسەتنى قوماندان ھەر زامان،
شۇڭا، زايا بولمىغاندۇر دانە ئاش ياكى سامان.

[1] يۇرىگى سەكپارىسى ـ يۇرىگىنىڭ پارچىسى.

ئىشلە شاھىيار دىخىنى ناملق ئىغىزدىن چۈشمىسۇن،
بەلكى بۇ سوتسىيالىزىمدا داڭقلىق ھامان ئورلىسۇن.

بولما مەغرۇر، بەلكى سەكرەپ ئالغا ئاتلا! ھەم يانا.
بەلكى قىلماقتىن قانائەت ئەيلىگىن دائىم پانا.

بەلكى ئېھتىمالىم كىشى كورمىگەن بولسا كېرەك،
بەلكى شاھىيار دىخىنىغا مۇنتەزىر تۇرسا كېرەك.

قايسى تەردى، تەربىيىلەپ ھەم ئۇنى ئوستۇردى كىم؟
قولىغا سۇيەي دىسەم، جايى بار، يوقتۇر ئىسىم.

بۇ زىمىندا بۇنداق ئۇستۇنلۇكنى ھىچ ئەر كورمىگەن،
ئەر ئەمەس، دۇنيا بولۇپ بەلكى تېخى يەر كورمىگەن.

سوتسىيالىستىك ئەلدە بەلكىم بۇنداق ئىشلار بار چىقار،
قولى گۇلدەك مەن سۇيۇشنى ئارزۇ قىلغان يار چىقار.

ئەي شاھىيار دىخىنى قىلغان ئىشىڭغا ئاپىرىن!......
ئەر ـ ئايالۇ، چوك ـ كىچىك، قېرى ـ يېشىڭغا ئاپىرىن!......

ئىشنى ئەپلەپ، ئالغا سەكرەپ ماڭغىنىڭغا ئاپىرىن!......
سوتسىيالىزىمغا تېز يۇگۇرگەن ھەم ئىزىڭغا ئاپىرىن!......

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سېنى ئۇستۇرگەن يېرىڭگە، ھەممىتىڭگە ئاپىرىن!......
ئاق سۈت ئېمىتكەن ئاناڭغا، مېھنىتىڭگە ئاپىرىن!......

كونىلىقنى تاشلىغان پاك ئىدىيەڭگە ئاپىرىن!......
كوممۇنىستلاردىن ئۆگەنگەن تەربىيەڭگە ئاپىرىن!......

پارتىيىنى ئەگىشىپ ماڭغان يولۇڭغا ئاپىرىن!......
تىرىشىپ ئىشلەپ، گۈل ئۈندۈرگەن قولۇڭغا ئاپىرىن!......

ئىككى يۈز ئاتمىش شېخى بار بۇغدىيىڭغا ئاپىرىن!......
ئارقىدا قويماي ئېلىپ ماڭغان خۇيۇڭغا ئاپىرىن!......

ئىشلىنىڭ ئالدىنى ئويلاپ قىلغان ئويۇڭغا ئاپىرىن!......
يازدا ئىشلەپ، كۈزدە شات قىلغان تويۇڭغا ئاپىرىن!......

ئاپىرىن! ھەم ئاپىرىن!......يۈز ئاپىرىن!......مىڭ
ئاپىرىن!......
بارىكاللا عەيرىتىڭگە نىم شېھىتتىن ئاپىرىن!......

* * *

ئارزۇيۇم بىر بېرىپ كورسەم ئىكەن ئەي پاختىكار،
ئۇستۇرۇپسەن بىر كېۋەزنى ئۈچ يۈز ئۇتتۇز عوزا بار.

نازىنىن كۆلگەنگە ئوخشاش ئېچىلىپتۇ ھەممىسى،
قالدى ئالدىدا ئۇياتتا ھور قىز گۈلدەستىسى.

بويى ئادەمدىن ئىگىزدۇر بۇ كېۋەزنىڭ تەپچىسى،
قانچە تەرىپلەر ئىدى گەر كورسە تۇرپان گەپچىسى①.

شاخ ئۇچىدا پاختا ئاق ئالتۇنغا ئوخشاش بەرق ئۇرار،
غۇنچە بويىلۇقلار كېلىپ تېرىشكە هازىر نەق تۇرار.

پاختا بىلەن قامدىلۇر جەمىيتىمدە ئېهتىياج،
بەرگۇسى چەكسىز سانائەت ئىشلىرىغىمۇ راۋاج.

ئەل كىيىم كىيمەككە مۇهتاج، پاختىغا بىئىختىيار،
هەر كىشىنىڭ بېشىدىن-ئايىغىغىچە ئالغاي قارار.

پاختىدىندۇر هور كەبى نازۇك بەدەنلەر زىننىتى،
كېچە هەم كۈندۈزدە ئايرىلماس ئۇلارنىڭ ئىلپىتى.

پاختىدىندۇر قىز-يىگىتنىڭ رەڭمۇ-رەڭ كوينەكلىرى،
لالە بىرلەن غۇنچە ياڭلىغ خىلمۇ-خىل چەژمەكلىرى.

پاختا بولغاندا، ئويۇڭ ۋەيرانە بولسا، گۈل بولۇر،
گۈلشەن ئەتراپىتا ئوغۇل-قىز باغدىكى بۇلبۇل بولۇر.

① گەپچىسى — بۇ يەردە تۇرپانلىق لەتىپچى موللا زەيدىن كوزدە تۇتۇلىدۇ.

پاختا بىرلەن قامدىلۇر ئۇيىنىڭ پۈتۈن ھاجەتلىرى،
كورپە ـ يوتقان، لۆڭگە ـ ياغلىقلار كەبى ئادەتلىرى،

پاختا بولغاچ غاقىراپ يۈرمەكتىدۇر فابرىكىلار،
ئەل ئۈمىدىگە مۇۋاپىق ئىشلىشەر تىخنىكىلار.

نىم شىپھىت كوردى ئۈرۈمچى شەھرىدە كورگەزمىنى،
يۈزدە بىر تەسىرى ھەققىدە يازدى بۇ ئاز نەزمىنى.

1961 ـ يىل 10 ـ ئوكتەبىر، ئۈرۈمچى.

كورگۈم كېلۇر

كورگۈم كېلۇر، كورگۈم كېلۇر، كورگۈم كېلۇر،
پايىتەختىم بېيجىڭ، سېنى كورگۈم كېلۇر.
مېھرى ئىسسىق شەھەر، سېنى كورگۈم كېلۇر،
تيەنئەنمېندەك مەيدانىڭنى كورگۈم كېلۇر.

سېنى كورسە سېراپ① بولۇر تەشنا دىللار،
بەختى كۆلۈپ ياشناپ كېتەر سولغان گۈللار،
ئالى ئەخلاق، خۇش پەزىلەت قىز-ئوغۇللار،
جان-دىل بىلەن جانان، سېنى كورگۈم كېلۇر.

يادىمدا بار سېنى كورگەن بەختلىك كۈنۈم،
مېهمان سۇپەت خۇەيرېنتاڭدا ئولتۇرغۇنۇم.
خىيال قىلسام كىرپىك قاقماي ئوتەر تۈنۈم،
ئۇلۇغ داهى سېنى قايتا كورگۈم كېلۇر.

قوينىڭدادۇر دولىتىمنىڭ قارارگاهى،
مۇقەددەس يەر، ئېزىلگەنلەر پاناگاهى،
بۇيۇك داهى ماۋزېدۇڭنىڭ ئارامگاهى،
غالىپ شەهەر، مەركەز، سېنى كورگۈم كېلۇر.

ئەجەپ گۈزەل چەنمېن داجيې بازارلىرى،
ۋاڭفۇجىن هەم بەيخۇادالۇ تاۋارلىرى،
شىسەندىكى خانلار ياتقان "مازار"لىرى،
هاجەت راۋا شىدەن، سېنى كورگۈم كېلۇر.

سەندە قاينار خەلق بەختىنىڭ بۇلاقلىرى،
دىل سۇ ئىچەر ئاڭلىغاندا قۇلاقلىرى،

① سېراپ — كەڭرى. بۇ يەردە قېنىش دىگەن مەنىدە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بېيخەيدىكى ئۈزۈپ يۈرگەن قولۋاقلىرى،
زادى كەتمەس كوز ئالدىمدىن، كورگوم كېلۇر.

ياشناپ كۆلەر دائىم ئۇنىڭ گۈلباھارى،
ئۈزۈن يىللىق گۈزەل سەنئەت يادىكارى،
ئوتتۇرىسىدا مەغرۇر تۇرار ئاق مۇنارى،
قەلبىم ئەسىر بولغان جايىنى كورگوم كېلۇر.

دۇڭئەنشىچاڭ، رېنمىن شىچاڭ ئەجەپ بازار،
ئوتمۇشتە خەلق بۇ جايلاردىن بولغان بىزار،
ئەمما، ھازىر كىشىگە يوق قىلچە ئازار،
مېھرىۋانىم قۇچاغىڭنى كورگوم كېلۇر.

ئەگەر بارساڭ لۇگۇچياۋدىن ئوتكەن ھامان،
بېيجىڭنىڭ خۇش پۇراغى بولۇر ئايان،
تۇگەتكىلى بولماس قىلسام بىر-بىر بايان،
قەۋەت-قەۋەت بىنالارنى كورگوم كېلۇر.

سەككىز قەۋەت، ئون قەۋەتتىن ئىمارىتى،
ئىسپاتىدۇر خەلقىمىزنىڭ جاسارىتى،
تامام بولماس يىللاردىمۇ زىيارىتى.
ئىسىل ھايات بولاغىڭنى كورگوم كېلۇر.

بارساڭ دۆڭنەن شىچاڭ، پويىز ۋوگزالىغا،
كوزۈڭ چۈشەر مەغرۇر ئىگىز ئاشىيانىغا①.
ئالغا يۈرسەڭ يادىكارلىق ئاستانىغا،
ھەممىسىنى بىر-بىر كىرىپ كورگۈم كېلۇر.

مانا بۇ جاي تيەنئەنمېندۇر، بۈيۈك مەيدان،
مىليون-مىليون ئەر-ئاياللار بولۇر خەندان،
چىن كوڭۈلدىن سۆيەر ئۇنى ھەر بىر ۋىجدان،
جانغا ئارام تيەنئەنمېننى كورگۈم كېلۇر.

ئەي پايتەخت، نىم شېھىدىڭ پىدايىدۇر.
تاغدەك مەغرۇر كورۇنۇشتە گادايىدۇر.
ئېپتار سوزى ساڭا مەدھى-سانايىدۇر②،
مۇقەددەس جاي، ھەر دەم سېنى كورگۈم كېلۇر.

1962-يىل ئىيۇل، باي.

① ئاشىبانە — قەۋەت ئوي.
② سانا — تەرىپلەش، ئۇلۇغلاش.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بىر نومۇر

(ئېيتىشىش)

يىگىت: — ئوت چاقنىدى كوزۇمدىن باقسام جامالىڭىزغا،
قەلبىمنى پارە ئەيلەي قىلغان سالامىڭىزغا.
قىلسام پىدا جېنىمنى ماڭلايدا خالىڭىزغا،
جان تەندە مۇنتەزىز مەن سىزنىڭ جاۋاۋىڭىزغا.

قىز: — ئوتنى يېقىپ يۈرەككە، ئەي بىۋاپا، نىمە دەيسىز؟
ئىشقىڭىزدا كويگۈنۈمدىن زەررىمۇ غەم يىمەيسىز!
ئوتقا سېلىپ جېنىمنى، ھالىڭ نىچۇك دىمەيسىز!
ئارتۇق چىداش بېرەلمەي، كەلدىم جانابىڭىزغا.

يىگىت: — ئەيىپ ئەيلىمەڭ جانانىم، مەنمۇ سىرىمنى ئېيتاي،
قاچانغىچە مۇھەببەت دەردىنى يەككە تارتاي،

بەگۋاشلىغىمنى تاشلاپ، ئەمدى ئۈزەمگە قايتاي،
تەشنا لىۋىمنى سۈرتەي دەرمان پىيالىڭىزغا.

قىز: — كەلسە باھار، قىزىلگۈل چاچقاي پۈراقلىرىنى،
بۈلبۈلمۇ زەۋقى بىرلەن باشلار قوشاقلىرىنى،
كاككۈكمۇ زەينىۋىدىن تارتقان پىراقلىرىنى،
ھالىمنى پەم ئېتەرسىز، كەلسەم خىيالىڭىزغا.

يىگىت: — شەرەت بىلەن ئېتىزدا قىلغان ئىدىمغۇ ۋەدە،
قالدۇرماستىن ھوسۇلنى، يىغىشقا بىر داننى يەردە.
چىققاندا ھوددىسىدىن، سىز قالدىڭىز قەيەردە.
توپ - توغرا نەق كېلۇرمەن ھەر بىر مىسالىڭىزغا.

قىز: — راست دىدىڭىز خۇماكوز، ئەسلەپ ئېتىز ئىشىنى،
تۈنلەردە باغلىدىم باغ، كۈندۈز تېرىپ بېشىنى،
قىلغان مۇسابىقىدە ئۇتكۈزمىدىم كىشىنى،
كەشتە تىكىشكە تەييار ئەمدى رومالىڭىزغا.

يىگىت: — زامانىمىز بەختىيار، سىزنى قىلدىم ئىختىيار،
قىز: — مەنمۇ قىلدىم ئىختىيار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يىگىت: ــ تولۇپ تاشقان مۇھەببەت بىرلا سىزگە ئىنتىزار،
قىز: ــ مەنمۇ سىزگە ئىنتىزار.
يىگىت: ــ شەرتمۇ تولۇپ يېتىشتى، قىلىپ ھەممە ئېتىۋار،
باغۇەن ئۆزاتسۇن قولنى ئالما ـ ئانارىڭىزغا.
قىز: ــ بۇلبۇل ئۇقۇر تەشەككۈر يېڭى باھارىڭىزغا.

1962 ـ يىل ئىيۇل، باي.

ھورۇن بىلەن رەنا

(ئېيتىشىش)

ھورۇن: ــ ماڭا بىر بېقىڭ دىلدار،
ئىشقىڭىزدا مەن بىدار،
سىزگە يوق بۇ ئالەمدە،
ماڭا ئوخشاش خېرىدار.

رەنا: ــ نىمە دىدىڭىز يولداش؟
قەستىڭىز ئادەم ئالداش!
بىھۇدە قاتۇرماڭ باش،
ئويىڭىزدە بار خۇشتار،

هورۇن: — ئۇ مېنى كۈتەلـمەيدۇ،
نەزىرىمدىن ئۆتەلـمەيدۇ،
ئۇلپەتلىك قـىلالمايدۇ،
كوڭلۇم باشقىنى تارتار.

رەنا: — بىرنى دىـدىڭىز تەپكەك،
بىرنى دىدىـڭىز مۆڭگەك،
سۆيمەيسىز تېخى ئەمگەك،
ۋاقتىڭىز ئۆتەر بىكار.

هورۇن: — مەي قەدرىنى بىلـمەيدۇ،
مەيخانىغا كىـرمەيدۇ،
كوڭلۇم ئۇنى سۆيمەيدۇ،
بولدۇم شۇڭا، بەك بىزار.

رەنا: — مەيگە مەن ئەمەس ئۇلپەت،
قىلسىڭىز ئاڭا كۈلپەت،
سوزىڭىز يۈرەكـكە دەرت،
بولسىڭىز كوڭۈل ئازار.

سەۋلىتى قۇرۇق نوچى،
بولمىڭىز بىكـار ئوۋچى،

دەۋرىگە بېقىڭ پوچى،
ئاياللارنى كورمەڭ خار.

1962 ـ يىل ئىيۇل، باي.

يېڭى شىنجياڭىم مېنىڭ

بەختى كۈلدى، گۈلگە تولدى، يېڭى شىنجياڭىم مېنىڭ،
خانلەر بولدى ئاۋات، يېڭى دەۋرانىم مېنىڭ،
"ئاھ.....پىراق" دەپ نالە قىلماس بولـدى جانانىم مېنىڭ.
بەخت ياراتقان بېغىم ئىچرە يېڭى مېھمانىم مېنىڭ.

ئەي بېغىم كوكسىڭگە داغ قويغان ئىدى شۇمقۇش بۇرۇن،
ئاق كوڭۈل ۋىجدانى پاك جانلار ئۇچۇن بەرمەي ئورۇن،
لالىلەر سۇسىز سولۇپ قالغان ئىدى، باغۇەن هورۇن،
پارتىيىدىن قانـدى سۇغا غۇنچە خەندانىم مېنىڭ.

يېڭى ئازات دەۋردە ئاچتى گۈل ـ گۈلۇستانىم چېچەك،
تاغۇ ـ چول بولـدى ئاۋات، باغۇ ـ بوستانىم چېچەك،

بەخت ئۈچۈن بولغان كۈرەشتە شېرى داستانىم چېچەك،
كوممۇنىزىمغا ئاتاپ سايرايدۇ ۋىجدانىم مېنىڭ.

گۈل بېغىمنى ياشنىتىشتا پارتىيىدۇر باغىبان،
تەرىپىڭنى داستان قىلىپ بارچە بۇلبۇل سايرىغان،
ئەركىن-ئازات بۇ ھاياتنىڭ قاغا-قۇزغۇن باغرى قان،
ئىپتىخارىم يېڭى جۇڭگو، يېڭى شىنجياڭىم مېنىڭ.

1962-يىل ئاۋغۇست، باي.

يۈرەك سوزى

گۈل ئۈزارىم باغ ئىچىدە سېنى مەن دائىم كورەي،
تۈرلى-تۈرلى نازى-نېمەتلەر ئارا دەۋران سۈرەي،
دىلغا ئارام بەخش ئەتكۈچى ساپ ھاۋادىن ئورگىلەي،
مەن بۈيۈك ئازات ۋەتەن پەرزەندى دەپ مەغرۇر كۈلەي.

ئەي ۋەتەن جانلارغا ئاسايىش شارائىت سەندە بار،
ئادەم-ئىنسان ئېتىۋارى، قەدرى-ھورمەت سەندە بار،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شۇڭلاشقا پاسىۋانمەن تاكى جانىم تەندە بار،
كىمكى قەدرىنى بىلمىسە تۇپراق ئارا دەسسەپ كومەي.

ھۆرمىتىڭ ئالەم ئارا مەشھۇر جانانىم ۋەتەن،
قەلبىم ئىچرە نۇر بېرىشتە ماھى تابانىم① ۋەتەن،
تەن ئارا جانىم، دىلىمدا نۇرى ئىمانىم ۋەتەن،
تۇپرىقىڭنى تۇتىيا ئورنىدا كوزۇمگە سۇرەي.

ئەي ۋەتەن دۇنياغا مەشھۇردۇر تەبىي بايلىقىڭ،
مولچىلىقتا مىسلى يوقتۇر چارۋىلارغا يايلىقىڭ،
تۇرلى مەدەن مەنبەئىدۇر تاغ، ئېدىر ھەم سايلىقىڭ،
ئىپتىخارىم سەن ۋەتەننى باشقا تاجىم دەپ بىلەي.

سەن بىلەندۇر ئابرويۇم، ئىززىتىم ھەم ھۆرمىتىم،
يەر يۈزىدە يوق مېنىڭ سېنىڭدىن ئارتۇق دولىتىم،
سەن بىلەن ئاشماقتا كۈندىن-كۈنگە شانۇ-شەۋكىتىم،
"مىسىر تەختىدىن كېچىپ كەنئان② گادايى"نى سۆيەي.

بىز ئىدۇق ئازاتلىقىڭدىن ئىلگىرى ئەجەپمۇ خار،
كېچە-كۈندۈز ئىشلىسەكمۇ تويمىغان، ئاش-نانغا زار،

① ماھى تابان — نۇرلۇق ئاي، تولۇن ئاي.

② كەنئان — جاي ئىسمى. بۇ يەردە گەپ، "مىسىرنىڭ شاھلىقىدىن كەنئاننىڭ گادايلىقى ياخشى" دىگەن ماقال ئۈستىدە بارىدۇ.

ئەمدى ھېچكىم كوڭلىدە يوق قايغۇدىن زەررە غۇبار،
ھەممە ئۇيدە ياغۇ-گوش، گۈرۈچ، ئۇن، ھو نېنى، سەي.

كوز قاراسىدەك نىگارىم، تاجۇ-تەختىم سەن ۋەتەن،
لالەزارىم، نامدارىم، ئېتىۋارىم سەن ۋەتەن،
تەندە جانىم ھەم مادارىم، سايىۋانىم سەن ۋەتەن،
قايسى ۋىجدان، قايسى نومۇس بىرلا سەندىن يۈز ئۇرەي.

ھەممە ھاجەتلەر راۋادۇر سەندە، ئەي، نۇرلۇق ۋەتەن،
ئەركىن-ئازات قۇچىغىڭدا تۇگىدى زورلۇق ۋەتەن،
ساتسا ھەركىم نومۇسىنى، بار ئاڭا خورلۇق ۋەتەن،
مەن نىدەپ "ئاسماندا غازنىڭ شورپىسىغا تەلمۈرەي".

ئۇرنىغان يۈرەكلىگە سەن سەنەمنىڭ قاشلىرى،
لەلى ياقۇتتىنمۇ ئارتۇق تاغلىرىڭنىڭ تاشلىرى،
سېنى ئاسراشقا پىدادۇر ھەممە مىللەت ياشلىرى،
كوز ئالايتقان دۈشمىنىڭنىڭ بېشىنى يەنچىپ ئېزەي.

سەندىكى ئاددى ھايات ئارتۇق فىرىدۇن① تەختىدىن،
بەلكى ئاددى كۈنلۈرۈم ھەم ئالى جەمشىت② بەختىدىن،

①② فەرىدون، جەمشىت — قەدىمى ئىران شاھلىرىنىڭ ئىسمى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بەلكى پارلاق كەلگۈمىز ئەۋزەل سۇلايمان① رەختىدىن،
يۇرىكىم سەندە تۇرۇپ، ياتقا قانداق تەلمۇرەي.

شەرقىي تەيۋەندىن يۇرۇپ، غەربىي جەنۇپ تاكى خوتەن،
يالۇجياڭدىن تاكى شىزاڭ قوشۇلۇپ، بىرگەۋدە — تەن.
كوكرىگىمنى يارسا گەر سوققان يۇرەك دەيدۇ: "ۋەتەن"
قەشقىرىمدە چىلگە يەپ، چاڭجياڭدا ئوينالاپ ئۈزەي.

گۈللىگەندە بىغىم ئىچرە قايغۇسىز، خوشال هايات،
سوتسىيالىزىم ئۇچۇن بولغاندا ھەركىمدە ساۋات،
كوردى جياڭ جيېشى چۇشىدە چوك قۇرۇقلۇقتا "ناۋات"،
كوزىن ئاچماي جويلۇدى، ئاغزىنى تامچىپ "ھەسسىنەي!"

"مەن چىقاي ئۇسسۇپ قۇرۇقلۇققا، بۇزۇپ خەلق بىرلىگىن،
ئاياق ئاستى ئەيلىسەم بىر يولى ئەل تىلىگىن،
ئايرىۋەتسەم ھەر كىشىنى، بولسا يارۇ-يولىگىن،
باش كېسىپ، قانلار كېچىپ، تەختىمنى قولغا كەلتۇرەي".

جادىگەر قاقۋاش كوزىن يۇمماي تۇرۇپ كورمەكتە چۇش،
تەبىر ئېيتۇر چۇشىگە ئاق ئۇيدە كىننىدى ھۇقۇش،

---

① سۇلايمان — ئەپسانىۋى پەيغەمبەر ھەم شاھ ئىسمى.

كەلسە يەيدۇ ھەر تەرەپتىن، شۇبھىسىز، گەردەنگە مۈش،
قارشى بىز، تەييار ھامان، بۆيرۈق كۈتۈپ تۈەنجيې چىلەي①

ئىم شىھىت ئالدىنقى سەپ ئالدىدا تۇرماقنى كۈتەر،
ھەر قەدەمدە باسمىچىغا مەن دىسەم: "قولىڭ كوتەر!......"
بولمىسا ئۇمرۈڭ تۈگەپ، جانىڭ جەھەننەمگە كېتەر!......
ئاقىۋەت جياڭ جيېشى خائىن كوكرىگىنى راسا چىنەي.

1962 ـ يىل 15 ـ ئاۋغۇست، باي.

بىزنىڭ جەڭچىگە

قىشتا ھەم يازدا چېگرىدا ھۇشيار،
تۇراتتى جەڭچى قويۇپ زېھىنىنى.
ئۇيلار ئۇزىنى ئەلگە قەرزدار،
ۋەتەنگە ئاتاپ پۈتۈن مېھرىنى.

شۇ پايانسىز ۋەتەن يېرىنى،
مۇستەھكەم ساقلاش مېنىڭ ئىشىم دەپ.

① تۈەنجيې چىلەي ـــ ئۇيۇشۇش ـ ئىتتىپاقلىشىش.

رازى ئومرۇمدىن قەلبىم مېھرىنى —
توكۆپ شۇ يولدا كەتسە بېشىم دەپ.

ئەمگەكچىلەرنىڭ كوڭۈل ئارامى،
ۋە تىنچ سانائەت قۇرۇلۇشلىرى.
كۆنسېرى ئېشىپ شوھرىتى - شانى،
ئالى مەقسەتكە يونۇلۇشلىرى.

ئاشىق - مەشۇقنىڭ يۈرىگى - ئىشقى،
قىلمىسۇن دەپ، پىراقتىن زارە.
غەمسىز باياشات ئوتۈپ ھەر كىشى،
بەخت كوكىدە قىلسۇن سەييارە.

مەيلى خاتىرجەم ئوينىسۇن - كۈلسۇن،
ئەندىشە قىلماي بارۇ - يوقىدىن.
بەلكى دىللارغا خوشاللىق تولسۇن،
ئاسايىشلىقتىن، ھايات زوقىدىن.

دەپ بارىغا ئوزى تىكىپ جان،
دائىم نۇراتتى چەۋەر ۋە ھۇشيار.
ئوتەلمەس ئىدى چېگرىدىن ھېچ جان،
ۋە ئاسماندىن ھەتتاكى قۇشلار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىركۈنى قاپلاپ كوكنىڭ يۈزىنى،
چاڭ ـ مانان قىلدى قاپقارا جۇدۇن.
"كورەلمەيدۇ" دەپ جەڭچى كوزىنى،
چىقتى كويىقاپتىن "U ـ 2" قۇيۇن.

لېكىن، جەڭچىنىڭ كوزى چىنىققان،
ئايرىيىتتى تۇندىمۇ قاپقارا قىلنى.
ئوزى كېلىشكەن ۋە راسا چاققان،
كوتىرىپ باساتتى ھەتتاكى پىلنى.

بۇلۇت ئۈستىدە كۆيلەيتتى بىغەم،
ئاشۇ شۇم قۇيۇن چېگرىغا قاراپ،
"كوكتە شۇنداق بەلەنلىكتىمەن،
جىنمۇ كورمەيدۇ" دەپ ھەر يان ماراپ.

مەغرۇرلۇق بىلەن چېگىرىغا كېلىپ،
ئىغۋا قىلىشقا ئۇرۇنغان ھامان.
ئاجايىپ ھەيۋەت زىلزىلىگە كېلىپ،
تەۋرىنىپ كەتتى پۈتۈن يەر-جاھان.

بىر چاغدا ئوكيان تەكتىگە قاراپ،
مۇئەللەق ئۇرۇپ چۈشتى سامالىيوت.

قۇيرىغى ئۇستۇن ھەر يان پىقىراپ،
كوككە باراۋەر چىقاردى ئىس ـ دۇت.

كوكتە يولۇققان بۇ ئالامەتنى،
ھىچقاچان دۇشمەن كۇتمىگەن ئىدى.
تىتىپ تاشلانغان بۇ كاساپەتنى،
دېڭىز تېگىدە بېلىقلەر يىدى.

شۇ چاغدا بىزنىڭ جەڭچىمىز قاراپ،
قىلار تەبەسسۇم: "لەنىتىلەر!......" دەپ.
"قانداق شارائىت، قانداق چاغ ماراپ،
كېلىشسەڭ، بىز تاشلايمىز ئۇرتەپ!......"

جەڭچىمىز ھامان قويۇپ زېھنىنى،
كېچە ۋە كۇندۇز تۇرار ئۇرنىدا.
ۋەتەنگە ئاتاپ پۇتۇن مېھرىنى،
ۋەتەننى ساقلاش قەرزدۇر بوينىدا.

جەڭچىگە ئېيتار ئىم شىھىت سالام!
قىزغىن يۇرەكتىن مەدھىيە بىلەن.
شۇ خىزمەتكە خاس ئۇسمەكتە بالام،
ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيە بىلەن.

1962 ـ يىل سىنتەبىر، باي.

ئەسلەيمەن

— ل. مۇتەللىپ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 40 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن.

ھايات بېغىدا سەيرى ئەتكەندە مەن بىر گۈلنى ئەسلەيمەن.
قىزىلگۈل خۇش پۇراق چاچقاندا بىر بۇلبۇلنى ئەسلەيمەن.
چېپىش مەيدانىدا ئىلگىرىلىگەن دۇلدۇلنى ئەسلەيمەن.
باھاردىن بەھرىسىز كەتكەن چىۋەر ئوغلنى ئەسلەيمەن.

ئۇ شۇنداق بىر گۈلكىم غۇنچە دەۋرانىغا يەتكەندە،
ئېچىلماققا سەنەمنىڭ ئاغزىدەك تەبەسسۇم ئەتكەندە،
تۇمەن جانلار تەلمۈرۈپ، ئۇنىڭغا كوزىنى تىككەندە،
غەزەپ بىرلەن ئۇنى ئۈزگەن زەھەرلىك قولنى ئەسلەيمەن.

سېنىڭ ھەر بىر سوزۇڭ ئەردى دوستلارغا بىباھا گۆھەر،
لېكىن، دۈشمەنگە نىسبەت ئەيلىگەندە خۇددى بىر خەنجەر،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىلىم تەشنالىرىنى قاندۇرۇشتا شەربەتتى ئىدى كەۋسەر،
ۋەتەن ئۈچۈن كۆرەشكە باشلىغان كەڭ يولنى ئەسلەيمەن.

قەدىردان دوست، كۆرەشچان روھ، پىداكار ياش،
ئىرادەڭ شۇنچىلىك قاتتىق دۈشمەنگە ئەگمىدىڭ باش،
قىيىن قىستاق، كۆرەشلەرگە ئىگىلمەستىن قىلىپ بەرداش،
ۋەتەنىنىڭ ھورلىگىنى ئويلىغان كوڭۇلنى ئەسلەيمەن.

مۇھەببەت رىشتىنى باغلىغان ۋەتەنگە چىن دىلدىن،
ئىپادە ئەيلىگەن ئەل بىرلىگىنى نەچچە ئون يىلدىن،
ئۆزى خۇش خۇي، ۋۇجۇدى ساپ ئىدى ناتوغرا ئىستىلدىن.
تۇلۇن ئايدەك يۈزلىرى ھەم چاچلىرى سۇمبۇلنى ئەسلەيمەن.

چېكەتتى خەلق بەختىچۈن ئايانماستىن ھەمىشە غەم،
كېيىنكى جەڭگە ئوغلىنى ئاتاپ قويغاندى خاتىرجەم،
كېتىپ قالدى بۇ دۇنيادىن ئاتا ـ ئوغۇل بولالماي جەم،
ئاتىسىنىڭ ئەمرىنى ئىشلىيەلمىگەن كەشپۇللىنى ئەسلەيمەن①

---

① كەشپۇللا، ل. مۇتەللىپىنىڭ ئاقسۇدا ئويلەنگەن خوتۇنىدىن تۇغۇلغان ئوغلىنىڭ ئىسمى. بۇ يەردە سوز شائىر لوتپۇللىنىڭ: "ئاخىرقى جەڭگە ئاتاپ قويارمەن ئوغلۇمنى" دىگەن مىسراسى ئۈستىدە كېتىپ بارىدۇ.

پاراغەتلىك ھايات دولەت ئىچىدە ياشىغان چاغدا،
پۈتۈن جوڭخوا ئېلىنىڭ نەۋ باھارى گۈللىگەن چاغدا،
ئېزىلگەن ھەممە مىللەت بىرلىشىپ شوق ئوينىغان چاغدا،
بۇ دەۋرىدىن ئىسىۋە كورمىگەن لۇتپۇللىنى ئەسلەيمەن.

خەلقىنىڭ بەختىگە، قايغۇسىغا ئورتاق ئىدى سازى،
پۈتۈن دولەت ئىچىگە تارقىغان ھەم باگراق ئاۋازى،
شۇنىڭچۈن، ئىم شېھىت دەيدۇ: "سېنىڭدەك دوستىدىن
رازى!......"
ۋەتەننى كۈيلىگەن سازىدىكى مەرغۇلنى ئەسلەيمەن.

1962 ـ يىل ئوكتەبىر، ئۈرۈمچى.

داغ قوندۇرمايمەن يۈزۈڭگە

ئانا ۋەتەن قەدرىڭ ئۇلۇغ، ھوسنۇڭ گۈزەل،
جاھاندا سەن ھەر نەرسىدىن ىرگە ئەۋزەل.

ھېچبىر گۈزەل ھوسنى ساڭا تەڭ كېلەلمەس،
ئالا – يېشىل بوياقلىمۇ رەڭ بېرەلمەس.

مەن ماختىسام سۆيگۈنۈمنىڭ جامالىنى،
"ئېلىپتەك" تۈز نازۇك قەددى كامالىنى.

ياكى يازسام كوپلەپ كەلگەن دارامەتنى،
ھەر مو يەردىن مىڭ جىڭلىغان ئالامەتنى.

ياكى تۇرمۇش ئىسسىلىگىن تەسۋىرلىسەم،
دەۋرىمىزدىن رازى دىسەم، تەقدىرلىسەم.

پەن – تېخنىكا، سانائەتنىڭ ئاشقانلىغىن،
قالاق كۆنلەر كەلمەس يەرگە قاچقانلىغىن.

ياكى چارۋا ھىساپسىز دەپ ماختىنايمەن،
قاناتلىنىپ، كوككە قاراپ ئاتلىنايمەن.

ھەممىسىگە مۇندەرىجە ئەركىنلىكىڭ،
ئازاتلىغىڭ، قۇدرەتلىكىڭ، تەمكىنلىكىڭ.

سەن ئازاتچۇن، سۆيگۈدىن گەپ ئاچالايمىز،
باشلىرىغا مەرۋايىتلار چاچالايمىز.

تۇتقۇنلۇقتا مۇھەببەتتىن لەززەت بارمۇ؟!
ئادەملەرگە ئىتىۋار ھەم ئىززەت بارمۇ؟!

ئاسارەتتە كىم كورۇپتۇ ئەزىز تەننى؟!
تولا كورگەن "ئاھ......" پىراقتا جان ئۈزگەننى.

ھازىر ئۇنداق كۈننى قىلغاچ بىز ئۈچ تالاق،
شۇڭلاشقىدۇ قەلبىمىز شات، كۆلدى شۇنداق.

شۇنىڭ ئۈچۈن، قەدىرلەيمەن سىنى ۋەتەن،
ساڭا پىدا قۇربانىڭ دەپ جان بىلەن تەن.

گۈزەل ۋەتەن كويەرىم سەن، سۇيەرىم سەن،
ھالاۋىتىم تەنگە ماغدۇر، يۇرىگىم سەن.

دەرتكە شىپا، يۇرەرگە ئات، ئۇچسام قانات،
تاپتىم سەندىن تۇرمۇشۇمدا يىڭى ھايات.

يەرسىزگە يەر، تەشناغا سۇ، يوقسۇلغا مال،
زادى قانداق ئىشقا بولسۇن باردۇر ئامال.

بىر سوز بىلەن دىسەم ھاجەت راۋا ۋەتەن،
دەرتمەنلەرنىڭ يۇرىگىگە داۋا ۋەتەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈللەۋاتقان گۈلباھاردەك ھاياتىڭ بار......
ئازات، باتۇر...... دىگەن ئىككى قاناتىڭ بار......

كىم قەسلىسە پاك يۈزۈڭگە داغ قويۇشنى،
شەرەپ بىلەي تىرىسىنى نەق سويۇشنى.

دۈشمەن ئۈچۈن ھەر گىيارىڭ قورۇلغان دار،
بارچە خەلقىم ۋەتەن ئۈچۈن جەڭگە تەييار.

ۋەتىنىمنىڭ پەرمانىنى ئىم شىپھىت ھەم،
ئورۇنلاشقا، شەك ـ شۈبھىسىز. تەييار ھەر دەم.

1962 ـ يىل نويابىر، ئۈرۈمچى.

تەرجىئى بەند[1]

مەن بۈگۈن ئەيلەي بايان باي ناھىيە ئەھۋالىدىن،
بەلكى باينىڭ ئۆتمۈشىدىن ھەم بۈگۈنكى ھالىدىن.

---

① تەرجىئى بەند ــ شېئىرىيەتتىكى بىر شەكىل.

بايدا ئون يىل ئالدىدا يەرلەر پومىششىك قولىدا،
سوز ئىچىش مۇمكىن ئەمەستى ئىشلىگەنلەر بابىدىن.

ئىشلىگەن ئاپتاپتا قالغان، هوسۇلدىن بەهرى يوق،
شۇڭلاشقا قۇتۇلالماس ئىدى ئاچلىق نالىدىن.

پالتا، كەتمەن، ئارا-گۇرجەك ئۇپرىغانغا هەق تولەپ،
بىشى كەتكەن قۇتۇلالماي، بويىندا زۇننارىدىن①.

كەمبەغەلدىن كەمبەغەل "هالىڭ نىچۇك؟" دەپ سورىمسا،
باشقىلارنىڭ كارى يوق مىڭ نالە هەم پەريادىدىن.

زومىگەرلەر كەمبەغەلنى قاخشىتىپ قىلغان جۇدا،
ئەمگەكنىڭ ئەجرىدىن، سۈيگۇسىدىن، جانىدىن.

شۇكرى، يۈز مىڭ شۇكرى، بۇگۇن، بۇ ئادالەت دەۋرىگە،
هەممە ئادەم بەهرىمەن بولماقتا ئۇز تاپقانىدىن.

يەر ئۇمۇمنىڭ، ئامىنىڭ، مەهسۇلىغا ئەمگەك كىپىل،
ياخشى ئەمگەك قىلسا تاغدەك ئاش ئالار خامانىدىن.

① زۇننار — غەيرى دىندىكىلەر ئىسلام مەملىكەتلىرىدە تۇرغاندا بويىنغا ئاسىدىغان بەلگە. بۇ يەردە قەرزدارلىقنى كورستىش كوزدە تۇتۇلغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

يىمەك ـ ئىچمەكتىن پەقەت بىر زەررىچە غەم ـ قايغۇ يوق،
قىلدى تارلىق ساڭلىرى بۇ يىلقى مەھسۇلاتىدىن.

شۇڭا، دەيمىز بارىكاللا!...... پارتىيە يۈز مىڭ ياشا،
سەن سىزىپ بەرگەن يولۇڭ بىزگە كۇپايە، كەڭتاشا.

* * *

ناھىيە ئوتمۇشتە بەك ۋەيران، قاقاس، چول بىر شەھەر،
"تام بىسىپ قالماسمۇ؟" دەپ قورقار ئىدۇق كەچ ھەم سەھەر.

تاملىرى ھەر يانغا قىڭغايغان ئۈچۈن قويغان تىرەك،
ئارقىسىدا "غوجاتام" ئەتراپلىرى ئاندىن بەتتەر.

مۇستەبىتلەر ئالۋىنىغا يارىتىلغاندەكلا پەقەت،
باشقا چاغدا يوق ئىدى ناھىيە نامىدىن ئەسەر.

بىز بايان قىلغاندىن ئارتۇق ئوي ـ ئىمارەت يوق ئۈچۈن،
خەلق ئىدى ئالى زامانلاشقان بىنادىن بىخەۋەر.

ئوي ـ ئىمارەتلەر تولاراغى توقۇلغان قورما تام،
شۇ سەۋەپ، ئولتۇرغىلى بولمايتتى ئەسلا بىخەتەر.

ياغسا يامغۇر ئوگزىگە كۆل قۇيۇپ، تۇشۇك ئىتىپ،
قىشتا قار ياغسا بولار ئىدۇق ھەم تولا ئاۋارىگەر.

ئەمدى كورسەك ناھىيىنىڭ شەكلى ھەم ماھىيىتى،
ياخشىلاندى، قالمىدى كونىلىقتىن بۇندا خەتەر.

مەيلى مەكتەپ، مەيلى ھەر بىر جەمىيەت ئورۇنلىرى،
كونا تاملاردىن ۋىدالاشتى قىلىپ زىرۇ-زەبەر.

ھەممە جايدا يېڭى قۇرۇلۇش، يېپ-يېڭى ئالى بىنا،
ھەممە رايون، ھەممە كوچىشى، ھەممە مەكتەپ، ھەممە يەر.

شۇ بىلەن، مەيدان ئارا چىقتى بۇگۇنكى يېڭى باي،
بۇ دىمەك، پارتىيە ئىلھامىدىن بولغان ئەسەر.

شۇڭا، دەيمىز بارىكاللا!...... پارتىيە يۈز مىڭ ياشا،
سەن سىزىپ بەرگەن بۇ يول بىزگە كوپايە. كەڭتاشا.

* * *

يېرى مۇنبەتلىك بۇ باي، توت تەرىپى تاغلىق رايون،
چارۋا ئوستۇرمەك ئۇچۇن شارائىتى ياخشى ئورۇن.

تەبىى شارائىتى شۇنداق قولايلىق بولسىمۇ،
چارۋىغا گاداي ئىدى بۇ جاي ئازاتلىقتىن بۇرۇن.

نىرىنى كوپ سوزلىمەيلى، ئەللىگىنچى يىللىرى،
بارى ئاتىمىش مىڭ ئىدى ئات، قوي، كالا، توپاق، قولۇن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ناھىيىنىڭ تاغ ـ تىكىس، ئابى ھاۋاسىغا قاراپ،
پارتىيە بولدى كۆكۈل چارۋا ئۆستۈرمەك ئۈچۈن.

تاغۇ ـ يايلاقلار ئۇمۇمنىڭ پايدىسىغا ئۆزگىرىپ،
ئۆستى تەڭ كوزدە قارالغاچ، چارۋىلار كورمەي زەبۇن①.

ئەمدى ھازىر چارۋىنىڭ ئوت ـ چوپ، قوتان بارلىق ئىشى،
گۆكشى ئۆز ئۈستىگە ئالغاچ چارۋىغا يەتمەس زەبۇن.

پارتىيىنىڭ نۇرى تاغ ـ يايلاققا ھەم يەتمەك بىلەن،
بولدى توت يۈز مىڭدىن ئارتۇق چارۋا سانى نەق بۈگۈن.

چارۋا باققانىڭ پەقەت چارۋىدۇر بارلىق غېمى،
تاغدىمۇ تۇرمۇش پاراۋان، ئاش ۋە نان، تاۋۇز، قوغۇن.

كەڭتاشادۇر گوش ۋە ياغ ئادەتتە ئىستىمالىمىز،
ھەممە ئۆيدە يۈك بويۇم، كىگىز ـ بىساتۇ بار پۈتۈن.

شۇنچىلىك ناھىيە ئىستىمالىنى قامداش بىلەن،
ئۆستى سانى يۈزگە مىڭدىن، ئۇنغا يۈزدىن، بىرگە ئون.

---

① زەبۇن ـــ ئاجىز ـ ئورۇق.

باشپانادۇر پارتىيە، بىز بەختلىك چارۋىچى،
شۇڭا بار يايلاقتا قوي، يانچۇقتا پۇل، ساندۇقتا ئۈن.

مىنگىلى ئات، يىگىلى ئاش، ئولتۇرۇشقا ياخشى جاي،
ئاسقىدا گوش، كوزىدا ياغ، ئۇستىمىزدە يېڭى تون.

يازغىنىم يېڭىلىقنىڭ ئىرۇر پەقەت ئوندىن بىرى،
پائىلاتۇن، پائىلاتۇن، پائىلاتۇن، پائىلۇن[1]

ئىم شېھىتنىڭ قەلىمى بىرلەن يۈرەكتىن سىغىنىپ،
بىز تىلەيمىز پارتىيىنىڭ دەۋرى گۈللەپ ياشىنسۇن!

شۇڭا، دەيمىز بارىكاللا!...... پارتىيە يۈز مىڭ ياشا!......
سەن سىزىپ بەرگەن يولۇڭ بىزگە كۆپايە، كەڭتاشا.

1962 ــ يىل ئوكتەبىر، باي.

---

① بۇ مىسرا نوروز ۋەزنىنىڭ بىر بەھرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

شىرىن

— «پەرھات ـ شىرىن» داستانىدىن پارچە.

مۇھىن① بانۇدۇر شەھرىيار شاھى،
بار ئىدى ئۇنىڭ "شىرىن" دەپ ماھى②.

بۇ مەلىكىلەر بىر تۇققان ئىدى،
ئەزەلدە بەختكە يولۇققان ئىدى.

مۇھىنبانۇغا مىراس ئىدى شاھ،
ئىشقىدىن شىرىن چېكەردىلەر ئاھ.

ئىسمى جىسمىغا چىرايلىق ياققان،
بەخت ـ تەلەيمۇ ئۇنىڭ كوزدە باققان.

① مۇھىن — ماھىن — ئاي.
② ماھى — ئاي.

خالىغان چاغدا ئىچىلار گۈلدەك،
پەسىھ[1] سوزىدە خۇددى بۇلبۇلدەك.

ئەركە ئۇستۇرگەن مەسئۇد[2] تەخت ئۇنى
قىزغىنىپ باققان ئەركىن بەخت ئۇنى.

نەپىس كىيىمگە بولىمايتتى مەغرۇر،
شانۇ-شەۋكەتكە كۆلمەيتتى مەسرۇر.

ئالدىيالمايتتى يىپەك-تاۋالار،
سولدۇرالمايتتى غەملىك ناۋالار.

ئەيش-ساپاغا بېرىلگەن ئەمەس،
جەمشىت تەختىگە ئېگىلگەن ئەمەس.

رۇستەمدەكنى ھەم پىسەن قىلمايتتى،
شاھى ئىراننى كوزگە ئىلمايتتى.

ئۇ بىر ئاھۇكىم شىكار بولمىغان،
يوق بەلكى لاچىن تورغا ئالمىغان.

---

[1] پەسىھ — گۈزەل ۋايىغا يەتكەن سوز.
[2] مەسئۇد — ئۇلۇغ.

جامالىدىن ئاي بەھرىۋەر ئىدى،
قېشىغا قەلەم ھەم سەپەر ئىدى.

خىجىللىق يېتىپ ھوسنىدىن كۆنگە،
توختىيالماستىن كېتىپتۇ تۈنگە.

بويىنىغا تىزىپ قىلىسا دەپ مارجان،
تەقدىم قىلىپتۇ يۇلتۇزنى ئاسمان.

قوبۇل بولمىغاچ ھېچبىر يۇلتۇزى،
چىقماپتۇ شۇندىن بۇيان كۈندۇزى.

تەبرىك قىلىشقا بارماي دەپ "قۇرۇق"،
ھەسەن-ھۈسەننى يوللىغان ئۇپۇق.

قىلار لېنتە دەپ چاچىغا ئۇنى،
ماختىنىپ دەپتۇ ھەممىگە بۇنى.

ئەرزىمەپتۇ ئۇ، پەرى چەھرىگە،
تاشلاپتۇ ئۇنى ئاسمان قەھرىگە.

شۇنىڭغا ئۇپۇق بولۇپ بەك خىجىل،
گايىدا سېرىق، گايىدا قىزىل.

پەرى قىزلىرى ئۇيۇلۇپ شۇ ئان،
ئەلنىڭ كوزىدىن بولۇپتۇ پىنھان.

خوتەن مۇلكىدىن پەرھاتتەك شۇڭقار،
كېلىپ ئۇ قىزغا بولۇپتۇ شىكار.

1947 - يىل، غۇلجا.

رۇبائىي[1] ۋە پارچىلار

تۇتىيا — دۇنيادا مۇقەددەس توپا.
ئاغرىغان كوزلەرگە بولىدۇ شىپا.

---

① مەن 1963 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ ئاز - تولا رۇبائىي يېزىشقا كىرىشكەن ئىدىم. 1966 - يىلنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە تەخمىنەن 300 دىن ئارتۇق رۇبائىي يازغان بولسامۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى زايا بولۇپ كەتتى. بۇ دەپتەرگە ئاشۇ رۇبائىلاردىن ئېسىمدە قالغانلىرىنى خاتىرىلەپ قويدۇم، بۇرۇنقىدەك يېزىش قابىلىيىتىم ھازىر ئاجىزلاپ كەتكەن بولسىمۇ، ئاندا - ساندا يېزىپ، كەلگۈسى ئۈچۈن يادىكار قىلىنسا دېگەن ئۈمىتتىمەن.

نىم شېھىت

1968 - يىل ئۆكتەبىر، باي.

ئۇلۇغۋار ۋەتەننىڭ ھەر بىر تۇپرىغى،
تۇتىيادىن مۇقەددەس كورۇنەر ماڭا.

پارچىلار

سىنىپسىز بەختلىك ئەتىگە ئاتاپ،
گۈزەل باغ قۇرۇشقا تىكمەن كوچەت.
مۇنىسىن كورەلمەي ئۇلسەم ئارمان يوق،
رازىمەن كورگەنلەر ياتلىسا پەقەت.

توسالماس يولۇمنى ھىچقانداق داۋان،
خەلق ئۇچۇن ئىشلەشكە باغلاقلىق بىلىم.
ئىپتىخار قىلىشقا ھەققىم بار مېنىڭ،
ماۋ زېدۇڭ تۇغۇلۇپ ئوسكەن ئەل-ئىلىم.

* * *

ئالتۇن ۋە ياقۇت، گوھەر ۋە ئالماس،
جاھاندا ئەتىۋار قىممەتلىك مېتال.
تۇغۇلغان ئوسكەن ۋەتەن ئالدىدا،
تاغدەك دوۋىسى كورۇنمەس مىسقال.

* * *

ياشلىقنىڭ بەخۇۋاشراق ئۆتكەن بىر كۈنى،
ئۇچراشتىم يار بىلەن يارنىڭ لىۋىدە.
ئەسلىسەم ئىسمىنى يىغىپ بار ئىكەن،
زەھەردەك مۇچلارمۇ يارنىڭ لىۋىدە.

* * *

كىشلەر باي بولسا ئالتۇن يىغاتتى،
شۇ بىلەن ئۆزىگە قوياتتى مىننەت.
ۋەتەننى، خەلقىمنى كۈيلەپ يازغىنىم،
ھەر قۇرى مەن ئۈچۈن ئالتۇندىن قىممەت.

* * *

ئەي رەسسام ھەركىمنى سۆيگۈنى بىلەن،
سۈرەتكە سىزىپسەن كوكۈلدىكىدەك.
سۆيگۈمنى كورگەنمەن گويا چۈشۈمدە،
سۈرەتنى تارتساڭكەن ئۆكۈمدىكىدەك.

* * *

"مازار" دەپ ئېيتقىنىم يوغان بىر گۈمبەز،
ھەيۋەتلىك، زىننەتلىك، قۇرۇق قەۋرىدۇر.
لاتىلار، قۇيرۇقلار، مۇڭگۈزلار ئېسىپ،
شام يېقىپ، بىھۇدە تارتقان جەۋرىدۇر.

* * *

دۇنيانىڭ ئېگىز-پەس، بولۇشى ئېنىق،
كۆرەشتىن تەپ-تەكشى بولۇشى چوقۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى يېڭىلىنىشى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئەسكى پالازنى سورۇشۇپ ئەخمەق
يېڭى بەساتتىن قالدۇ مەھرۇم.

* * *

بۇرۇن ئوتكەن بىر نادان پەيلاسوپ:
"ئاكاڭنى كىم ئالسا يەڭگەڭ شۇ!" دېگەن.
بەزى ۋىجدانسىز ئاشۇ گەپ بىلەن،
مېھرىۋان ئانىدىن يۈزىنى ئورۇگەن.

* * *

ئوتمۇشتە مېنىمۇ ئەزگەن ھەمىشە،
كونا دونيانىڭ زالىم غالچىسى.
نەپرەت ئوقۇيمەن بۈگۈن ئۇ كۈنگە،
يېڭى دۇنيانىڭ بولۇپ جارچىسى.

* * *

كەمتەرلىك كىشىگە ئىلگىرىلەش يولى،
مەغرۇرلۇق ئۇتتۇقتىن قىلدۇ يىراق.
كىچىك پېئىل قەدىرلىك، كىبىرلىك خورلۇق،
داھىنىڭ بۇ سوزى قەلبىمگە چىراق.

* * *

كۆرەشسىز جاھاننى دېمەي قوي جاھان،
تىپ-تىنىچ ياتماقلىق مۇردىنىڭ ئىشى.
كۆرەشتىن سۇ ئىچەر چاڭقىغان يۈرەك،
چىنىقىش ئوتىدا تاۋلىنار كىشى.

* * *

ھاراقنى پايدىلىق دەيدۇ بەزىلەر،
تەندىكى يەللەرنى كويىدۇرەر ئىمىش.
ئاز-ئازدىن چېغىدا ئىچسە مەيلىغۇ،
مەس بولۇپ كوچىدا ياتقىنى نىمىش.

www.uyghurkitap.com

يۈرەك سوزى

(شېئىرلار)

نىم شېھىت

مەسئۇل مۇھەررىر: ئوبۇل ئىسلام

مەسئۇل كوررېكتور: رىشىت ۋاھىدى

مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى

شىنخۇا كىتاپخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلدۇ

مىللەتلەر باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

1980 ـ يىل 1 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى

1980 ـ يىل 1 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى

قاتتىق قەغەز مۇقاۋىلىغىنىنىڭ باھاسى: 0.97 يۈەن

ئاددىي مۇقاۋىلىغىنىنىڭ باھاسى: 0.52 يۈەن

www.uyghurkitap.com

心　声

（诗　集）

尼木·希伊提著

（维吾尔文）

责任编辑：乌布利·司拉木
责任校对：热西提·瓦依提

民族出版社出版　新华书店发行
民族印刷厂印刷

开本：787×1092毫米 1/32　印张：8 3/4
1980年 1月 第1版
1980年1月 北京 第1次印刷

纸面布脊精装本印数：1—200册
定价：0.97元
平装本印数：1—11,100册
定价：0.52元
书号：M10049(4)75